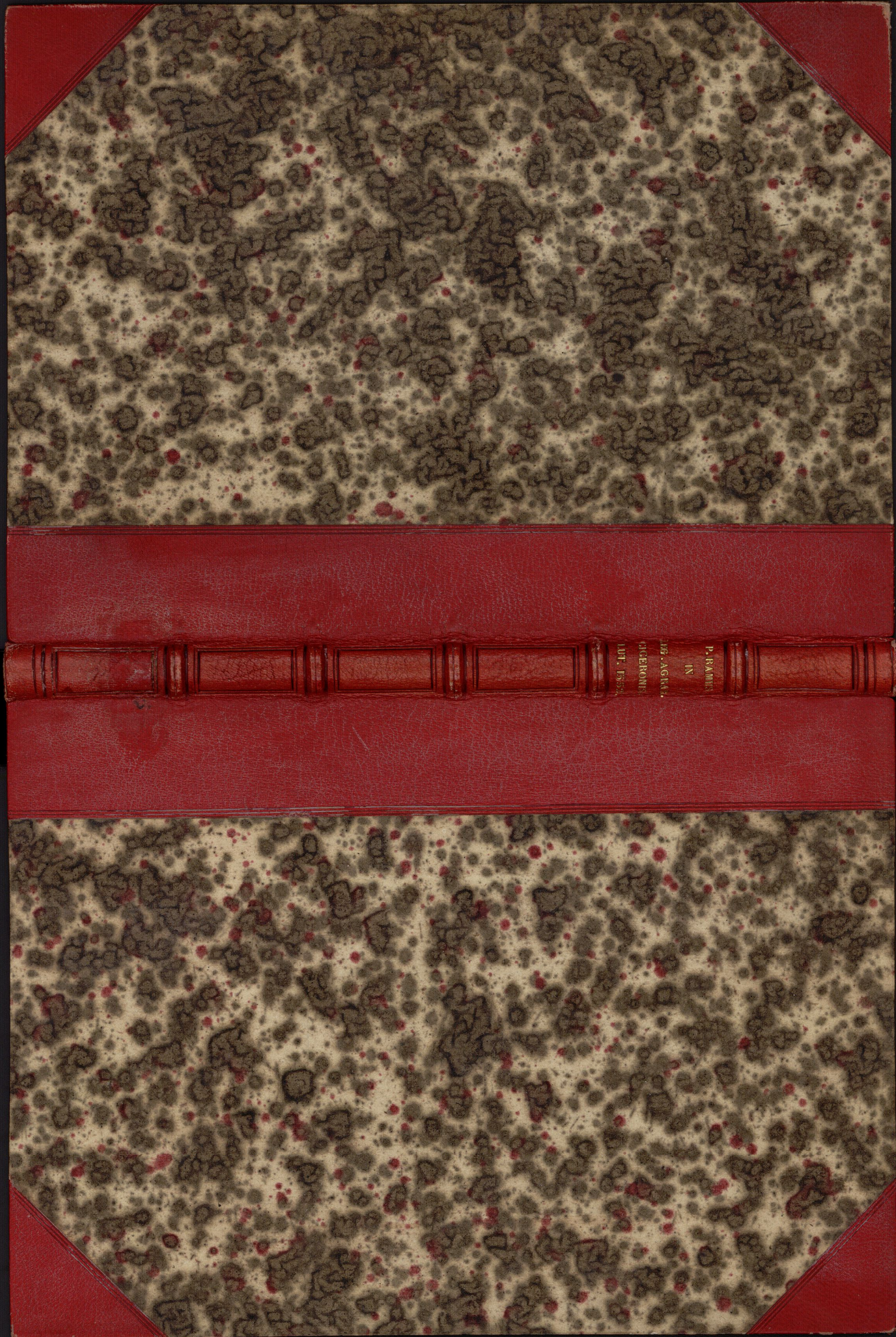

P. RAMUS
IN
MAGN.
NICETONIS
LIT. 1552.

Mr. Tully C. C. C. C.

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000

M. Tullij Ciceronis

*DE LEGE AGRARIA CONTRA
P. Servilium Rullum Tribunum plebis orationes tres,
Petri Rami Veromandui, eloquentia & philosophiæ
professoris Regij, prælectionibus illustratæ,*

AD

CAROLVM LOTHARINGVM CARDINALEM.

BIBLIOTHÈQUE
de

MT COUSIN

Vol 8 6468

LVTETIAE,

Apud Ludouicum Grandinum, è regione
Gymnasij Remensis.

I 5 5 2.

CVM PRIVILEGIO.

M. Tullii Ciceronis

DE LEGE AGRARIA CONTRA

P. Servilium Rullum Tribune plebis orationes tres,

Petri Rami Notararii, eloquentiae & philosophiae

professoris Regii, praefationibus illustratae,

AD

CAROLUM LOTHARIUM CARDINALEM.

BIBLIOTHECA

de

MT. COUSIN

6468

LVTETIAE

Apud Ludovicum Grandinum, & regionem
Gyranthi Remensis.

1752

GYMNASII PRIVILEGIUM.

INDEX COPIOSISSIMVS EORVM, QVAE
in his tribus orationibus Agrarijs explicantur.

<i>A</i>		Capillatus.	80.	Curiata lex.	53, 54	tas.	18.
<i>A</i> prapositio, pro per.	59.	Capitolini.	84.	Cursus currere.	68.	<i>Fretus, Fructurus, Fru-</i>	
<i>Abiudicare.</i>	68.	Capua.	17.	Cyrenaica regio.	73.	<i>ctus.</i>	29.
<i>Abiurare.</i>	68.	Carthago.	103.	Cyrenenses.	73.	<i>Fructus voluptatis.</i>	30.
<i>Acidini.</i>	84.	Carthago deleta.	7.	Cyzicum.	65.	<i>C</i>	
<i>Adiudicare.</i>	68.	Carthago duplex.	7, 73.	<i>D</i>		<i>Caurus.</i>	62.
<i>Adiurare.</i>	68.	Cato Censorius.	84.	<i>Descripto.</i>	71.	<i>Cermanus.</i>	112.
<i>AEquitas.</i>	14.	Cato habitus arator.	84.	<i>Debitum.</i>	26.	<i>Cermani.</i>	112.
<i>Affirmo.</i>	41.	Catones.	84.	<i>Decius Magius.</i>	109.	<i>Cratia.</i>	32.
<i>Affligere.</i>	104.	Causa indicta.	60.	<i>Decuriones.</i>	110.	<i>Cratiosus.</i>	32.
<i>Ager Recentoricus.</i>	10.	Causam dicere.	60.	<i>Denuntiare.</i>	46.	<i>H</i>	
<i>Ager vectigalis.</i>	85.	Censoris officium.	73.	<i>Designare & distinguere</i>		<i>Hasta.</i>	7.
<i>Agrorum bonitas.</i>	67.	Centuria.	58.	<i>urbes.</i>	42.	<i>Hercules.</i>	62.
<i>Albana.</i>	109.	Centuriata comitia.	52.	<i>Dicere causam.</i>	60.	<i>Hostia lecta.</i>	108.
<i>Alienus.</i>	86.	Cernere.	65.	<i>Dicere de scripto.</i>	71.	<i>Hyempsal.</i>	11.
<i>Annales leges.</i>	28.	Cervices.	92.	<i>Dies, noctesque.</i>	30.	<i>I</i>	
<i>Annus Consularis.</i>	28.	Cincinnati.	80.	<i>Diminutio de bonis priua-</i>		<i>Ianiculum.</i>	15, 92.
<i>Annona.</i>	19.	Circumvallare.	28.	<i>torum.</i>	42.	<i>Ignobilis.</i>	24, 28.
<i>Aperte petere.</i>	3.	Clastrum.	19.	<i>Diminutio de imperio.</i>	42.	<i>Imagines.</i>	26.
<i>Aquila, Romanorum insi-</i>		Coaceruare.	97.	<i>Disceptare.</i>	21.	<i>Immane.</i>	84.
<i>gnia.</i>	7.	Coaceruare agros pecunia.		<i>Disceptator.</i>	21.	<i>Immane antrum.</i>	84.
<i>Architectus.</i>	58.	87.		<i>Disceptatrix.</i>	21.	<i>Immanes diuitie.</i>	84.
<i>Arena.</i>	91.	Cognitio.	60.	<i>Dissolvere.</i>	60.	<i>Immania pocula.</i>	84.
<i>Aristonicus.</i>	106.	Comitia calata aut tribu-		<i>Diuidere agros.</i>	42.	<i>Immania templa.</i>	84.
<i>Armenensis tribus.</i>	97.	ta.	51, & 52.	<i>Duumviri.</i>	110.	<i>Immanis ager.</i>	85.
<i>Arpinum.</i>	127.	Commutare vitam cum		<i>E</i>		<i>Indicta causa.</i>	60.
<i>Asia.</i>	98.	morte.	14.	<i>Educere.</i>	46.	<i>Inducere.</i>	90.
<i>Aspendius cytharista.</i>	89.	Compita.	9.	<i>Effundere.</i>	15.	<i>Inflatus.</i>	111.
<i>Affyria.</i>	98.	Concrepare.	99.	<i>Effundere patrimonium,</i>		<i>Insula.</i>	7.
<i>Attilia.</i>	6.	Condonare crimen.	41.	<i>erarium.</i>	15.	<i>Insignia.</i>	7.
<i>Auctionaria triuia.</i>	9.	Conferre se in fidem & cli-		<i>Effusio.</i>	15.	<i>Insolentia.</i>	17.
<i>Auspicia.</i>	53.	entelam alicuius.	21.	<i>Equester ordo.</i>	24, 28.	<i>Intercludere.</i>	93.
<i>Authorem sequi.</i>	4.	Confirmo.	41.	<i>Erratum.</i>	31.	<i>Interdicta.</i>	129.
<i>Authoritatem alicuius se-</i>		Coniurare.	23.	<i>Et, particula.</i>	89.	<i>Internus.</i>	23.
<i>qui.</i>	41.	Connuere.	95.	<i>Existimare.</i>	56.	<i>Interrex.</i>	125.
<i>B</i>		Consentire.	14.	<i>Expressus.</i>	31.	<i>Intestinus.</i>	23.
<i>Balote, arum.</i>	29.	Consilium.	17.	<i>Expromere.</i>	21.	<i>Intrinssecus.</i>	23.
<i>Bonitas agrorum.</i>	67.	Constipari.	97.	<i>Externus.</i>	23.	<i>Inuadere in arcem, in col-</i>	
<i>C</i>		Constringere.	53.	<i>Extraordinarius.</i>	50.	<i>lum, in fortunas.</i>	13.
<i>Calamistri.</i>	80.	Consulares.	47.	<i>Extrinssecus.</i>	23.	<i>Isthmus.</i>	73.
<i>Calamitas.</i>	98.	Contumelia unde.	76.	<i>F</i>		<i>Iuba.</i>	80.
<i>Calamitosus ager.</i>	98.	Corinthus.	103.	<i>Factiosus.</i>	6.	<i>Iubelius Thaurica.</i>	109.
<i>Calata comitia.</i>	51.	Corona.	12.	<i>Fauere.</i>	32.	<i>L</i>	
<i>Calatinus.</i>	84.	Coronarum.	12, 80.	<i>Favor.</i>	32.	<i>Labi casu.</i>	31.
<i>L. Attilius Calatinus</i>	84.	Cretio hereditatis	65.	<i>Faustus.</i>	12.	<i>Labores diurni, nocturni-</i>	
<i>Calatinus, Seranus cogno-</i>		Cuniculi.	3.	<i>Fides.</i>	21.	<i>que.</i>	30.
<i>minatus.</i>	84.	Curare, Curationes, Cura-		<i>Fides fori sublata.</i>	21.	<i>Lelius sapiens appellat</i>	85.
<i>Campus.</i>	19.	tores.	42.	<i>Finitor.</i>	60.	<i>Largi.</i>	6.
<i>Capere in fidem.</i>	21.	Curiata comitia.	52.	<i>Flacci Consul crudeli-</i>		<i>Largitas.</i>	6.

Largitio.	6.	Occasio.	28.	Prodigere patrimoniū.	15.	Solui legibus.	114.
Largitor.	6.	Odorari.	85.	Prodigi.	6.	Stridor.	90.
Lectæ hostiæ.	108.	Olfacere.	12.	P. odigia.	77.	Studere.	32.
Liberare.	10.	Olympena, vel Olympies.	6.	Prodigitas.	6.	Studium.	32.
Liberi agri.	85.	Omina.	107.	Profitari.	24, 49	Subjicere hasta.	7.
Libertas.	41.	Oppugnare.	28.	Profitari apud aliquē ma-		Subsidia.	5.
Licina lex.	47.	Ostenta.	77.	gistratum.	80.	Succumbere.	89.
Lucrones.	84.	P		Propugnare	28.	Suppeditare à socijs.	19.
C. Fabricius Luscinus.	84.	Paludes.	91.	Prouincia.	9.	Sylla.	78.
Luscini.	84.	Partim.	62.	Ptolomæus Alexander.	3.	Syria.	98.
		Pascua.	5.	Ptolomæus Alexāder Ap			
M		Patricius.	24.	pion.	73.	Tabella.	29.
Machina.	15, 72.	Patricij magistratus.	53.	Publicare.	10.	Tabellaria leges fuerunt	
Machinari.	15.	Patres conscripti.	108, 109.	Publicani qui.	73.	Roma quatuor.	29.
Meotis.	74.	Pecunia unde.	5.	Publicus.	79.	Tantum abest ut.	112.
Magistratus.	17.	Peregrini.	13.	Publicum.	10.	Torquatus à torque.	84.
Manubie.	12, 76.	Perfugia periculi.	62.	Publicum indicare.	9.	Tyrus.	66.
Marius Blossius.	109.	Persona.	72.	Publici agri.	85.		
Massicus mons.	87.	Peruersus.	54.	Pullarij.	57.	Vastus, a, um.	90.
Memoriter.	71.	Petere.	3.	P. Africanus.	7.	Vastum equor.	90.
Minturna.	62.	Pila, arum.	29.			Vastum mare.	90.
Minuere maiestatem popu-		Plebeius.	24.	Recitare descripto.	71.	Vaticanus mons.	111.
li.	5.	Plebicola.	100.	Redundare.	26.	Vestigalis ager.	85.
Moles.	105.	Portenta.	77.	Refrire.	125.	Vector.	82.
Monstra.	77.	Portibus, & Portubus.	103.	Refrenare.	77.	Velificari.	23.
Municipia.	16.	Portitor.	82.	Refrixit hasta.	7.	Violare dignitatem popu-	
Mythridates.	7, 74.	Possessiones relictæ.	5.	Relictus.	5.	li.	5.
		Præco.	58.	Reuert, pro Accedere.	94.	Virgo.	62.
Narniensis tribus.	97.	Præda.	12.	Romilia tribus.	96.	Vlirò.	89.
Nedum.	112.	Præses, Præsidiere.	41.			Volitare.	8.
Nichomedes.	73.	Præsidium.	41.	S		Vsura.	122.
Nobilis.	24.	Prætoris potestas.	58.	Scriba.	58.	Vsurā corporis capere.	122.
Nominasset.	64.	Precario possidere.	129.	Senatores.	110.	Vsurpare.	43.
Nominatum.	62.	Princeps.	49.	Senatus.	17.	Vsurpare libertatem.	43.
Non solum.	112.	Prinatum.	10.	Sentina.	90.	Vsurpatio.	57.
Novus,	24, 28.	Prinatus.	79.	Seplasia.	109.	Vsurpatio vetustatis.	43.
Nuudatio.	9.	Procreari semine, & non		Siccus & sanus orator.	4.		
Nuntius, substant. pro re		sanguine.	27.	Siccatas orationis.	4.		
nunciata.	100.	Prodigalitas.	6, 15.	Signum.	19.		
		Prodigalia.	6.	Singularis.	111.		
O		Prodigalia.	6.	Sinopa, aut Sinope.	76.		
Obuallare.	28.						

PRIMI anni (quo regius eloquentiæ philosophiæque professor commendatione tua, Mecœnas, factus sum) primus quoque labor fuit, vt reipsa atque exemplis demonstrarem eloquentiæ philosophiæque (tametsi in artibus præcepta distincta essent) vsu tamen esse copulatum atque coniunctum. Ab eloquentiæ itaque principe Cicerone demonstrationis meæ fidem, & quidē ex Aristotelis philosophiæ (vt multis persuasum est) principis doctrina ordiri volui. Aristoteles quidē docet artium disciplinarumque omnium principia esse ἀριθμῶν, ἐπιστάσεων, ἰσορροπίας, ἐμπειρίας, sensum, inductionem, obseruationem, experientiam: ab ijsque principijs omnes generales institutiones ac regulas deducendas, vt tum deum probandæ sint, cū de singularium sensibūque subiectorum exemplorum animaduersione & vsu fuerint eductæ: Ciceronis verò cū tam multa in medio essent exempla, ea potissimum ad istam Aristotelicam ἐπιστάσεων καὶ ἐμπειρίας de Consularibus orationibus selegi, quæ authori ipsi potissimum probarentur. De ijs enim sic ipse ad Atticum scribit: Oratiunculas autem, & quas postulas, & plures etiam mittam, quoniam quidem ea (quæ nos scribimus, adolescentulorū studijs excitati) te etiam delectant. Fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus (quæ Philippicæ nominantur) enituerit ille tuus ciuis Demosthenes, & quòd se ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, vt σεμνώτερός τε καὶ πολιτικώτερος videretur, curare vt meæ quoque essent orationes, quæ Consulares nominarentur. Quarum vna est in senatu Cal. Ianua. altera ad populum de lege Agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proscriptorum filijs, sexta cū prouinciam deposui in concione, septima qua Catilinam emisi, octaua quam habui ad populum postridie quàm Catilina profugit, nona in concione, quo die Allobroges inuocarunt, decima in Senatu Non. Decēb. Sunt præterea duæ breues quasi ἀχαρακτήριστα legis Agrariæ. Hoc totum σῶμα curabo vt habeas. Et quoniam te cū scripta, tum res meæ delectant, ijsdem ex libris perspicies & quæ gesserim, & quæ dixerim. At ni poposcisses, ego me tibi non offerēbam. Hæc Cicero de Cōsularibus orationibus, de quibus Plinius, cū Ciceronis laudes celebrare vellet, præcipuum gloriæ argumentū petiuit. Sed quo & te, M. Tulli, piaculo taceam? quòue maximè excellentem insigni prædicem? quo potius quàm vniuersi populi, & illius gentis amplissimo testimonio, & in tota vita tua, & ad Consulatū tan-

» tūm operibus electis? Te dicente legem Agrariam, hoc est, alimenta
 » sua abdicauerunt tribus: te suadente Roscio theatralis seditionis autho-
 » ri leges ignouerunt, notatāsq̃ue sedes ignominiaē discrimine æquo ani-
 » mo tulerunt: te orante proscriptorum liberos honores petere puduit,
 » tuum Catilina fugit ingenium, tu M. Antonium proscripsisti. Salue,
 » primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum
 » linguæque lauream merite, & facundiaē Latinarum literarum parens,
 » atque (vt Dictator Cæsar hostis quondam tuus de te scripsit) omnium
 » triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus est ingenij Ro-
 » mani terminos in tantū promouisse, quā imperij. Hæc Plinius. Qua-
 re in tam laudatis orationibus (que certē superessent) demonstrare stu-
 diui, primū Rhetoricam elocutionē in tropis & figuris. Ac demon-
 strationis eam partem quauis studiosius viuæ vocis prælectione tra-
 ctavi, tamen quia controuersiam non haberet, curiosius non descri-
 pxi: literis tantū, & arithmeticis notis indicaui: quatuor literis a, b, c, d,
 quatuor genera troporum, Metonymiam, Ironiam, Metaphoram, Sy-
 necdochē designaui: Species Metonymiaē & Synecdoches, licet com-
 plures essent, non distinxi: genere proposito speciem faciliē deprehen-
 det is, qui Audomari Talæi Rhetorica didicerit. Figuras verborū sen-
 tentiarumque, notis arithmeticis ita descripsi, vt, vnitatis nota signifi-
 cat Epizeuxin, 2 Anaphoram, 3 Epistrophē, 4 Simplicem, 5 Epano-
 don, 6 Epanalepsin, 7 Anadiplosin, 8 Climacem, 9 Polyphton, 10 Pa-
 ronomasiā, 11 Orbem numerosum, 12 Optationē, 13 Deprecationē, 14
 Addubitationem, 15 Communicationem, 16 Permissionem, 17 Con-
 cessionem, 18 Prolepsin, 19 Prosopopœiam, 20 Dialogismum, 21 Apo-
 phasim, 22 Digressionem, 23 Apostrophē, 24 Apostiopēsin, 25 Excla-
 mationem, 26 Sustēnationem, 27 Parrhasiam. Atque hæc de Rhetoricis.
 De philosophia verō logica quæ in his exemplis inesset, diligentius at-
 que accuratius agendum fuit, cū perspicerem hunc eloquentiæ & phi-
 losophiæ coniunctum vsum, ignaris nō modō fabulosum, & à me con-
 fictum videri, sed contentionibus summis accusari. Ergo logicum &
 topicę inuentionis & analyticæ dispositionis vsum in his orationibus
 perpetuum viuā voce primū declarare contendi, vt positæ quæstio-
 nis in singulis partibus & argumentum ad sui generis locum referrem,
 & syllogismum, si plenus esset, ad suæ figuræ modum distinguerem,
 totiūque orationis cursum ad suæ methodi collocationisque regulam
 directum vel inflexum indicarem: deinde, vt etiam qui nos nunquam
 audissent, tamen studij conatusque nostri rationem perciperent, hoc
 artificium breuiter descripsi & publicaui: in eoque humile quidem
 fateor, & planē puerile grammatici cuiusdam doctoris exemplū mihi
 proposui: qui cū Græca lingua pueros institueret, in Græca qua-

dam epistola prælegenda omnes orationis partes excutiebat, omnium partium genera, species, accidentia subducebat, nec id tantum voce præsentibus discipulis præstitit, sed has grammaticas meditationes collectas & descriptas edidit: Sic logicas meditationes in argumentis, syllogismis, methodis orationum Consularium, publicè duplici de causa proposui: primum, ut cum ars in libris alia sit, artis alius in exemplis usus, *ἀλυσίς, ἐπιδωγή, ἰσορία, ἐμπειρία*, ut Aristoteles præcipit, emendaret artem: humanisque & naturalibus exemplis accommodaret. Deinde cum logica præceptis ad usum parentem congruenter expositis instituta esset, facilius à pueris intelligeretur, promptiusque & commodius disputando, scribendo, dicendo tractaretur & exerceretur. E quo tantum abest ut laudem quæram, ut breui tempore logicis meditationibus nostris idem euenturum vehementer expectem, quod illius grammatici meditationibus accidit. Grammaticus enim Græcæ lingue usus à meditationibus illis inchoatus, sed paulatim maior & vberior in scholas inductus, doctores quamplurimos effecit, qui iam illa meditationum manu tam delicatè duci nolint, sed per se quolibet latius excurrant. Ita cum logica aliquot annorum exercitatio his nostris prælectionibus veluti manibus in scholas inducta sese confirmarit & corroborarit, per se ipsa liberi⁹ longiusque progredietur. Octo viderint exempla sibi per nos exposita pueri, infinita alia non solum Ciceronis, sed Maronis, Demosthenis, Homeri, Platonis, Aristotelis, cuiusvis denique boni authoris consilio ex argumentorum locis, iudicio è syllogismorum figuris, ordine è methodorum modis perspecto, acutius, certius, prudentius intelligent: nosque ista logicæ meditationis & explicationis diligentia longissimè superabunt ac vincent. Atque ut grammatici non solum grammaticæ præceptis ediscendis, repetendis, communicandis in animo memoriaque penitus infigendis, sed multò magis grammaticis elegantium authorum exemplis grammaticè examinandis, & exercendis facti sunt: sic logici non solum logicæ documentis ad verbum ediscendis, & scholastica altercatione versandis & disputandis, sed logicis subtilium & prudentium hominum exemplis logicè retexendis, scribendo dicendoque imitandis & æmulandis fient. Multas ludibriorum, probrorum, calumniarum molestias à nebulonibus hanc publicorum studiorum lucem molestè ferentibus adhuc pertuli: leuissima tamen hæc omnis tempestas, imò iucundissima fuit, futuri temporis serenitatem spectanti. Quid verò historiæ de nobis ad annos quingētos prædicarint, quas quidē ego multò magis vereor, quàm eorum hominum qui hodie viuunt, rumusculos, ait de se Cicero, cum Reip. causa calūnijs improborum vexaretur. Ergo ille Ethnic⁹ de vitæ posterioris æternitate dubius & incertus hæc sentit, nos vera pietate

Christiane religionis informati, nihil impofterum respiciemus? Lo-
quentur, Meccenas, ætates hominum tam multæ (quàm multa discipli-
næ sæcula futura sint) Carolum Lotharingum Cardinalem, literarum
pātronum singularem fuisse, atque inter eas laudes tuas (vt spero) au-
dientur, consilio atque auxilio tuo philosophiam ab inanibus argutis ad
humanum ciuilem quæ cultum auocatam, poëtas, oratores, philosophos
interpretari & imitari didicisse: hominésque eius opera non horridio-
res & pertinaciores vt antea, sed humaniores & prudentiores fieri cœ-
pisse. Quamobrem, Meccenas, erunt hæ Consulares à nobis expositæ
scholis nostris documentum quoddam sic instituendæ iuuentutis, vt in
Academia defensione instituendam esse monui, vt cū puerū gram-
maticis abundè tres aut quatuor annos eruditum, Rhetoricis elocu-
tionis & pronūtiationis artibus annum vnum mediocriter instructum
magister acceperit, Grammaticæ & Rhetoricæ præcepta in philoso-
phiæ studio ne præterea quidē repetat, sed certè vsum retineat: gram-
maticum etiam si quid rarum fortè, nec antea cognitum inciderit, ne
despiciat: troporum & figurarum genera studiosius expendat: studio-
sissimè verò Logicam cum præceptis omnibus necessariis & propriis
doceat, & discantis intelligentiæ, memoriæque communicando, dis-
putando penitus imprimat: tamen multò magis in excellētibus exem-
plis explorandis, retexendis, imitandis exerceat, discipulūque ista
Logicæ artis & explicatione & exercitatione Logicum faciat.

Argumentum trium Agraria- RVM: IN QVO AGRARIAE legis origo & contentio declaratur.

Esp. Romana omnes politiarum formas experta est. Regia primùm fuit, paulò post in tyrannidem cōuersa. Tyrannis expulsis, Aristocratia fuit in patribus, repentè per auaritiã & libidinem in Oligarchiam mutata est. Hinc plebis secessioni tribunatu constituto Democratix species quædam extitit, cuius & ius & finis in libertatis, honoris, fortunarumque omnium æqualitate statuitur. Hæc rerum æquationem Minos in Creta, Solon & Lycurgus, Plato, Aristoteles in Græcia celebrarunt: Phaleas, vt ait Aristoteles, primus induxit. Ergo cùm Democraticū statum meliorem primò, mox deteriorem Romani habuissent, nec vnum, vel paucos, sed vniuersum populum reip. summum principem fecissent, prima inter eos libertatis æquatio fuit, & omnes inter se Romani ciues libertate pares erant. Secutum est ingens deinde certamen de æquatione sanguinis, honoris, & fortunæ, sed imprimis fortunæ: faciliúsque patres passi sunt se sanguine & honore cū plebe, quàm fortunis æquari. Ad æquationem igitur fortunarum lex agraria inuenta est, qua lege, vt Plutarchus in Gracchis, & Appianus primo bellorum ciuiliū authores sunt, non aliud

agebatur,quàm vt à populo Rom.immodica & opulencia & inopia tolleretur , & fortunæ mediocritas, id est,vera Democratia constitueretur,qua Romani & ad sobolem procreandam , & ad militiam sustinendam meliores efficerentur. Agri siquidem post expulsos reges hostibus adēpti , à pauperibus ciuibus tenui pretio redimebantur,vt ex seminibus decima, fructibus arborum quinta pars , certo etiā quodam ad armēta & pecora addito vectigali persolueretur : quæ consuetudo paulò post auctis potentiorum fortunis sublata est . Itaque cū diuites soli captiuos & publicos agros occuparent , & magnas ad eos colendos seruorum familias alerent,leges agrariæ contrā sunt inuentæ ad luxuriam paucorum reprimendam . Contentio verò promulgationis annos 121 perdurauit, maximis interea motibus agitata.Primus agrariæ legis author Sp. Cassius Consul fuit,qui cū Hernici agri partem plebi diuideret,à patribus obiectum , quasi largitione illa regnum quēreret,eiūsque criminis inuidia perduellionis à populo damnatus & necatus est . Sed diuturna in Cassium populi ira non fuit , dulcedo legis subibat animos , accensa primū per tribunos,Licinium,Pontificium,deinde per Cos.Fabiū. sed cū à senatoribus tribuni modò necarentur,vt Genucius,modò,quia patrum gratia & auxilio fracti essent , ad intercedendum corrumperentur , latum est vt tributis tantum comitiis tribuni fierent:

& vt via latior & facilior ad agrariam legem esset, agitatū per Arsam Terētillum, vt quod ius plebs iussisset, eo patres tenerētur: tribuni plebis decē facti: leges duodecim tabularum cōmunis concordie causa ex inclytis Atheniensium, & aliarum Græciæ ciuitatū legibus sunt institutæ. Valerius & Horatius Coss. Terētillam legē pertulere, vt quod tributim plebs iussisset, id populum teneret: addidere, vt si quis vllum magistratum sine prouocatione creasset, impunè occidi fas esset. Iis tam multarum legum gradibus, quia ad agrariæ legis promulgationem aditus nondum pateret, connubiorum communio, quæ videbatur obstare, lege Canulei impetrata est: à patribus etiam quanuis ægerrimè, tamē expressum est, vt è plebe Tribunum militari potestate fieri liceret. Necdum tamen Agraria lex lata, quanuis tot patres hac inuidia damnati, Menenius, Appius, Ceso, Romulius, Veturius, Virginius, Pōponius, quanuis honores concessi, quanuis patricii plebeique sanguinis connubia permissa, tanta patrū auaritia fuit, vt illis pecunia charior, quàm honor, quàm sanguis, & natura sua fuerit. Interea tamen delinire plebem gratuita vulneratorum militum curarione, colonia Antiati, Lauicana, Volana, Satricina: præda Tarracina, Veientana, stipēdio militari, Veientiani agri etiā in septena iugera diuisione. Postremò cū patrū intoleranda auaritia plebei per vsuras & fœnora opprimerentur, fa-

máque & corpore creditoribus addiceretur, & poe-
na inuicem fidei cederent, summáque immanita-
te, si vnus ob debitam pecuniam adiudicatus, addi-
ctúsque pluribus creditoribus esset, corpore disseca-
retur, adeò plebs afflicta fuit, vt non modò patri-
cium, sed ne plebeium quidem magistratum pete-
ret. Quare C. Licinio Stolone, & L. Sextio tribunis
pleb. decies continenter resectis decennali conten-
tione velut ad Troiam certatum est, cùm de aere a-
lieno, vt deducto eo de capite, quod vsuris pernu-
meratũ esset, id quod superesset, triennio equis por-
tionibus persolueretur: Item vt Cos. alter e plebe
crearetur: tum maximè ne quis plus quàm quingē-
ta agri iugera possideret, néve maioris pecoris vltra
centũ, minoris vltra quingenta capita haberet: defi-
nitus est etiam numerus seruorum & liberorum per
quos ea custodirẽtur. De numero iugerum Plinius
dissidet in viris illustribus, cùm de Stolone loqui-
tur. Hic finis promulgationis agrariæ, per tot con-
tentiones, dissidia, dissensiones æqualitatis demo-
craticæ causa susceptæ fuit,

Tanta molis erat Romanam condere gentem:

nec ita multò post Stolo ipse lege sua damnatus est,
quòd mille iugerum agri cum filio possideret, emã-
cipandóque filium fraudem legi fecisset. Quando
verò Licinia lex violari primũ & induci cœperit,
manifestum non reperio. Satis tamen constat, cùm
Qu. Flamminius de Gallico & Piceno agro di-

uidendis agraria promulgatione maximos tumultus excitarit, nec tamen pertulerit, nō multis postea seculis viguisse. Itaque intra ducentos annos (licet interea toto terrarum orbe & diuisiones agrorum quædam plebi Ro. factæ sint & coloniæ, tum ad plebis subleuationē, tum ad imperii propugnationem deductæ) intra ducētos inquam annos Licinia lex de quingentis iugeribus penitus extincta & abrogata est, & patres & nobiles primum conductis, deinde suis nominibus quantum potuerunt agri publici occupauere, insolentiâque (quæ legem Liciniam pepererat) eadem planè rediit, Italiâque tota seruis & barbaris per paucos occupata tenebatur, Romani & Itali summa egestate & inopia pressi miseram vitam trahebant. His igitur reip. malis C. Lælius primus succurrere statuit. Sed locupletū factione deterritus abstinuit, proptereaque sapiens est appellatus. Deinde Tib. Gracchus eam rogationem suscepit, adhibitis in consilium præstantissimis ciuibus, Crasso pontifice maximo, Mutio Scæuola iuriconsulto tum consule, & Appio Claudio focero: nec videtur lex vlla aduersus tantam iniuriam mitius ac lenius præscribi potuisse. Nā quod oportebat pro his, quæ contra leges fecerant, poenam subire, & quod iniuste tenuerant, agros cum perceptis fructibus reddere, eos accepto pretio dimitti, & egenis ciuibus tradi iubebat, cauebâtque ne quis ex agro publico, plus quàm decem

iugera possideret, vt Florus ait lib. 58. Quanquam Appianus ait quingenta iugera ciui Ro. & dimidium liberis, si quos haberet, lege Gracchi permiffa, quod probabilius est, & Flori numerus potius mendosus est. Tiberii verò in illa suafione singularis ea paupertatis Romanæ lamentatio fuit, quæ apud Plutarchū in ipsius vita legitur. Feris quidē, ait, & bestiis Italiā habitatibus lustra sunt & antra, quò sese recipiant: iis verò qui pro Italia pugnant & intereunt, præter aërem & lucem in Italia nihil est, sed sine tecto, sine domo cum liberis & coniugibus vagantur: imperatores autem vestri mentiuntur, cum milites hortantur ad prælium, vt pro sepulchris & aris præliantur aduersus hostes. Nullus enim è tanto Romanorum ciuiū numero paternos lares, nullus maiorū suorū sepulchra retinet, sed pro aliena luxuria, opulentiæque Romani pugnant, & mortes obeunt: Ciues Romani, orbis terrarum domini, vocantur: at ne terræ glebam quidem possident. Hæc in Tiberii concione lamentatio fuit. Sed in ea promulgatione, sicut antea Cassius & Genucius, fraude locupletum interiit, eiusque interitus inuidia Africanus, cum Gracchi cædem probare videretur, non minore scelere per agrarios domestica cæde occubuit. Post Gracchi tamen cædem Senatus agrorum diuisionem oppugnare destitit, permisitque vt agri diuiderentur. Verum calidis sophismatis (vt ait Appianus) locupletes plebi rursus imposuerunt. Lex

enim perlata est contra Gracchi leges, vt publicos agros possessoribus vendere liceret: qua occasione locupletes agros publicos partim emendo, partim per vim auferendo recuperauere. Tandem lata lex est, ne publici agri diuiderentur in posterum, sed ex his vectigalia populo constituerentur, ac non multò post per Sp. Thoriũ vectigalia ipsa omnino sublata sunt. Certatum est à Philippo & Titio de legibus Agrariis, nil actum. Anno post interitum Tiberii Gracchi decimoquinto L. Apuleius Saturninus tribunus plebis leges Agrarias adiutore Mario reuocauit. Sed cùm se turbulentius in tertio tribu-
nato gereret, interemptus est. Nec lōga post interposita mora Drusus Trib. plebis non diuisione agrorum, sed deductione decem coloniarum contentiones maximas excitauit, easque sua cede vt Saturninus finiuit. Sylla secutus, quadraginta septē legionibus proscriptos agros in Italia non ex plebis lege, sed ex sua libidine & tyrānide assignauit. Postremũ autem anno 58. post obitum Gracchi, Rullus Tribunus plebis in Consulatu Ciceronis eandē actionem suscepit, cuius capita plurima fuerunt. Cicero quadragesimum secunda concione recitat. Ea lex tota quāuis non extet, quædā tamē eiusdem capita de Ciceronis his dissuasionibus colligi possunt. Quæ verò è Cicerone intelligi possūt, hæc sūt:

Tribunus legis agrariæ lator Decemuiros per septemdecim tribus creato, & quem nouem tribus fecerint, De-

cemuir esto.

Vt comitiis Pontificis Maximi.

Decemuiratus candidati praesentes profitentor.

Curiata lege per primum Praetorem Decemviri ornatores.

Si fieri non possit, eodem tamen iure sunt. quo qui optima lege, nec intercedendi potestas esto.

Auspicii coloniarum deducendarum causa Decemviri pullarios, ut lege Sempronia, apparitores, scribas, praecones, architectos, mulos, tabernacula, centurias, supellectilem, ianitores, ex equestri loco ducentos quotannis stipatores corporis habento.

Potestatem Praetoriam omnium rerum iudicio siue provocatione in quinquennium habento.

Omnia de quibus vendendis S. C. facta sint M. Tullio, Cn. Cornelio Coss. aut postea, vendunt.

Qui agri, quae loca, aedificia, aliudve quid extra Italiam publicum populi Romani factum sit L. Sylla & Q. Pompeio Coss. aut postea, vendunt.

Ager Recentoricus & Numidicus exceptus esto.

Quae libera, quae publica sint, iudicant.

Vestigalia populi Rom. in omnibus provinciis vendunt.

Aurum, argentum, ex praeda, manubiis, coronario, quae neque relata sunt in publicum, neque in monumentum consumpta, ab imperatoribus repetunt.

Pompeius exceptus esto.

Ubique velint, auctionem proscribunt.

Eam pecuniam in aerarium ne referunt.

Agros qui arari, aut coli possint, in Italia coemunt.

Ab in-

Ab inuito nil tanguito.

In coëmptos agros plebem deducunto.

Quinque milium Roma. coloniam Capuam deducunto, iisque agrum Campanum & Stellatem campum diuidunto.

Quæ publicè data, donata, concessa, vendita, possessa post Marium & Carbonem Coss. ædificia, lacus, agri, stagna, loca, possessiones eo iure sint, vt quæ optimo iure priuata sunt.

Hæc Seruiliæ legis capita sunt in tribus Cicero-
nis orationibus. Multò autem plura fuisse testis est
Cicero, qui quadragesimum caput facit, quod vlti-
mum posuimus. Summa verò legis in quatuor ca-
pitibus sita est, creatione Decemuirum, venditione
rerum publicarum, emptione agrorum, deductione
coloniarum. Ad hanc legem antiquandam Cicero
quatuor orationes adhibuit, nec tamen omnino tã
legem, quàm legis latorem oppugnauit. Nam tam
etsi in officiis Platonis sui oblitus, oligarchiæ se-
natoriæ (cuius tum particeps erat) memor, ait ca-
pitalem orationem esse, quæ ad æquationem bono-
rum pertineat: nec ea peste maiorem in repub. pos-
se existere, attamen nusquam in tribus orationibus
ait iniquum esse plebem in agris publicis constitui,
sed in Rullum vehementer inuehitur, qui dubiis
reip. temporibus, neq; dum Syllana calamitate re-
creatis nouam tyrannidem legis Agrariæ nomine
sibi & paucis sui consilii affinibus, vt C. Antonio

fortasse, vt Catilinæ comparare videretur. Hæc
enim deliberationis vniuersę summa est, quæ ma-
gis è concione percipietur. Dicta autem est à Con-
sule Cicerone hæc oratio Calend. Ianu. in Senatu,
vt apparebit in hac ipsa & secunda oratione.

De Lege Agraria cōtra P. Ser- VILIVM RVLLVM TRIBVNVM plebis, in Senatu, Oratio prima, Petri Rami prę- lectionibus illustrata.

Desunt permulta.

¹¹ & ^c *Quę res apertē petebatur, ea nunc occultē cuniculis oppugnatur:* ⁹ & ¹⁸ *dicēt enim* ^d *Decēviri, id quod & dicitur à multis, & sępe dictum est, post eosdem Consules, Regis Alexandrini testamento regnum illud populi Rom. esse factū.* ¹¹ *Dabitur igitur Alexandria clām petentibus ijs, quibus apertissimē pignantibus restitistis? Hęc* ²⁵ *per deos immortales,* ² & ¹¹ *utrum esse vobis consilia siccorū, an vinolentorum somnia: & utrum cogitata sapientum, an optata furiosorum videntur?*

Media ferē pars huius orationis amissa est, ut conici potest ex agraria secunda. Caput enim de creandis decemviris amissum est, & nonnihil proximum caput de venditione agrorum, imperfectum.

Apertē petebatur.

Allegoria est ab obsidione urbium, quę vel aperta vi petuntur, vel cuniculis oppugnātur. Petere autem gladiatorum verbum est. Quot ego tuas petitiones ita coniectas, ut vitari posse non videntur, parva quadam declinatione, & ut aiunt, corpore, effugi? Cicero in Catilinam.

Cuniculis.

Fossas subterraneas, quibus ciuitas subeatur, hoc nomine significamus, vel à cuneis, quia fossis illis tanquam cuneis ciuitas diuidatur, aut à cuniculis animalibus: quod Martialis lib. 13. indicat, Caudet in effosis habitare cuniculus antris:

Monstravit tacitas hostibus ille vias.

Dicet enim.

Prolepsis est ex autoritate testamenti regij. Decemuiros autem Rullus lege sua constituerat, de quibus oratione secunda copiose.

Eosdem Cōs.

Cottam & Torquatū Cōs. significat, de quibus oratione secunda. Quod si Alexandria petebatur, cur non eosdem cursus hoc tempore, quos L. Cotta & L. Torquato Cōs. cucurrerunt?

Alexandrini.

Ptolomeus Alexander Appion, ut à Cicerone secunda oratione nominatur, Rex Cyrenarum & Aegypti, populum Ro. heredem fecerat. Vide Liniū lib. 70, & Iustinum lib. 38. Nec Ptolomeus Anletes intelligi potest, qui non modò tum vixit, sed multis post annis Romam venit, ut ex epistolis ad Lentulum constat.

Dabit.

Conclusio proxima reprehensionis, quæ dissimilium collatione augetur, ubi notabis insignem or-
bis concinnitatem.

Siccorum.

Siccos & sanos vocat oratores Atticos, & hic pro sapientibus dicit, quia splendor siccus, ut
ab Heraclito citat Galenus, prudentiam mentis indicat. Aliquando tamen apud eundem siccitas
orationis dicitur pro inopia & ieiunitate: ut 2. de Natu. deo. Neque enim flumine conturbor ina-
nium verborum, nec subtilitate sententiarum, si orationis est siccitas.

Videte nunc proximo capite, ² ut impurus belluo^c turbet
^a remp. ut à maioribus nostris possessiones relictas disperdat
& dissipet: ut sit non minus in populi Rom.^c patrimonio
^c nepos, quam in suo. & ² proscribit in sua lege vectigalia, quæ
^d Decemviri vendant, hoc est, proscribit auctionem publi-
corum bonorum: agros emi vult, qui diuidantur. quærit pe-
cuniam: ^b videlicet excogitabit aliquid atque afferet. nam
superioribus capitibus dignitas populi Romani^c viola-
batur: nomen^d imperij in cōmune odium^a & ^d orbis ter-
ræ vocabatur: ^a vrbes pacatæ, agri^d sociorum, regum sta-
tus^d Decemviris donabantur: nunc præsens certa pecunia
numerata quæritur. Expecto quid^d Tribunus pl.^b vigilas &
acutus excogitet. ¹⁹ Veneat, inquit, sylua Scantia. Vtrū tan-
dem hanc syluam in relictis possessionibus, an in Censorum
pascuis inuenisti? si quid est quod^c indagaris, inueneris, ex
^c tenebris erueris, quanquam iniquum est, tamen ¹⁶ cōsume
sanè, ² quoniam commodum est, quoniam quidem tu attu-
listi. syluam verò tu Scantiam vendas^d nobis Consulibus,
atque hoc^a Senatu? ² tu vllum vectigal attingas? tu populo
Ro.^c subsidia belli, tu^c ornamenta pacis eripias? tum verò
hoc me^c inertiolem Consulem iudicabo, quam illos fortissi-
mos viros, qui apud maiores nostros fuerunt: quòd quæ ve-
ctigalia illis cōsulibus Populo Ro.^c parta sunt, ea me Consu-
le ne retinere quidem potuisse indicabuntur.

Videte.

Attentio est ad proximum locum ex Rulli factis & adiunctis.

Proscribit.

Proponit summam reliquorum capitum de venditione vectigalium, & emptione novorum agrorum in Italia, Rullumque ut hic impudenter hebetem deridet.

Dignitas.

Comitia per 35. tribus fieri solebant, Rullus sua lege 17. tribus tantum adhibebat ad creandos decemviros, in eoque dignitatem populi violabat. Considera autem hoc loco, an violare dignitatem populi, & maiestatem minuere, pro eodem dicatur.

Vaneat.

Prima proscriptorum reprehensio est de Scantia sylva ex adiunctis, Si vectigal Rullus proscriberet, tolerari posset: at vectigal certissimum proscribit. Tolerandum itaque non est. Aquarum Scantiarum Plinius meminit lib. 2. Vide an ibi fuerit ea sylva.

Relictis.

Intellige possessiones relictas, legatas, quas populus tamen Ro. non adierit, neque possederit, ut Alexandrinum regnum relictum & legatum erat populo, tamen non possessum: vel intellige relictum, desertum, obsoletum, contemptum, quia relictas possessio, & in Censorum pascuis posita hic opponuntur. Nec videtur intelligi posse, ut paulo ante à maioribus relictas.

Pascuis.

Pecunia ipsa à pecore appellabatur, Pascua etiam nunc in tabulis Censorijs dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc solum vectigal fuerat. Hæc Plinius lib. 18. cap. 3. Censores autem vectigalia locabant.

Syluam.

Pro cõplexione hæc indignatio ponitur ex personarum adiunctis & genere rei, generisque adiunctis.

Subsidia.

Metaphora est à triarijs, in quibus ad primarum acierum auxilium subsidentibus subsidium proprie dicitur. Hoc autem modo Cicero pro lege Manilia loquutus est de vectigalibus, Quibus amissis (ait) & pacis ornamenta, & subsidia belli requiretis.

Tum verò.

Collatio maiorum est. Maiores nostri in Consulatu suo hæc vectigalia pepererunt, Cicero Consul retinere non poterit?

Vendit^a Italiae possessiones ex ordine omnes. Sanè est in eo diligens: nullam enim prætermittit: ^cpersequitur in tabulis Censorijs totam Siciliam: ⁹nullum ædificium, nullos agros relinquit. Audistis auctionem populi Romani proscriptam à ^dTribuno plebis, constitutam in mensem Ianuarium: & ^bcredo, non dubitatis, quin idcirco hæc ærarij causa non ⁹vendiderunt ij, qui ^aarmis & virtute ^cpepererunt, ut esset quod nos ^dlargitionis causa vèderemus. Videte nunc quo ad fecerit ^citer apertius quàm antea. Nam superiore parte ^dlegis quæadmodum Pompeiũ ^coppugnaret, à me ⁹indicati sunt, nunc iam se ipsi indicabunt. Iubent venire agros

Attalensium atque Olympenorum. hos populo Ro. Seruiliij fortissimi viri^a victoria adiunxit. Deinde agros in Macedonia regios, qui² partim T. Flaminij, partim L. Pauli qui Persem vicit, virtute^c parti sunt. Deinde agrum optimū & fructuosissimum Corinthiū, qui L. Mummi^a imperio ac felicitate ad vectigalia populi Romani adiunctus est: post autem agros in Hispania apud Carthaginem nouam, duorum Scipionum^c eximia^a virtute possessos: tum ipsam veterem Carthaginem vendunt, quam P. Africanus^c nudatā^d tectis ac^d mœnibus, ² siue ad notandam Carthaginēsiū^c calamitatem, siue ad testificandam nostram victoriam, ^a siue ad oblatam aliquam religionem, ad æternam^b hominum^a memoriam^c consecrauit.

Vendit.

Proponit summatim tota Italia & Sicilia vectigalia proscribi, & ipse uictor Rullum laudat.

Audistis.

Commoratur in proscriptionis indignitate: argumentum ex fine ipse uictor tractatur. Maiores uidelicet ista conseruauerunt, ut nos profunderemus.

Largitio.

Largitio generale nomen est. Sic Officiorum 2. Cicero ait duo genera esse largorum, prodigos & liberales. Largitas idem significat. Aliquando per Synecdochem pro specie capitur, & effusionem seu profusionem significat, ut hîc: pro quo ut barbarum notatur à nonnullis prodigalitas, quod à Lucilio prodigitas, à Tacito prodigentia dicitur. Sic in malam partem capitur largitor. Largitores & factiosos Cicero coniungit in Officijs: largitorem & prodigum in Catilinam.

Videte.

Queritur Pompeium absentem bello Mythridatico excludi decemuiratu, quia Rullus iubeat decemuiros presentes creari, ad quod probandum colligit vectigalia permulta, quorum postremum est de agris recenti victoria Pompeij comparatis. Interea uerò caterorum proscriptioni inuidiam subiicit ex authoribus qui eos pepererunt.

Attalensium.

Attalia & Olympena, vel Olympus, vrbes sunt in littore Pamphilio, quas P. Seruilius Isauricus bello piratico cepit.

Macedonia.

Macedonia in tribus regibus Philippo, Perseo, Pseudophilippo per Flamminium, Paulum, Metellum uicta, & tandem facta populi Ro. prouincia. Vide Flo. lib. 2. cap. 7. & 14. Paulus autem uictor Macedoniam populo Rom. centum talenta iussit pendere, quæ duplum pendere regibus consueuerat, ut Plutarchus in Paulo.

L. Mummi.

Vide historiā in Floro de bel. Achaico li. 2. ca. 16. eadē belli senitia Theba & Calchis diruta sūt.

Carthaginem nouam.

Duplex Carthago in Hispania notatur à Ptolomeo, vetus in Tarraconensi, noua in Betica. Veterem tamen Cicero hic intelligit in Africa, sicut in secunda agraria patebit, cum locus hic tractabitur.

Scipionum.

Qui octauo postquam venerant anno, Hispaniam subegerant, & tamen vno tempore ab hostibus oppressi & cæsi sunt. Vide Linium lib. 25.

P. Africanus.

Intellige AEmilianum. Hic enim deleuit Carthaginem, cum superior tributariam fecisset. Notanda autem sunt hoc loco causæ deletæ Carthaginis, quas Cicero recenset. Videtur tamen ad securitatem imperij Ro. deleta, vt Cato censuit. Scipio autem (vt Appianus primo libro ait) ouium stabulis eam destinarat. Quod autem Cicero dicit ad eternam memoriam cōsecratam, ex aliquo Romanæ religionis carmine intelligendum est, quasi Scipio diris execrationibus deuouerit locum eius urbis, nequādo readificaretur, & ab hominibus incoletur, sicut Romæ cōsecratus cāpus Martius, araq; Marti erecta, quæ religionē afferret, sicut in sacris literis de Iericho memoratur, cui dirutæ sic imprecatus est Iosue: Maledictus vir coram domino qui suscitauerit & edificauerit ciuitatem Iericho. Simile igitur aliquid fecit Scipio, cum Carthaginē consecraret, & dīs deuoueret, ne imposteriorum incoletur ab hominibus, & hac de re lex Papyria Romæ fuit, quæ prohibuit edes, terram, aramue iniussu populi consecrare. Hoc significationis genere sacra fames, sacrum caput dicitur.

His insignibus atque infulis imperij venditis, quibus ornatam vobis maiores vestri Rempublicam tradiderūt, iubent eos agros vānire, quos Rex Mythridates in Paphlagonia, Ponto, Cappadociāque possederit. Num obscure videntur propè hasta præconis insectari Cn. Pompeij exercitum, qui vānire iubeant eos ipsos agros, in quibus ille etiam nunc bellum gerat atque versetur?

His insignibus.

Transit ad Pompeianum vectigal, vnde concludit dignitatem Pompeij violari.

Insignibus.

Insignia hoc loco significant vexilla, quæ portantur in bello, quæ nobilitatis & gentis signa sunt, vt aquilæ, Romanorum insignia, qualia sunt etiam in nobilibus familijs propria.

Infulis.

Infula, fascia est in modum diadematum, à qua vtrunque vitta dependet, vt Seruius 10. AEnid. in illo versu,

Linea dum niuea circumdatur infula vitta.

Aliquando etiam sacerdotum est velamentum. His autem duabus metaphoris Cicero significat ornamenta imperij.

Mythridates.

Hic Rex annos 40. cum Romanis bellum ingens & vario euentu gessit, subactus felicitate Sylle, virtute Luculli, magnitudine Pompeij. Vide Florum lib. 3. cap. 5.

Hasta.

Hasta apud Ro. subijciebantur, quæ publica auctione vendebantur. Aliquando per metonymiam pro ipsa auctione & venditione, vt hic: & ad Cæsium, Cæsarem putabant moleste laturum, verentem ne hasta refringeret. Et 4. Philipp. Quos non illa infinita Pompeij hasta satiauit.

Hoc verò cuiusmodi est, quòd eius auctionis, quam constituunt, locum sibi nullum definiunt? Nam^d Decemviris quibus in locis ipsis videatur, vendendi potestas^d lege permittitur. Censoribus vectigalia locare, nisi in conspectu populi Romani non⁹ licet: his vendere vel in vltimis terris licebit? Ad hoc etiam nequissimi homines consumptis patrimonijs faciunt, vt in atrijs⁹ auctionarijs potius, quàm in triuijs aut in compitis auctionentur. Hic permittit sua lege^d Decemviris, vt in quibus commodum sit, tenebris, vt in qua velint^a solitudine, bona populi Ro. possint diuēdere. Iam illa omnibus in prouincijs, regnis, liberis populis,² quàm^c acerba, quàm^a formidolosa, quàm^a quaestuosa concursatio^d Decemviralis futura sit, non videtis? Hæreditatū obeundarum caussa, quibus vos legationes dedistis, qui &⁹ priuati & priuatum ad negotium exierunt, non maximis opibus, neque summa authoritate præditi: tamen auditis profectò quàm^c graues eorum aduentus socijs vestris esse soleant. Quāobrem quid putatis^c impendēre hac lege omnibus gentibus terroris & mali, cū mittantur in^d orbem terrarū^d Decemviri⁹ summo cum imperio, summa cum auaritia, infinitaque omnium rerum cupiditate? quorum² cū aduentus^c graues, cū fasces^a formidolosi, tum verò iudicium ac potestas erit non^c ferēda. ⁶ &⁸ licebit enim, quod videbitur,⁹ iudicare: quod iudicarint, vēdere: etiam illud, quod homines^b sancti nō facient, vt pecuniam accipiant, ne vēdant, tamen id ijs ipsum per legem licebit. Hinc vos² quas spoliationes,⁹ quas pactiones, quam denique in omnibus locis^c nundinationem iuris, ac fortunarum fore putatis?

Hæc verò.

Deinceps amplificatur indignitas huius auctionis ex circumstantia loci, qui certus non definitur: comparatio duplex est, prima minorum est.

At hoc etiam.

Secunda comparatio, ut prodigi nepotes, sic decemviri in occulto vendunt, similitudo est.

Auctionarijs.

Auctionaria triuia, in quibus auctio fiat, sicut in Catilinam loquitur, Meo beneficio noua tabula proferentur, sed auctionaria, id est, per quas auctio fiat.

Compitis.

Seruius in illo Virgilij versu 2. Georg.

Premiaque ingentes pagos & compita circum.

Interpretatur compita quadriuia: quæ interpretatio videtur hic esse vera.

Hoc permittit.

Redditio est similitudinis.

Iam.

Continuatur amplificatio proposita indignitatis ex adiunctis.

Prouincijs.

Tria politiarum genera hic diuersa sunt, prouinciæ Romano Pratore, regna rege, liberi populi suis legibus sine Pratore, sine rege gubernabatur, & liberos populos videtur appellare τιμοκρατικούς aut ἀντιοκρατικούς, quos Aristoteles appellat, ut pro Rabirio perduellionis reo dictum est.

Hæreditatum.

Comparatio minorum ad probationem propositorum malorum: significat autem legationes liberas quæ honoris causa dabantur à Senatu titulo tenus ad obeundas hæreditates, prosequenda legata, exigenda nomina: quas Cicero tertio legum vetat, Rei sue ergo ne quis legatus esto. In epistolis ad Atticum 15. lib. significat quinquennales legationes illas lege Iulia factas esse. Magistratibus autem populi Romani lege Iulia definiti sumptus erant: de quibus Cicero lib. 5. ad Atticum, Leuantur tamen misere ciuitates, quod nullus sit sumptus in nos, neque in legatos, neque in quaestorem, neque in quenquam. Scito non modò nos scenum, ut quod lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem, nec præter quatuor lectos & tectum quenquam accipere quicquam, multis locis ne tectum quidem & in tabernaculo manere plerumque. Itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris & viris ex domibus omnibus. Mehercule etiam aduentu nostro reuiviscunt instituta, abstinentia, clementia tui Ciceronis.

Quamobrem.

Redditio maiorum, quæ deinceps explicatur enumeratione impendentium malorum, & hæc efficiendi facultate.

Summo cum imperio.

Summum imperium in Romana temporum illorum Rep. populi Romani fuit, in prouincijs autem consulum & Prætorum summum etiam fuit, à quibus pronocatio nulla esset, & hoc ait nunc Cicero, De his decemviris qui Prætoria ornabantur potestate, ut erit 2. Agraria. Vide quomodo merum imperium in legibus Iustiniani possit cum hoc imperio summo congruere.

Fasces.

Decemviri prætoria autoritate decernebantur agraria lege. Itaque singulis semi apparitores cum securibus & fascibus adessent.

Publicum iudicare.

Publicum iudicare dicit in Philippicis publicè possidendum censere, & mox dicit publicare: posterius confiscare illud dixerunt, ut Suetonius sepiissime.

Nundinationem.

Metaphora vsitatissima in Cicerone pro manifesta venditione, quales rapinas in Antonio Cicero Philippica secunda reprehendit, Cuius domus questuosissima falsorum commentariorum, & chirographorum officina, agrorum, oppidorum, ciuitatum, vectigalium, flagitiosissima nundina. Item, Cum domi tuæ turpissimo mercatu omnia essent vanalia. Et in Verrem actione tertia, Qui ab isto ius ad utilitatem suam nundinarentur.

Etenim quod superiore parte^d legis^c præfinitum fuit, Sylla & Pompeio Consulibus, id rursus^c liberum, infinitumque fecerunt. iubet eosdem Decemuiros omnibus^a agris publicis pergrande vectigal imponere, ut iidem possint &^c liberare agros, quos commodum sit, & quos ipsis libeat publicare. quo in iudicio perspicui non potest, utrum^a seueritas^c acerbior, an^a benignitas quaestuosior sit futura. Sunt tamen in tota^d lege exceptiones duæ non tam iniquæ, quàm suspiciosa: excipit in vectigali imponendo agrum Recentoricum Siciliensem: in vendendis^a agris eos agros, de quibus cautum sit fœdere. hi sunt in Africa, qui ab Hyempsali possidentur.¹⁵ Hic quaero, si Hyempsali satis est cautum fœdere, & Recentoricus ager priuatus est, quid attinuerit excipi? sin & fœdus illud habet aliquam dubitationem, & ager Recentoricus dicitur nonnunquam esse publicus, quæ putet existimaturum duas causas in^d orbe terrarum repertas, quibus gratis parceret?

Etenim.

Demonstratur eorum malorum facultas & licentia. Nullus capite superiore vendebat tantum vectigalia post Syllam & Pompeium Coss. id est, viginti quinque proximis annis acquisita: proximo autem capite id tollebat potestate permissa publicandi & liberandi quæ liberet.

Liberare.

Publicare & Liberare hic opposuit. Publicare, id est, imponere vectigal ex seminibus, fructibus, pascuis: ut in argumento positum est. Liberare contra, vectigalis immunitatem dare. Notabis hic ut publicum & priuatum, sic publicare & liberare contraria esse: etsi à priuato simili significatione diceretur priuare, qua dicitur à publico publicare, idem hic esset priuare & liberare.

Quo in.

Concluditur indignitas propositorum malorum.

Sunt tamen.

In superiore capite exceptiones duæ reprehenduntur, ut inanes aut quaestuosæ: dilemmate ex causis exceptionum reprehensio concluditur.

Agrum Recentoricum.

De hoc agro secunda agraria plura dicuntur, quemadmodum eius possessores vetustate possessionis se non iure, sed misericordia Senatus, non agri conditione defendant: & quod agrum illum publicum esse fateantur, sed moueri possessionibus amicissimis, sedibus ac dijs penatibus negent oportere.

Cautum est.

Possessoribus supple, ut proximus locus explicat, Si Hyempsali satis est cautum fœdere.

Hyempfale.

Hyempfal, rex Numidia, de quo Hircius in bello Africano agros maritimos occupabat, quos Africanus publicarat. Postea tamen Cotta quodam fœdere Hyempfali liberarat, sed Hyempfal fœdus illud firmum non putabat, quia populus non iusserat, ut Caudinum, Numantinum, & similia fœdera lata non fuerant, quia populus non iusserat.

Nunc quisnam tam^c abstrusus vsquam nummus videtur, quem nō^c architecti huiusce legis^c olfecerint?^a prouincias, ciuitates liberas,^a socios,^a amicos,^a reges denique^c exhauriunt, admouent manus vectigalibus populi Romani. nō est satis.²³ Audite vos qui amplissimo populi^a Senatúsque iudicio exercitus habuistis, & bella gessistis. quod ad quēque peruenit, peruenerit,² ex præda, ex manubijs, ex auro coronario: quod² neq; consumptum in monumento, neque in ararium relatū sit, id ad^d Decemuiros referri iubet. Hoc capite multa sperant in omnes Imperatores, heredēsque eorum,^d quæstionem suo iudicio comparant. sed maximam pecuniam se à Fausto ablaturus arbitrātur. quam causam⁹ suscipere iurati⁹ iudices noluerunt, hanc isti Decemuiros suscipere. idcirco à iudicibus fortasse prætermissam esse arbitrantur, quod sit ipsis reseruata. Deinde etiam in reliquum tempus diligentissimè sancit, ut quod quisque Imperator habeat pecuniæ, protinus ad^d Decemuiros deferat. hic tamē excipit Pompeiū: simillimè, ut mihi videtur, atque in illa lege, qua peregrini Roma eijciuntur, Glaucippus⁹ excipitur. non enim hac exceptione vnus afficitur beneficio, sed vnus priuatur iniuria.¹¹ Sed cui manubias remittit, hui⁹ vectigalia^c inuadit. iubet enim pecuniam, si qua post nos Cōsules ex nouis vectigalibus recipiatur, hac uti Decemuiros: ^b quasi verò non intelligamus, hac eos vectigalia, quæ Cn. Pompeius adiunxerit, vendere cogitare.

Nunc quisnam.

Quodam capite imperatores rerum à se gestarum decemuiris rationem reddere iubebantur. Hoc igitur caput peracerbe reprehenditur primum comparatione superiorum malorum tanquam leniorum & minorum.

Olfecerint.

Metaphora hæc referenda est ad (abstrusus) vt venaticus canis feras. sic Nullus pecunias abstrusas olfacit, alioqui Architecti & Olfecerint, dissimilis generis metaphora parum aptè cōiungerentur. Multò autem elegantius illud est in Verrem, Canes venaticos dices, ita odorabantur omnia & peruestigabant.

Audite.

Apostrophe ad imperatores, quibus periculum hîc creatur.

Amplissimo.

Periphrasis est imperatorum.

Peruenit, peruenerit.

Videtur alterum redundare: in secunda autem oratione peruenerit non additur, sic tamen Romanæ leges loqui consueverunt. Nota enim sunt illa pro Cluentio, Sententiam dixit, dixerit: Qui eorū coit, coierit: Conuenit, conuenerit: Qui venenum malum fecit, fecerit.

Præda, manubijs.

Marcellus putat prædam ipsarum rerum quæ capiuntur, esse corpora: manubias autem, pecuniam ex præda vendita redactam, quæ differētia videtur hîc obseruari. Manubias tamen sepe pro præda & spolijs Cicero, vt Chrysogoni & Verris manubias.

Coronario.

Initio imperij bene meritis rectoribus prouinciarum dabantur corone à prouincialibus, postea pro corona aurum. Aliquando coronarium absolutè dicitur vt secunda Agraria. Notabis autem hoc loco Romanarum legum seueritatem, quomodo Rom. imperatores & duces exercituum rerum omnium rationem reddere cogentur, etiam munerum & donorum, & tamen in monumenta consumere vt liceret, ad basilicas, porticus, theatra, arcus, templa, ac similia vrbis ornamenta, vt per legem & peccare non liceret, & bene, magnificèque facere liceret.

Hoc capite.

Demonstrantur adiunctæ huic capiti rapine.

Quæstionem.

Id est, iudicium de pecunijs repetundis ad sese transferunt: sic Agraria secunda, Hoc capite etiam quæstionem de clarissimis viris qui populi Ro. bella gesserunt, iudiciumque de pecunijs repetundis ad decemuiros translatum videtis.

Fausto.

Sylla se felicem cognominari iussit, gemellosque sibi ex Metella susceptos, marem Faustum, femellam Faustam. Faustus igitur Syllæ filius infinitas opes ex tyrannide patris acceperat, ob quas hic locus indicat accusatum esse, sed ne reip. status turbaretur, iudicium omissum esse, & certe M. Lepidus acta Syllæ rescindere conatus est, sed oppressus est. & Cicero paulò post in consulatu suo contra proscriptionum liberos orauit. De Syllæ rapinis & proscriptionibus vide Florum in bello Mariano. Mirabile autem iudicium dei fuit in hoc tyranno, qui ipse phthiriasi peremptus est, & filius Faustus consumpto patrimonio ære alieno oppressus est.

Deinde.

Proximo capite non solum superiorum temporum imperatores, sed presentium etiam comprehendebantur, & eorum future manubiæ. Pompeius hinc excipiebatur. Tertiâ igitur hanc exceptionem Cicero reprehendit, quòd per eam Pompeius non vnus afficiatur beneficio, sed priuatur iniuria. Res similitudine declaratur.

Peregrini.

De hac lege 3. offic. Cic. Malè etiam qui peregrinos urbibus vti prohibent, eosque exterminant, vt Peneus apud patres nostros, Papius nuper. Nam esse pro ciue qui ciuis non sit, rectum est non licere, quam legem tulerunt sapientissimi Cos. Crassus & Scauola: vsis verò vrbis prohibere peregrinos sanè inhumanum est.

Sed cui.

Correctio quedam est, quòd non planè Pompeius excipitur, quia manubiæ tantum remittuntur, vectigalia eius inuaduntur. Syllogismi conclusio sic est,

Si qua vectigalia post consulatum Ciceronis parata sunt, decemuiris traduntur:

Pompeiana eiusmodi sunt:

Traduntur igitur Decemuiris.

Quanta verò fiat Pompeio hic iniuria, ex secunda Agraria percipietur, quòd ei de rebus à se partitis iudicium, datio legum, cognitio, ius denique imperatorium omnibus imperatoribus semper conseruatum eripitur.

Inuadit.

Sic aliàs Cicero loquitur: repetit tamen non minus frequenter prepositionem ipsam, vt Inuadere in arcem caussa, ad Lentulum: Inuadere in collum, in fortunas, 2. Philipp.

Videtis iam P. C. omnibus rebus & modis^c constructam & coaceruatam pecuniam^d Decemuiralem. Minuetur huius pecunie inuidia: consumetur enim in⁹ agrorum emptio nibus. optimè. quis ergo emet agros istos? idem^d Decemui. ²³ tu Rulle (missos enim facio ceteros) emes quos³ voles, vèdes quos voles: vtrunque horum facies quanti voles. cauet enim^b vir optimus, ne⁹ emat² ab inuito. ^b quasi verò nō intelligamus, ¹¹ ab inuito emere, iniuriosum esse: ab non inuito, ^a quaestuosum. Quantum tibi agri vèdet, vt alios omit-tam, socer tuus? & si ego eius^b aequitatem animi probè no- ui, vendet non inuitus. ¹¹ facient idem ceteri libenter, vt pos- sessionis inuidiam pecunia commutent: accipiant quod cu- piūt: dent quod retinere vix possunt. Nunc prospicite^d om- nium rerum infinitam atque intolerandam licentiam. Pe- cunia^c coacta est ad agros⁹ emendos. ij porrò ab inuitis non ementur. si consenserint possessores non vendere, ²⁰ quid futu- rum est? referetur pecunia? non licet. exigetur? vetat.

Videtis.

Haecenus de venditione rerum: sequitur emptio reprehensa ex persona adiunctis, quod Rullus

fit hîc lubricè versaturus. Conquestio autem huius loci, 2. Agraria planius explicabitur, quod nunquam Romæ tanta commissæ res sit, ut idem indicaret & venderet, idem alienaret & emeret, à quibus vellet. Dialogismus hoc loco est Rulli & Ciceronis.

Quasi verò.

Dilemmate reprehenditur proxima Rulli cautio.

Quantum.

Notat Valgium (de quo in tertia agraria) Socerum Rulli, ut in patrimonio nepotem, & tamen proscriptionibus Syllanis ditatum: totum enim Hirpinum agrum possidebat: & significat ob invidiam possessionum libenter esse venditurum. Cum autem Sylla apud Sacriportum & Collinam portam 70. millia, in via publica quatuor millia necavisset, duo millia ex senatorio & equestri ordine proscripsisset, Spoletum, Interamnium, Preneste, Fluëtiâ vendidisset, Sulmonem etiam funditus evertisset, ut Flo. lib. 3. cap. 2. milites suos amplissimis possessionibus auxerat, quas post eius interitum vendere quoquomodo cupiebant, Syllanorum actorum rescissionem pertimescentes.

AEquitatem.

AEquitas hîc animi moderationem & simplicem atque apertam bonitatem significat, quo ex genere sunt illa, Ex a quo & bono, AEqui bonique.

Commulent.

Aliquando præpositio repetitur, ut in epistola Sulpitij ad Ciceronem, Vitam cum morte commutare. Et pro Sestio, Cum patriæ charitate constantiæ gloriam commutare.

Nunc prospicite.

Exagitur invidia infinita pecuniæ, quod decemviri tantam pecuniam retenturi sint:

Consenserint.

In malam partem Consentire hîc dicitur, ut Cõiurare & Cõspirare, quomodo in Verrem actio de. 7. dictum est de servis. Quos ipse cum consilio belli faciendi causa consensisse indicavit. Et ibidem, Quid igitur? Nulline motus in Sicilia servorum Verre Pratore, nullane consensiones factæ esse dicuntur?

Referetur.

In secunda Agraria idem est, Referre in ararium lex vetat, exigi prohibet.

¹⁶ Verum esto: nihil est quod non emi possit, si tantum des, quantum velit venditor. ¹⁹ Spoliemus^d orbem terrarum, vendamus vectigalia, ^c effundamus ararium, ut locupletatis aut^a invidiæ aut^a pestilentiae possessoribus, ¹⁶ agri tamen ematur. quid tum?² & ²⁰ quæ erit in istos agros⁹ deductio? quæ totius rei ratio atque descriptio? Deducentur, inquit, ^a colonie.⁹ Quo? quorum hominum? in quæ loca? quis enim nō videt in colonijs esse hæc omnia consideranda?²³ Tibi nos Rulle, & istis tuis harum omnium rerum^c machinatoribus, totam^a Italiam inermem tradituros existimasti? quam^a præsidijs¹¹ confirmaretis, ^a colonijs occuparetis, omnibus^c vinculis deuinctam & constrictam teneretis? ubi enim cauetur,

ne in Ianiculo^a coloniam constituatis? ne² urbem hanc vrbe alia^c premere atque^c vrgerere possitis?¹⁸ Non facimus, inquit. Primum nescio: deinde timeo: postremò non committam, vt vestro beneficio potius, quàm nostro consilio salui esse possimus.

Verum esto.

Transitio est ad postremum legis caput de coloniarum deductione, vbi superiora inuidiose conceduntur, & deductionis qualitas disquiritur.

Effundamus.

Proprie verbum hoc dicitur in aquis. Mare conglobatur vndique equabiliter, neque redundat vnquam, neque effunditur. 2. de natu. Deo. metaphoricòs effundere patrimonium, erarium, quod Plautus prodigere dicit: Festo die siquid prodegeris (ait) profesto egere liceat, nisi peperceris. Hinc effusio, quæ vulgo prodigalitas appellatur. liberalitatem effusio imitatur, ait in Partitionibus Cicero.

Deducuntur.

Subiicitur per prolepsin qualitas deductionis, & reprehenditur ex adiunctis, quòd loca, quòd persone non definiantur.

Tibi.

Inuaditur iam apertius in Rullum tanquam his colonijs regnum sibi comparantem, quod vniuersæ dissuasionis argumentum summum est ex agrariæ legis fine.

Machinatoribus.

Ex Græcis μηχανὴ & μηχανόομαι, Latine machina & machinor facta sunt, cuius generis methaphoræ sunt in Cicerone Architectus, Fabricatur, Artifex.

Vbi enim.

Vrget acrius propositam regni suspicionem, & dialogismo exornat.

Ianiculo.

Ianiculum primis regum temporibus extra urbem fuit trans Tiberim ad occasum, postea in urbem inclusum est.

Quòd verò totam Italiam vestris^a colonijs^c complere voluistis, id cuiusmodi esset, neminemne nostrum intellecturum existimastis? scriptum est enim, ² quæ in municipia, quasque in colonias^d Decemviri³ & ¹¹ velint, deducant colonos quos velint: & ijs agros^c assignent quibus in locis velint: vt cū totam Italiam militibus suis occuparint, vobis non modò dignitatis retinendæ, sed ne libertatis quidem recuperandæ spes relinquatur. Atque hæc à me suspicionibus & coniectura coarguuntur. Iam² omnis omnium tolletur^c error. iam apertè ostendent, sibi nomen huius reipublicæ, sedem

^d vrbis atque ^d imperij, denique ⁹ hoc templum Iouis Optimi Maximi, atque hanc ^c arcem ^d omnium gentium displicere. Capuam deduci colonos volunt. Illam ⁹ urbem huic vrbi rursus opponere, illuc opes suas ¹⁰ deferre, & imperij ^d nomē ^c transferre cogitant. qui locus propter ^c vbertatem agrorum abundantiāque ^d rerum omnium, ^a superbiam & crudelitatem ^c genuisse dicitur: ibi nostri coloni delecti ad omne facinus à ^d Decemuiris collocabuntur: & ^b credo, qua in vrbe ^d homines in veteri dignitate ^a fortunāque nati, copiam rerum moderatē ^c ferre non potuerunt, in ea isti vestri satellites modestē insolentiam suam continebunt? Maiores nostri Capua magistratus, ^c Senatum, consilium commune, omnia denique ^c insignia ^a Reip. ^c sustulerunt, neque aliud quicquā nisi inane nomen Capuæ reliquerunt: non crudelitate. quid enim illis fuit clementius, qui etiam externis hostibus victis sua sæpius reddiderūt? sed consilio, quod videbant, si quod Reip. ^c vestigium illis ^d mœnibus contineretur, urbem ipsam imperio ^c domicilium præbere posse. Vos hæc, nisi ^c euertere ^a Remp. cuperitis, ac vobis nouam dominationem comparare, ^b credo, quā pernicioſa essent, non videretis? quid enim cauendum est in ^a colonijs deducendis, ² si luxuries Annibalem ipsum Capuæ corripuit? si ^a superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidio videtur? si præsidium non ¹⁰ præponitur huic vrbi ista colonia, sed opponitur?

Quod verò.

Repetit illum tyrannicum finem legis Agraria, & easdem eius facultates ea lege ipsa declarat.
Municipia.

Omnes alie vrbes quæ ciuitatis Ro. ius habebant, Romana municipia dicebantur. Sic Cicero ait 2. legum, Omnibus municipibus duas esse patrias, vnā naturæ, alteram ciuitatis, vt Cato ortus Tusculanus, ciuitate Romanus. Cicero Arpini natus in populi Ro. ciuitatem susceptus, habuit alteram loci patriam, alteram iuris, & municeps populi Ro. fuit: & Iuuenalis de Cicerone ait,

Hic nouus Arpinas ignobilis, & modo Romæ
Municipalis eques.

Non modò.

In hoc genere comparationis protasis aliquando duas negationes habet, Non modò huius libertatis mansuetudinisque non sunt, sed ne Romuli. pro Rabirio perduellionis reo. Aliquando posterior reticetur, Vt non modò in iudicium horum criminum, sed ne in tenuissimam quidem suspicionem verbo vnquam vocatus est. Ibidem, Sic isto loco non modò dignitatis retinenda, sed ne libertatis recuperanda. Cùm tamen secus intelligenda sit protasis non modò dignitatis non retinenda. Nec artis est ista regula, sed vsus elegans licentia.

Atque.

Transitio ad attentionem ex comparatione superioris argumenti, tanquam minoris consequente. Huius reip.

Periphrasis est Romæ ex adiunctis proprietatibus. Roma Decemuiris displicet, Capuam volunt imperij sedem facere. Quantum autem tum fuerit Romanus animus affectati regni argumentum, sequentia declarant, primum ex loci adiunctis, quòd Campanus ager sit tam fertilis, tam abundans.

Templum.

Varro apud Cellium lib. 14. ca. 7. docet senatum in loco tantum auspicato & augurato iustum esse, vt in curia Hostilia, Pompeia, Tullia, quod templum dicitur, nec omnes ades sacras esse templa. Ouidius tamen primo Fastorum inquit,

*Sancta vocant augusta patres, augusta vocantur,
Templa sacerdotum ritè dicata manu.*

Rursus opponere.

Secundo bello Punico Capua Annibalem aduersus Romanos excepit, & magna difficultate recepta est. Vide Liuium tertia decad. lib. 6.

Hubertatem.

Omnium non modò tota Italia, sed toto terrarum orbe pulcherrima Campaniæ plaga est. Nil mollius calo, denique bis floribus vernal, nil huberius solo, ideo Liberi Cererisque certamen dicitur: nil hospitalius mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, & tepentes fontibus Baia, Lucrinus & Auernus quedam maris otia. Hic amicti vitibus montes, Caurus, Falernus, Masicus, & pulcherrimus omnium Vesuius Aetnei ignis imitator: vrbes ad mare, Formia, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum Pompeij, & ipsa caput vrbiū Capua, quondam inter tres maximas, Romam, Carthaginēque numerata. Hæc Florus lib. 1. cap. 16.

Et credo.

Comparatio maiorum est.

Insolentiam.

Propria significatio est, quomodo Cicero pro Deiotaro dixit, Moueor etiam loci ipsius insolentia. Et primo oratorio, Sed mehercule istius disputationis insolentia, atque earum rerum, quæ quasi in arte traduntur, inscitia. Sic loquutus Cæsar, Insolens & inauditum verbum tanquam scopulum fugiendum admonebat. Ergo insolentiam Cicero dicit insolitas & nouas opes.

Maiores.

Alia eiusdem rei probatio ex autoritate Senatus, qui delendam Campanam remp. censuit, ne sedes fieret imperij.

Magistratus.

Hic tria reip. insignia, sicut aliàs sæpe comprehendit. Magistratus, quorum propriè est imperium: Senatum, ad quem deliberatio pertinet: Consilium, quo lites & controuersie ciuium disceptantur. Capua autem edificijs seruata est, vt aratoribus receptaculum, rusticis nundinas, cellam & horreum agro Campano præberet, vt erit oratione secunda. Liuius idem lib. 6. decad. 3.

Non crudelitate.

Disimilitudo est, cuius protasis aduersis, apodosi adiunctis approbatur.

Crudelitate.

Seueritas tamen magna fuit in Flacco Consule, quanuis Appius collega dissentiret, & Senatus Rom. literas scripsisset. Nam septuaginta principes Senatus virgis caesos securi percussit, trecentos nobiles in vincula coniecit, qui miseris casibus interiere: reliquos ciues vendidit.

Externis hostibus.

Huius rei laus apud Linium est lib. 3. Decad. 4. de reddita Graecis libertate, qui mirabantur aliam quam in terris esse gentem, quae sua impensa, suo labore ac periculo bella gereret pro libertate aliorum, ne quod toto orbe terrarum iniustum imperium sit, & ubique ius, fas, lex potentissima sit.

Vos.

Complexio enthymematis contraria senatus exemplo.

Quid enim.

Commoratur in propositis circumstantiis, addito Annibalis veluti rei maioris exemplo.

Luxuries Annibalem.

Adeo ut verè dictum sit, Capuam Annibali Cannas fuisse, ut Florus secundo bello Punico ait.

At quemadmodum armatur, ²⁵ dij immortales? nam bello Punico quicquid^s potuit Capua, potuit ipsa per sese. Nunc omnes vrbes quae circum Capuam sunt, à colonis per eosdem Decemuiros occupabuntur. Hanc enim ob causam permittit^s ipsa lex in omnia⁹ quae^s velint oppida, colonos ut ^a Decemuii deducant quos velint: atque his colonis agrum Campanum & Stellatem campum diuidi iubet.² Nō quæror diminutionem vectigalium, non flagitium huius^c iacturae atque damni:²¹ prætermitto illa quae nemo est quin^c grauiusimè & verissimè conqueri possit, nos^c caput^c patrimonij publici, pulcherrimam Pop. Rom. possessionem, ^c subsidium annonae, horreum belli, sub^c signo claustrisque Reip. positum vectigal, seruare non potuisse: eum denique nos agrum P. Rullo concessisse, qui ager ipse per sese, & Syllanae dominationi & Gracchorum largitioni restitisset: non dico solum hoc in^a Rep. vectigal esse, quod amissis alijs¹¹ remaneat, intermissis non^c conquiescat:² in pace^c niteat, in bello non obsolescat: ^d militem^c sustentet, ^d hostem non^c pertimescat?²¹ Prætermitto omnem hanc orationem, & concioni referuo, de periculo salutis ac libertatis loquor. Quid enim existi-

matibus, integrum vobis in Repub. fore, aut in vestra libertate ac dignitate retinendum, cum¹ Rullus, atque ij quos multo magis quam Rullum timetis,² cum omni egentium atque improborum manu, cum omnibus copijs, cum omni³ argento & auro, Capuam, & vrbes circa Capuam occuparint?

At quemadmodum.

Alia confirmatio ex oppidis adiunctis, quæ potentium dominationis augeant.

Omnes vrbes.

Vrbes hæ sunt, Formia, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum Pompeij.

Hanc enim.

Accommodatur auctoritas legis ad proximam probationem.

Atque his.

Commoratur in eodem argumento, sed dissimilitudinis forma variato. Non conqueror vestigia Rom. sed remp. Rom. perire. Protasis habet ἀπόδοσιν perpetuam ex adiunctis loci, &c.

Campanum & Stellatem.

Hos agros postea Cæsar Consul diuisit viginti millibus ciuium, quibus essent termini, pluresque liberi, & collegam Bibulum obnuntiantem, armis foro expulit. Suet. in Iulio cap. 20.

Campum.

Campus ab agro distinguitur. Campus enim, planities est vel agrorum vel pratorum. Sic 2. de diuinatione Cic. Vt enim Ægyptij & Babylonij in camporum patentium aquoribus habitantes.

Annonæ.

Annona, annua alimonia est frumenti, vini, ceterarumque rerum. Hoc nomine putat Budæus bursas in gymnasijs Parisiensibus, quæ vocantur, Latine dici posse, tametsi Latinius annua, et sic Vlpianum dicere, Si cui annuum fuerit relictum sine adiectione summe, nihil videri huic relictum.

Signo, claustrisque.

Signum & claustrum proprie dicitur quo signamus & claudimus literas, lagenas, arcas. Librum tuum habeo sub signo, seruoque diligentissime (ait ad Atticum Cic.) His itaque metaphoris significat vestigal Campanum esse tutissimum, quod apertius ait Agraria 2, cum dicit, Tāquam domi esse, & omnibus præsidij oppidorum tegi.

Restitisset.

A Resto restas, id est, superfuisset: vt Sylla, quanuis in rep. dominus & tyrannus: vt Cracchi, quanuis in publico patrimonio profusi, nepotes tamen non attigerint.

Non dico.

Amplificatur sub eadem figura eadem protasis alijs adiunctis.

Concioni.

Denuntiat tribunis pleb. futuram concionem, & dissimilitudinis ἀπόδοσιν constituit de periculo Romanæ reip. cuius efficiendi facultatem ostendit.

Retinendum.

Vide an participium sit futuri temporis. Nullum autem adhuc participium in (dus) reperi. Nomina enim hæc omnia sunt, vt Linacer doctissime docuit.

Quos multo.

Indicat C. Antonium collegam qui Decemviratum affectauit, vt Plutarchus in Cicerone ait: Indicat Catilinam, & liberos proscriptorum, qui tum commonebantur.

²⁷ His ego rebus P.C. resistam vehementer atque acriter, neque patiar^d homines ea me Consule^c expromere, quæ contra^a Rep. diu cogitarint.²³ & Errastis Rulle vehemēter² & tu & nonnulli collega tui, qui sperastis vos contra^d Consule^c veritate nō ostentatione⁹ popularē, posse in^c euertēda Rep. populares existimari.²⁷ Lacesso vos, in concionem voco. Po. Rom. disceptatore vti volo. Etenim vt^c circumspeciamus omnia quæ populo grata atque iucunda sunt, nihil tam populaire,² quàm pacem, quàm concordiam, quàm otium reperiemus.¹¹ & Solicitam mihi ciuitatem suspitione, suspensam metu,^c perturbatam vestris legibus, & concionibus, & seditionibus tradidistis, spem improbis ostendistis, timorē bonis inieciſtis, fidem de foro, dignitatem de Rep. sustulistis. Hoc motu atque hac^c perturbatione animorum atque rerum² cūm P.R.^a vox & authoritas^d Cos. repenti in tantis^c tenebris illuxerit: cūm ostenderit nihil esse metuendū⁹ nullum exercitum, nullam manum, nullas^a colonias, nullam venditionem vectigalium,² nullum imperium nouum,⁹ nullum regnum Decemuirale, nullam alteram Romam, neque aliam sedem imperij^d nobis Coss. futuram, summamque tranquillitatem pacis atque otij:^b verendum credo nobis erit, ne vestra ista^b præclara lex Agraria magis popularis esse videatur? Cūm verò scelera² consiliorum vestrorum, fraudēque^d legis, et insidias, quæ ipsi⁹ P.Ro. à^b popularibus Trib. pl. fiant ostendero: pertimescam^b credo, ne mihi non liceat contra vos in concione consistere? præsertim cūm mihi deliberatū & constitutum sit, ita gerere consulatum, quo vno modo geri^c grauius et liberè potest, vt² neque prouinciam, neque honorem, neque ornamentum aliquod

aut commodum, neque ullam rem quæ à Tribuno plebis impediri possit, appetiturus sim.²⁷ Dicit frequentissimo Senatu^d Consul Calendis Ianu. sese, si status hic Reip. maneat, neque aliud negotium extiterit, quod honestè^c subterfugere non possit, in prouinciam non iturum. Sic me in hoc magistratu geram Pop. Romani, ut possim Tribunū ple.^a Reip.^s iratum^c coërcere, mihi iratum contemnere.

His ego.

Peroratio deinceps tota ferè ad agrarios perterrèdū. Loco itaque cōplexionis (Quare lex agraria ferèda non est) sequitur ad gratiam bonorū, terrore malorū, egregia boni Consulis significatio.

Expromere.

Vulgo id exqui vel ponere in effectū dicimus. 7. act. sic loquitur, Expromere supplicia in ciues quæ constituta erant in conuictos malefici reos. Et pro Milone, In meo inimico crudelitatem exprompsisti tuam.

Errastis Rulle.

Apostrophe est, qua disputat non agrarios, sed se popularem esse. Argumentum est ex quadam popularis definitione: Popularis est qui pacem populi tuetur, Tribuni nō tuentur, Cicero tuetur. Non igitur Tribuni populares, sed Cicero.

Veritate.

Sic in finibus, ut in fronte ostentatio sit, intus veritas occultetur. Et pro domo sua, Maiores quidem nostri qui non fictè & fallaciter populares, sed verè & sapienter fuerunt.

Disceptare.

Disceptandi verbum dialecticum totum est: & dialectica ut disputatrix à Quintiliano, sic disceptatrix à Cicerone dicitur. Disceptare itaque modò ad oratores refertur in accusando, defendendo, pro differere ac disputare: ut in secunda Agraria, utrum oratio ad eius rei disceptationem deerit? ut etiam in Academico, Qua de causa definitiones ad omnia, de quibus disceptabatur, adhibebant: modò ad iudicē refertur, pro iudicare, ut pro Milone de Pompeio iudice, Isti questioni prepositus est qui hac iustè sapienterque disceptet. hinc disceptator, id est, rei sententiæq; moderator, ut in Partitionibus ait Cicero: & ad Sulpitium, Te arbitro & disceptatore vterentur, quomodo hic populum Romanum disceptatorem dicit iudicem.

Quæ populo grata.

Periphrasis est popularis.

Solicitam.

Assumptio est contra Tribunos, qui publicam pacem conturbant, quod eorum factis probatur.

Fidem.

Fides in hoc dictionis genere significat quod vulgo dicimus securitatem, protectionem, saluam gardiam. Quomodo Cicero in Officijs ait, Capere in fidem deuictas bello nationes, conferre se in fidem & clientelam alicuius, pro Roscio. Fori fides igitur sublata, significat auctoritatem iudiciorum & tutelam sublatam.

Hoc motu.

Assumptio pro Cicerone, qui publicam pacem tuetur, quod eius factis approbatur.

Verendum.

Complexionis sententia de Tribunis, quod populares non sint.

D.iii.

Cum verò.

Sententia complexionis pro Cicerone, quod popularis sit, ubi eadem eius facta repetuntur, & confirmatio additur ex libera quadam animi testificatione, quod ab omni cupiditate liber sit futurus.

Neque prouinciam, neque honorem.

Locus est idem in Catilinam latius expositus. Quibus pro tantis rebus, Quirites, nullum ego à vobis premium virtutis, nullum insigne honoris, nullum monumentum laudis postulo, praterquam huius diei memoriā vestram sempiternā. In animis vestris omnes triumphos meos, omnia ornamenta honoris, monumenta gloriæ, laudis insignia condi & collocari volo: nihil me mutum potest delectare, nihil tacitum: nihil denique eiusmodi quod etiam minus digni assequi possunt. Significat igitur Cicero se pro rep. omnes Consulatus sui fructus despecturum.

Dicit.

Assueverat proximam testificationem parrhisia etiam maiore.

Frequentissimo.

Plutarchus in Cracchis indicat trecentos minimum senatores fuisse, cum ait, trecentos equites pari numero cum senatoribus indices factos.

In prouinciam.

Nec reuera iuit, eamque rem inter præcipuas Consulatus sui laudes in Pisonem numeravit. Ego prouinciam Galliam (ait) Senatus auctoritate, exercitu & pecunia instructam & ornatam, quam cum Antonio communicavi, quod ita existimabam tempora reip. ferre, in concione deposui reclamante populo Romano.

²³ Quamobrem ²⁵ per deos immortales colligite, vos Trib. pleb. ⁹ ¹¹ describe eos à quibus, nisi prospicitis, breui tempore deferemini: ⁶ conspirete nobiscum, consentite cum bonis, ⁹ communem Rempubl. communi studio atque amore defendite. ² ¹¹ Multa sunt occulta reip. ⁶ vulnera, multa nefariorum ciuium perniciofa consilia: nullum externū periculum est, ² non rex, non gens vlla, non natio pertimescenda est: ⁶ inclusum malum, intestinum ac ⁶ domesticum est: huic pro se quisque nostrum ⁶ mederi, atque hoc omnes ⁶ sanare vellemus. Erratis si ^a Senatum probare ea quæ dicuntur, à me putatis, populum autem esse in alia voluntate. Omnes qui se ⁶ incolumes volent, sequentur ^a auctoritatem ^d Consulis soluti à cupiditatibus, liberi à delictis, cauti in periculis, non timidi in cōtentionibus. Quod si quis vestrum ¹⁰ spe ducitur, se posse ⁶ turbulenta ratione honori ⁶ velificari suo, primum me Consule id sperare desistat: deinde habeat me ipsum sibi documento, quem Equestri ortum loco Consulem

videt, quæ vitæ^c via facillimè viros bonos ad honorem dignitatēque^c perducatur. Quòd si vos vestrūm mihi studium P.C. ad communem dignitatem defendendā^c profitemini, perficiam profectò id quod maximè^a Resp. desiderat, ut huius^a ordinis^a authoritas, quæ apud maiores nostros fuit, eadem nunc lōgo^c interuallo^a Reip. restituta esse videatur.

Quamobrem.

Probata popularitate Tribunos cohortatur ad meliores reip. partes. Argumentum est ex coniugatis. Colligere autem se quid sit, Cic. Tusc. 4. definit. Quid est autem seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes rursus in suum locum congerere?

Conspirate nobiscum.

Verbum medium est. Aliàs enim sumitur in malam partem. Sic Brutus ad Ciceronem, Contra sceleratissimam conspiracyonem confugamus. Sic in eo Virgilij loco, -simul omne tumultus

Coniurat Latium: ait Servius Coniurare τὸν μισθὸν esse.

Et Horatius dixit, -alterius sic

Altera poscit opem res, & coniurat amice.

Considerandum tamen est, an oratoria exempla eiusmodi reperiantur.

Multa sunt.

Aliud argumentum ex adiunctis malis, quæ dissimilibus ornantur: ubi allegoria est ex arte medica. Coniurationē autem Catiline intelligit, de qua similiter Catilinaria secunda dicit, Omnia sunt externa, vnus virtute, terra, marique pacata: domesticum bellum manet, intus insidiæ sunt, intus inclusum periculū est, intus est hostis: cum luxuria, cū amentia, cū scelere certandū est. Et pro Murena idē, Intus intus (inquā) est equus Troianus, à quo nūquā me Cos. dormiētes opprimemini.

Externum.

Notabis hoc loco Externum & Intestinum cōtraria, pro barbaris Extrinsecum & Intrinsecū. Extrinsecus enim & Intrinsecus aduerbia sunt: ab Extra fit Externus: ab Intra considera an fiat Internus, exemplum enim non occurrit.

Erratis.

Opponuntur maiores bonorum facultates ad eandem probationem.

Quòd si quis.

Opponitur studium Ciceronis & exemplum.

Velificari.

Allegoria est à temerè nauigantibus, qui vel tempestatis tempore vela facere non dubitent: quòd naufragio affine periculum sit. Sententia itaque Ciceronis est, Si quis turbulento reip. statu honori suo studeat, & ad dignitates aspiret, &c. Cicero autem non solū composito verbo utitur, sed partibus eius separatis. Malum erigi, vela fieri, præcidi anchoras imperauit. 7. act. Et Virgilius, Vela facit, tamen & plenis subit ostia velis.

Eadem verbi forma Cælius ad Ciceronem vsus est, Ne velificatus alicui dicaris: Plinius tamen sæpius ime dixit Velificare.

Documento.

Ciceronis (ait Plutarchus) diues & splendida mater fuit, pater in taberna fullonaria educatus, cuius quidam genus referunt ad Tullium Volscorum regem. Sed hanc originem regiam Cicero videtur in Bruto refellere, cū deridet humiliores homines, qui sese in alienum eiusdē nominis genus infunderent, ut si ego me (ait) à M. Tullio esse dicere, qui patricius cū Seruio Sulpitio Cos. anno 10. post exactos reges fuit, ergo q patricij generis originē agnoscere nō audet, quī reges maiores assereret?

Equeſtri loco.

Equeſter ordo census erat non nobilitatis: & cui census erat quadringentorum nullum, eques erat, & in politia Rom. Patricius & plebeius contraria, item nobilis & nouus: poteſtque ex equeſtri ordine eſſe ignobilis & nouus, vt Cicero: item nobilis & plebeius, vt poſtea patebit.

Quòd ſi.

Concludit orationem in obteſtatione patrum & profeſſione diligentie ſue.

Proſitemini.

Proſiteri, eſt prolixè & liberè polliceri. Impudentia eſt pſiteri, quod nō poſſis implere, pro Cluētio. Et ad Liciniū, Similiter atque hic ſuū ſtudiū in omni genere officiū pſiteri atque polliceri dictū eſt.

ANALYSEOS RHETORICAE ET DIA- lecticæ in Agrariam primam ſumma.

Si dum cauſſa hac Romæ ageretur, foris alicubi ruſticati eſſemus, reuerſi domum quereremus quis exitus deliberationis, & quamobrem fuiſſet? ὅτι ἢ διότι, quia & quamobrem in diſciplinis has queſtiones Ariſtoteles appellat, nos hīc ſpecie quadam ſequi poſſumus. Agrarij verò (vt Plutarchus ait) ſic iſta deliberatione territi ſunt, vt contra Ciceronem dicere nil auſi ſint. Quod in perorando videtur orator eo loco ſignificare, Laceſſo vos, in concionem voco, Pop. Rom. diſceptatore vti volo. Ergo id ὅτι & euentus. Quamobrem autem Cicero ſic terruerit, cauſſæ principes in actione & Cōſulis authoritate fortaſſis fuerūt: quæ verò ſint in hac oratione, adhuc è ſingulis partibus in Rhetorica elocutione Troporū & figurarū, in logica Topica inuentionis & analytica diſpoſitionis ſubductione breuiter animaduerſum eſt. Qui verò fuerit Rhetorica & Logica ſtudioſus, pleniorẽ vtriuſque artis ſenſum capiet, ſi Ariſtotelica principia ἐπερώτημα, ἰσοπίαν, ἐμπειρίαν, inductionem, obſervationem, experientiam ſecutus, in vnā ſummā colliget vniuerſa, quæ ſingula perlegerit. E tropis adhiberi ferè decies Ironiam, quadragies Metonymiam, Synecdoche frequentius, Metaphorā frequentiffimè cognoscet. Modificationis verò gratiā in Synecdoche et Metonymia magnā, ſed in Ironia ex ſimulatione maiore, in Metaphora verò ex ſimilitudine rerum maximā, ſed in geminatis vberius intelliget. E figuris verborū repetitiones in Anaphora minimū vicies. Cōmutationē in Polypototricies, i reliquis generibus aut nuſquā, aut certè ſemel biſue ſummū videbit. Numerū verò paulò inſigniore ferè vicies. E figuris ſententiarū Apoſtrophe quater, Prolepſin, Præteritionē, Licetiam ter: Proſopopœiā, dialogiſmū, exclamationē biſ: reliquas non aſpiciet. Atque hac enumeratione, quæ rara, quæ frequentia ſunt ornamenta, quæſque vires habeant, intelliget. Atque iſta Ariſtotelica obſervatione & experiētia artē ſibi quādam efficiet. Maiore etiam diligentia ſpecies argumentorū ad ſuum quāque locū referet. Cauſſa eſt in fine ter, in efficiente ſæpius: Facta, adiuncta, ſæpiſſimè: Subiectū & diſſentaneū ſemel tantum. Comparata in paribus ſemel, in maioribus ſæpe, in minoribus ſæpius, in ſimilibus rariuſ, in diſſimilibus frequentiffime. Notatio ſemel, Coniugatio biſ, Partitionis & definitionis licet obſcuriora, tamen exempla quædam ſunt. Teſtimonium biſ apertè poſitum eſt: denique licet non ſpecies omnes, attamen nullum genus eſt argumenti, nullāque pars eſt Topica inuentionis, cuius exempla in hac oratiuncula non reperiāt. Analytica diſpoſitionis ars eſt minor: Plurima natura iudicio contenta ſunt, pauciſſima ſyllogiſmum requirūt: etſi requirant, attamen vt in oratione (ego) & (tu) ſic in ratiocinatione propoſitio aut aſſumptio aut concluſio ſæpius intelligitur, quā eximitur. Simples tamen & connexi ſyllogiſmi interdū pleni ſunt, atque hac prioris analyſeos: poſterioris autē artiſcioſa methodus & collocatio (etſi in his fragmentis cōparere admodum nulla potuit) rerū tamen capita proponuntur, trāſitiones interponuntur. Quapropter hac inductione ἀπόδειξις διότι (quoad res propoſita patitur) habebimns. Quamobrem Ciceronis oratio laudetur. Ergo diligēs rhetorica logicaq; diſcipulus, Ariſtotelica in his & cōſimilibus exemplis ἐπερώτημα ἢ ἰσοπίαν duas res ſummās aſſequetur, vt rhetoricam et logicam melius & verius intelligat, cū viderit parenti vſui congruere: vtque vtriuſque artis vſum, cognitū præſtantium authorum exemplis, facilius promptiūſque exerceat.

 Mar. Tul. Ciceronis de Lege
AGRARIA CONTRA P. SERVI-
lium Rullum Tribunum ple. ad populum Ora-
tio secūda, Petri Rami prælectionibus illustrata.

¶ ARGVMENTVM HVIVS ORATIONIS
cum superiore par & idem est. Ergo cū à Tribunis superiore delibe-
ratione exterritis, tamen in concionem Cicero vocaretur, quasi po-
pulo disceptatore superiores essent in caussa futuri, Cicero Senatum se
sequi iussit, eiusque comitatu septus, in concionem venit, & hanc ma-
gnificam orationem habuit. Hic quippe vir maximè Romanis osten-
dit quantum voluptatis oratio cum honestate coniungat, iustūque
(si bono oratore defendatur) insuperabile prorsus esse. Ac certè verū
principem necesse est adulationi verum honestūque præponere, mo-
lestūque ab vtili separare. Vide Plutarchum de hac Ciceronis laude
in ipsius vita. Summa verò suasionis vniuersæ est in hoc syllogismo,

Si lex agraria tyrannidem simulatione largitionis instituit, tollenda est.

*At instituit, quia creandis Decemuiris libertatem populo eripit, quia
Decemuiris tyrannica forma comitatum concedit, quia tyrannicam potesta-
tem permittit in venditione & emptione agrorum, in deductione colonia-
rum.*

Tollenda igitur.

*ST hoc in more positum Quirites, institu-
tōque maiorū, vt ij qui beneficio vestro^a ima-
gines familiæ suæ^c consecuti sunt, eam pri-
mam habeant concionem, qua gratiam bene-
ficij vestri cum suorum laude coniungant: qua in oratione
nonnulli aliquando digni maiorum^c loco reperiuntur: ple-
rique autem hoc perficiunt, vt tantū maioribus eorum
^c debitum esse videatur, vnde etiam quod posteris soluere-
tur, ^c redūdaret. Mihi quidem apud vos de meis maioribus
dicendi facultas non datur: nō quòd nō tales fuerint, quales
ros illorum^a sanguine creatos, disciplinisque institutos vide-*

*tis: sed quòd laude populari, atque honoris vestri luce caruerunt.*¹⁸ *de me autem ipso vereor,*¹¹ *ne arrogantis sit apud vos dicere: ingrati, tacere:*¹⁴ *nam & quibus studijs hanc dignitatem consecutus sim, memet ipsum cōmemorare perquam graue est: & silere de tantis vestris beneficijs nullo modo possum: Quare adhibebitur à me certa ratio moderatiōque dicendi, vt quid à vobis acceperim, commemorem: quare dignus vestro summo honore, singularique iudicio sim, ipse modicè dicam, si necesse erit: vos eosdem existimatu-
turos putem, qui iudicauistis.*

Est hoc.

Nil agitur initio de lege agraria, sed offensionis popularis metu longa insinuatio textitur in hunc ferè syllogismum generis argumento conclusa,

Magistratum per vos adepti gratias vobis agunt:

Ego magistratum, Consulatum nempe, per vos adeptus sum:

Propterea vobis gratias ago.

Sed inter propositionis & assumptionis sententiam dissimilitudo interponitur.

Est hoc.

Sententia propositionis adiunctis illustrata, Magistratum per vos adepti, gratia vobis habenda, genus suum sic extollunt, vt honorem nonnulli meruisse, plerique commendatione generis accepiſſe videantur.

Imagines.

Metonymia est ex adiunctis subiectum significans. Magistratum enim qui in aliqua familia fuissent adepti, imagines eorum in atrio ponebantur, sicut abunde Iuuenalis octaua satyra declarat,

Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo

Sanguine censerì, pictosque ostendere vultus

Maiorum, & stantes in curribus AEmilianos?

Et ibidem,

Tota licet veteres exornent vndique ceræ

Atria, nobilitas sola est, atque vnicà virtus.

Quam ad rem pertinet etiam locus ille in Pisonem, Obrepisti ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum simile habes nihil prater colorem. Ergo imagines consecuti, id est, magistratus & publicos honores adepti.

Debitum.

Allegoria est à pecunijs, quæ vt debita maioribus, tandem posteris persoluantur: sic optime de rep. meritis principibus tantum deberi potuit, vt propter eos posterì quoque honorarentur. Eadem allegoria ad Ciceronem Brutus, Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est: qualis allegoria est in huius peroratione, Nulli pro me sponderunt, &c.

Redundare.

Metaphora ab aquis, quæ propriè cum alueos, ripas, litora superant, redundare dicuntur. Si lacus Albanus redundasset, isque in mare fluxisset, Romam perituram. Cic. de Diuinatione.

Mihi.

ΑΥΤΑΠΙΔΟΟΙΣ dissimilitudinis adiunctis exposita. Cicero maiores suos extollere non potest, quia publicis honoribus caruerint. Dissimile etiam præponitur.

Sanguine.

Metonymia ex causis effectum significans. Nec enim sanguine procreamur, sed semine quod sanguine efficitur. Ut enim in mamillis in lac: sic in vasis spermaticis in semen sanguis conuertitur. Hic tropus poetis & oratoribus vsitatissimus est, Genus alto à sanguine regum: Virg. Sanguis regius: Horat. Maternus paternusque sanguis: pro Cluentio. In fine autem huius orationis dicitur, Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis ac seminis. Considerabis igitur an ut sanguine, sic semine procreari Latine dicatur.

De me.

Prolepsis quedam est. Quod igitur Cicero per se Consulatum meruerit, res dilemmate ex varijs adiunctis disceptatur, ubi addubitationis forma quedam est, sed obscurior.

Quare.

Prolepseos solutio ex orationis moderatione, ut populus abunde laudetur, de Cicerone nil nisi modicè dicatur.

Me perlongo intervallo propè^a memoriæ, temporumque nostrorum primum hominem novum, Consulem fecistis, et eum^c locum quem^a nobilitas præsidij firmatum, atque omni ratione obuallatum tenebat, me duce rescidistis, ^a virtutique in posterum^c patere voluistis: neque me tantummodo Consulem, quod est ipsum per sese amplissimum, sed ita⁹ fecistis, quomodo pauci nobiles in hac ciuitate Consules facti sunt, nouus ante me nemo: nam profectò si recordari volueritis, de nouis hominibus reperietis eos qui sine repulsa Cōsules⁹ facti sunt, diuturno labore atque aliqua occasione esse factos, cū multis annis post¹¹ petissent, quā Prætores fuissent, aliquanto^c serius, quā per ætatem ac per leges liceret: qui autem anno suo petierint, sine repulsa non esse factos: me esse vnum ex omnibus nouis hominibus, de quibus meminisse possumus, ⁹ qui Consulatum petierim, cū primū licitum sit: Consul factus sim, cū primū petierim. ¹¹ ut vester^d honos ad mei temporis diem⁹ petitus, non ad alienæ petitionis occasione^c interceptus, nec diuturnis precibus^c efflagitatus, sed dignitate impetratus esse videatur.

Me perlongo.

Assumptionis sententia ad gratiam laudis mirifice amplificata ex adiunctis, quod homo novus suo tempore vna populi voce factus sit Consul. Primum dissimilibus ornatur, quod nobilibus iam pridem solis Consulatus daretur.

Nouum.

Romanis dictio propria est, qui solebant (ut ait Plutarchus in Catone) τοὺς ἀπὸ νέου ἀξίαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ ὑπερίσθαι δι' αὐτῶν καὶ τοὺς προσαρπύειν ἀνθρώπους, nulla generis gloria nobiles, sed à seipsis nominis initium sumentes, novos homines appellare. Itaque novus & nobilis opponuntur, ut hic locus satis indicat, & Iuvenalis novus & ignobilis pro eodem coniungit.

Hic novus Arpinas ignobilis.

Equester autem ordo, unde Cicero fuit, non erat dignitatis aut nobilitatis, sed census nomen. Primus autem homo novus Romæ factus est Cos. L. Sextius, ut Livius in fine sexti libri, & initio septimi, quia legem agrariam tulisset, at hic Cicero novus homo contra legem agrariam Consul invehitur.

Eum locum.

Allegoria est à bellicis obsidionibus, ubi oppidani omnibus rationibus adversus oppugnantes muniantur. Atque hic considerabis nunquid circumvallare & obvallare ita contraria sint, ut oppugnare & propugnare. Hic enim obvallare dicitur de ijs qui intus sunt, & tanquam oppidum defendunt, proque eo propugnant. Apud Casarem autem circumvallare oppugnantium est. Sic enim loquitur 7. belli Gallici, Oppidum oppugnare instituit, biduoque circumvallavit.

Neque me tantummodò.

Secundus locus laudis, quod anno suo factus sit Cos. collatione multiplici exornatur. Annus autem Consularis erat etatis annus quadragesimus tertius, sicuti ex quinta Philippica perspicitur. Quid Alexander Macedo, cum ab ineunte etate res maximas gerere cœpisset, nōne tertio & trigésimo anno mortem obiit, quæ est etas nostris legibus decem annis minor, quàm Consularis? Bienium autem inter Præturam & Consulatum intercedebat, ut ex honoribus Ciceronis ipsius intelligi potest, qui factus est quæstor anno etatis 33, AEdilis 39, Prætor 41, Cos. anno 43, ut ex Chronologia Ro. & Bruto Ciceronis intelligi potest.

Non profectò.

Ratio proxima collationis ex euentis. Cateri diu post annum legitimum, ego legitimo anno factus sum.

Occasione.

Occasio (inquit in Offic. Cicero) tempus actionis opportunum Latine dicitur, Græcè ἐναρπία. Hic igitur fraudem aliquam significat, qua turbati candidati alicuius petitione, magistratus interciperetur.

Leges.

Annales leges significat quibus anni capiendorum magistratuum desinebantur, ut iam dixi.

Vt vester honos.

Illustratio proxime rationis ex dissimilibus in orbem concinnitatis inclusus.

Est illud^c amplissimum, quod paulò antè commemoravi Quirites,² quod hoc honore ex novis hominibus primum me multis posthabitis affecistis, quod prima petitione, quod anno meo: sed tamen magnificentius atque^c ornatius esse illo nihil potest, quod meis comitijs non tabellam indicem, ta-

citæ^a libertatis, sed vocem vnā præ vobis indicem vestrarum erga me voluntatum ac studiorum tulistis.¹ Itaque me non extrema^a tribus suffragiorum, sed primi illi vestri^a cōcursus: neq; singulæ⁹ &^d voces præconū, sed vna voce vniuersus populus Rom. Consulem declarauit. Hoc ego² tam^c insigne, tam singulare vestrum beneficium Quirites, cū ad animi mei fructum atque letitiam duco esse permagnum, tum ad curam^c solitudinēque multò maius. Versantur enim Quirites in animo meo multæ &^c graues cogitationes quæ mihi nullam partem² neque diurnæ, neque nocturnæ quietis impertiunt: primum tuendi Consulatus.

Eft illud.

Transitio ad tertium locum laudis, quod vna populi voce renunciatus sit Cos. quod longè magnificentius erat, quàm tabella. Collatio antecedentium quasi minorum preponitur.

Tabellam.

Leges tabellariae fuerunt Romæ quatuor: prima de magistratibus mandandis, secunda de populi iudicio, tertia de inibendis legibus ac vetandis, quarta de iudicio perduellionis, quod secunda lege exceptum erat. Vide Cic. tertio legum.

Indicem libertatis.

Sic pro Plancio, Etenim si populo grata est tabella quæ frontes aperit, mentes tegit, datque eam libertatem, ut quod volunt, faciant, promittant autem quod rogentur. Tabellis autem iudicia & comitia adhuc in quibusdam ciuitatibus exercentur, ut Venetijs, balotas appellant in iudicijs, quas pilas vocat Asconius.

Vnam vocem.

Aliàs vnam vocem legitur, tametsi (vnam) non esset alienum, præsertim cū paulò post dicatur, vna voce populus declarauit, quomodo aliàs sepe Cicero: ut ad Dolabellam, Atque hæc vox vna omnium est. Et primo oratorio, Multi erant præterea in philosophia præclari & nobiles, à quibus omnibus vna penè repelli voce oratorem à gubernaculis ciuitatum. Quomodo Martialis,

Vox diuersa sonat populorum: est vox tamen vna,

Cū verus patriæ diceris esse parens.

Ergo vnam vocem non improbo, & Aldus typographus diligentissimus ita legit.

Itaque.

Exornatio eiusdem laudis ex alia dissimilium collatione.

Extrema tribus.

Triginta quinque tribus erant populi Ro. ut mox constabit in hac oratione.

Hoc ego iam.

Adhuc de gratia Consulatus, deinceps de Ciceronis non dignitate, quare hoc honore dignus sit, quod erat propositum, sed de difficultate gerendi Consulatus.

Fructum.

Fruor præteritum triplex habet, fructus, vnde fruiturus, quo etiam Cicero vitur: Qui presentibus voluptatibus fruere, consideretque se fruturū. 3. Tusc. fretus, ut Vallæ placet: item fructus, ut Grammatici citant ex Hortensio Ciceronis, Amœnitate summa fructus est. Vnde nomen fructus,

E .iii.

quod propriè significat id quod vulgò fruitionem dicimus. Et Cicero sæpe dicit fructum libertatis, virtutis, iucunditatis, & (quod significationem hanc maximè ostendit) voluptatis: vt in Lælio, Voluptatum fructum aufert solitudo.

Multæ & graues.

Solitudinis periphrasis est. Definitur enim in Tuscul. solitudo, ægritudo, cum cogitatione.

Neque diurnæ.

Sic Horatius ad hanc perpetui temporis significationem dixit,

Nocturna versate manu, versate diurna.

Et in Senectute dictum est, Diurni nocturnique labores. Eiusdem generis illud est, dies noctesque: vt pro Marcello, Equidem dies noctesque vt debeo cogitans. Et ad Atticum, Dies noctesque torqueor. & sic aliàs sæpe.

Quæ cum omnibus est difficilis & magna ratio, tum verò mihi præter cæteros: cui^a & ^c errato nulla venia, rectè^a facto exigua laus, & ab inuitis^c expressa proponitur, ⁱⁱ non dubitanti fidele consilium, non laboranti certum^c subsidium^a nobilitatis ostenditur. Quòd si solus in discrimen aliquod^c adducerer, ferrem Quirites, animo æquiore: sed mihi videtur certi homines, si qua in re me nō modò consilio, verum etiam casu^c lapsum esse arbitrabuntur, vos vniuersos, qui me antetuleritis^a nobilitati, vituperaturi: mihi autē Quirites omnia potius perpetienda esse duco, quàm non ita gerendum Cōsulatum, vt in omnibus meis² factis atque consilijs vestrum de me factum, consiliūque laudetur. Accedit etiā ille mihi summus labor, ac difficillima ratio Consulatus gerendi, quòd non eadē, qua superioribus Consulibus, lege & conditione vtendum esse decreui: qui^a aditum huius loci, conspectumq; vestrum partim magnopere^c fugerunt, partim non vehemēter^c secuti sunt: ego autē non solum hoc in loco² dicam vbi est id dictū facillimum: sed in ipso Senatu, in quo esse^c locus huic^d voci non videbatur, popularē me futurum esse Consulem, prima mea illa oratione Cal. Ian. dixi. neque enim vllō modo facere possum, vt cum me intelligam² non hominum potentium studio, non excellentibus gratijs paucorum,

sed vniuersi populi Rom. iudicio Consulem ita factum, vt nobilissimis hominibus longè præponeretur, non² & in hoc magistratu, & in omni vita essem popularis.

Quæ cùm.

Vide nunquid hæc comparatio fuerit Ciceroniana nouitatis cum nobilitate amulorum, vt πρὸς τοῖς statuerit Consulatum homini nouo difficilem esse: & ὑπερπρόσος homini nobili facilem, & ideo manca sit, talèque desit aliquid. Homini autem nobili nō dubitanti, &c. Si referatur negatio ad verbum, non ad participium, sensus erit aliquis, Dubitanti nō ostenditur consiliū, laboranti non ostenditur auxilium, sensus inquam hic erit aliquis, sed vide quàm decorus & aptus ad institutam difficultatis collationem.

Erratum.

Nullum ob totius vitæ non dicam vitium, sed erratum, pro Cluentio dicitur: vnde constat erratum quod imprudentia, vel casu aliquo peccatur, quod venia potius quàm poena dignum sit.

Expressa.

Id est, extorta, erepta. vt pro Quintio, Extorquendum est ab inuito, atque ingratis, quod non debet, eripiendum atque exprimendum est. Et in Verrem, Nullam pecuniam nisi vi expressam & coactam. Metaphora videtur à torcularibus.

Quòd si solus.

Secunda solitudinis ratio ex adiuncta populi reprehensione:

Si solus reprehenderer, ferrem:

At vos in eandem reprehensionem incurritis:

Quare nullo modo ferendum.

Casu lapsus.

Quid esset labi, in Rabiriana dictum est, & hîc casu labi, superius fuit errare.

Nobilitatis.

Cicero sex cōpetitores nobiles habuit, duos patritios, Calbam & Catilinā, quatuor plebeios, Antonium, Cassium, Cornificium, Licinium: de quibus Asconius in commentarijs orationis habet in toga candida. Et pro Murena Cicero de patritijs, Etenim mihi ipsi accidit, vt cum duobus patritijs, altero improbiissimo atque audacissimo, altero modestissimo atque optimo peterem, superari tamen dignitate Catilinam, gratia Calbam.

Mihi autem.

Complexionis loco (Quare non ferendum) hæc popularitatis testificatio ponitur. Similis autem comparationis sententia pro Rabirio perduellionis reo, Sed moreretur prius acerbissima morte milies Cracchus, quàm &c.

Accedit etiam.

Tertia difficultatis ratio item ex adiunctis, quòd Cicero sit popularis, quæ dissimilibus augetur. Superiores Coss. aut non fuere populares, aut non valde fuerunt. Contentio autem quæ fuit in oratione superiore, quòd Cicero popularis, tribuni non populares, hîc tractabitur.

Qua superioribus.

Vide an non melius legatur (cum superioribus) quàm (qua superioribus) vel repete, quod longum fuerit, decretum fuit vti.

Ego autem.

Redditio dissimilium collatione maiorum aucta & partium adiunctis.

Calend.

Superior ergo Agraria dicta est in senatu Calendis Ianuarij, quibus Cicero ex Romano more Consulatum inierat.

Neque.

Probatur popularitas ex coniugatis. Populus me Consulem fecit: ergo popularis ero. Dissimile preponitur.

Studio.

Studio & gratijs significat quod vulgò fauorem dicimus. Ac quanuis fauorem Ciceroni nouum verbum Quintilianus putet visum esse, quod ad Brutum scripserit, eum amorem, & eum, ut hoc verbo utar, fauorem in consilium aduocabo: attamen fauorem pro Roscio Comædo Cicero dixerat sine hac præfatione, Quam expectationem, quod studium, quem fauorem secum in scenam attulit Panurgus? Et fauere propriè est bona fari, & fauor, vox est bene precantis, ut

Prospera lux oritur, linguisque, animisque fauete:

Nam dicenda bono sunt bona verba die.

Quod idem Cicero primo de diuinatione, Idcirco omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, felix, fortunatumque esset, præfabantur, rebusque diuinis quæ publicè fierent, ut fauerent linguis imperabatur, inque feriis imperandis, ut litibus & iurgijs se abstinere. Ergo quod in iudicijs, in comitijs vulgò fauorem & fauere dicimus, id Cicero gratiam & studium & studere dicit, & gratiosos aliàs eos appellat, qui tali gratia valeant, nec propriè fauor in hanc malam rem à Cicerone dicitur, & Quintilianum in illa Ciceronis præfatione lapsum arbitror. Nec enim Cicero fauoris verbo uti dubitasset, quo iam antè sine præfatione pro Comædo esset usus, sed in illam amoris sententiam, qua tum utebatur, id fortasse nouum fuit, & idcirco quasi veniæ præmuniōem adhibuit, & in rhetoricis distinctionibus docui quàm negligens in Ciceroniana dictione Quintilianus esset.

Sed mihi ad huiusce verbi vim & interpretationem vehementer opus est vestra sapientia. versatur enim magnus error propter^a insidiosas nonnullorum simulationes: qui cū populi non solum commoda, verum etiam salutem^c oppugnant & impediunt, oratione^c assequi volunt, ut populares esse videantur. Ego qualem Calen. Ianuarij acceperim^a Remp. Quirites, intelligo² & plenam^c sollicitudinis, plenā timoris: in qua² nihil erat mali, nihil aduersi, quod non boni metuerent, improbi expectarent: omnia^c turbulenta consilia contra hunc Reipub.^c statum, & contra vestrum otium² partim⁹ iniri, partim^d nobis Cōsulibus designatis inita esse dicebantur, sublata erat de foro^a fides, nō^c ictu aliquo nouæ calamitatis, sed suspicione ac^c perturbatione iudiciorū, infirmatione rerum iudicatarū nouæ dominationes, extraordinaria non imperia, sed regna quæri putabantur. Quæ cū ego non solum suspicarer, sed planè cernerem (²² neque enim^c obscure gerebantur) dixi in Senatu, in hoc ma-

gistratu me popularem Consulem futurum .² Quid enim est tam popolare, quàm pax, qua non modò ij quibus natura sensum dedit, sed etiam^d tecta atque agri mihi letari videntur? Quid tam popolare, quàm libertas, quam nō solum ab hominibus, verum etiam à bestiis expeti, atque omnibus rebus anteponi videtis? Quid tam popolare, quàm otium, quod ita iucundū est, ut² & vos, & maiores vestri, et fortissimus quisq; vir, maximos labores suscipiēdos putet, ut aliquando in otio possit esse, praesertim in imperio ac dignitate: qui idcirco etiam maioribus nostris præcipuam laudem, gratiāque debemus, quòd eorum labore est factum, ut impunè in otio esse possemus? Quare quī possum non esse popularis, cū videam hæc omnia Quirites, pacem externam, libertatem propriam^a generis ac nominis vestri, otium domesticum, denique omnia quæ vobis chara atque^c ampla sunt, in fidem, & quodam modo in^c patrocinium mei^a Cōsulatus esse collata?

Sed mihi.

Facit audientiam sibi ad reprehensionem agrariorum, quos item ex coniugatis arguit, populares non esse, quia populum oppugnant.

Interpretationem.

Notam, notationem, definitionem dicit in præceptis, id est, ad hoc verbum definiendum & interpretandum, & constituit eam, quam vulgò nostræ scholæ maximam nominant, se nempe popularis definitionem adhibiturum.

Sapientia.

Id est, attentione, intelligentia, cognitione: & quanuis sapere propriè in gustu dicitur, ut in Finibus dictum est. Nec enim sequitur ut cui cor sapiat, ei non sapiat palatum. Attamen vide an sapientia de gustu dicatur, non autem perpetuo de animo.

Insidiosas.

Vsitatum est in scholis Græcum verbum sophisma, pro quo insidiosas simulationes nunc dicit.

Oratione.

Verbis, ostentatione, specie.

Ego qualem.

Colligit ex varijs adiunctis infinitam quandam reip. perturbationem, cuius inuidiam in agrarios derivat. Locus hic in superiore oratione fuit. Sollicitā mihi ciuitatem suspicione, suspensam metu, perturbatam vestris legibus, concionibus, seditionibus tradidistis, spem improbis ostendistis, timorem bonis iniiecistis, fidem de foro, dignitatem de rep. sustulistis. Comparabis igitur sententias sententijs.

Calamitatis.

Metaphora ab agris grandine vastatis, in quibus calamitas propriè dicitur, quòd calamos segetum comminuat, ut Donatus ait in illo Terentij loco, Ipsa egreditur nostri fundi calamitas.

Infirmatione.

Cicero dicit ut infirmare, sic rescindere acta, iudicium, res indicatas. Considera etiam, an rescissio apud eum ut infirmatio legatur.

Extraordinaria.

Id est, extra ordinem, legem, consuetudinem. Regnum hìc accipe pro tyrannide, ut pro Rabirio docui Ciceronem loqui.

Quæ cum.

Concludit ex enumeratis malis popularitatem suam, cuius antea similem testificationem posuit.

Quid enim.

Tertia popularitatis ratio ex quadam verbi definitione.

Popularis est qui pacem tuetur:

Cicero tuetur:

Popularis igitur.

Propositio tres habet partes distinctas, de pace, libertate, otio in superiore oratione confusas. Duæ primæ collatione maiorum declarantur.

Sensum.

Intellige, ij animantes, quibus natura sensum dedit. Vulgus in schola definit substantias corporeas, animatas, sensibiles. Definitio igitur animantis est, cui natura sensum dedit.

Tecta.

Talis Hyperbole frequens est in Cicerone, Non modò homines, sed propè regiones ipsæ conveniunt. Pro Rabirio perduellionis reo, Rationem Hyperboles Tibullus lib. 2. ex pacis commodis nobis exponit,

Interea pax arua colit, pax candida primum

Duxit aratores sub iuga curua boues.

Pax aluit vites, & succos condidit vna,

Funderet ut nato testa paterna merum.

Libertas.

Libertas tam chara, ut natos etiam pater, eius gratia interficiat: ut de Bruto Virgil.

-natosque pater noua bella mouentes,

Ad mortem pulchra pro libertate vocabit.

Quid tam popolare.

Tertia pars propositionis exornata factis, quorum finis est otium. Otium autem propriè negotio opponitur, quòd ex illo Catonis dicto in principio Originum notum est, Clarorum virorum atque magnorum non minus otij, quàm negotij rationem extare oportere, ut Cicero pro Plancio: & Cicero mox otio laborè bis opponit, cum labores suscipiendos ait, ut in otio liceat esse. Et iterum, Eorum labore factum est, ut in otio esse possemus. Ergo otium & negotium, otium & labor, contraria sunt, & otium generale nomen est, idque honestum vel desidiosum.

Præsertim cum imperio.

Locus hic pro Sestio vberius est expositus. Quid est igitur propositum his reipub. gubernatoribus, quod intueri, & quo cursum suum dirigere debeant? id quod est præstantissimum, maximèque optabile omnibus sanis & bonis & beatis, cum dignitate otium: hoc qui volunt, omnes optimates, qui efficiunt, summi viri & cõseruatores ciuitatis putantur. Ergo otium, id est requies & tràquilas vite cum imperio & dignitate, quia summum bonum videatur, summus in rep. princeps habendus est, vel Aristocratica, vel Timocratica, qui tanti boni author ciuibus suis fuerit.

Quare qui.

Cõplexio syllogismi cum assumptione. Quare Cicero popularis est, cū hæc omnia pacem, liberta-

tem,otium in suo Consulatu tueatur.

Libertatem propriam.

Ita sexta Philippica, Alia nationes seruitutem pati possunt, populi Rom. est propria libertas.

Fidem.

Significatio fidei in hanc sententiam iam dicta est, & hic apertior est ex geminato pro tutela, custodia, clientela.

Neque enim.

Adhuc de popularitate sua differuit. Iam contra differit, agrarios populares non esse ex eorum factis, ubi repetitur superior Reip. perturbatio.

Neque enim Quirites, illud vobis iucundum aut populaire debet videri, largitio aliqua promulgata, ¹ quæ verbis ostentari ³ potest, re vera fieri, nisi ^c exhausto ^a aerario, nullo pacto potest: neque verò illa popularia sunt existimanda, iudiciorum ^c perturbationes, rerum indicatarum ^c infirmitates, restitutio damnatorum: qui ^a ciuitatū ^c afflictarum perditis iam rebus extremi ¹⁰ exitiorū solent esse exitus: neque si qui agros populo Ro. pollicentur, si ² aliud quiddam ^c obscure ^c moliuntur, aliud spe ac specie simulationis ostendant, populares existimandi sunt. Nam verè dicam Quirites, genus ipsum legis Agrariæ vituperare non possum. Venit enim mihi in mentē, duos clarissimos, ingeniosissimos, amantissimos ⁹ plebis Rom. viros, Tiberium & C. Gracchos plebem in ⁹ agris publicis constituisse, qui agri à priuatis antea possidebantur: non sum autem ego is Consul, qui ut plerique nefas esse arbitrer, Gracchos laudare: quorum consilijs, sapientia, legibus, multas esse video Reip. partes constitutas.

Promulgata.

Promulgare verbum est Ro. politia. quæ tum fuit, id est, trino nundino legem populo proponere, eūque rogare, an eam iubeat & velit: neque iure lata lex dicebatur, nisi trinundino esset ante promulgata. Hinc promulgatio, legis rogatio apud Ciceronem.

Iudiciorum perturbationes.

Hic videtur significare motus, qui à liberis proscriptorum excitabantur de Syllanis actis rescindendis.

Qui ciuitatum afflictarum.

Hæc sententia septima actione copiosius disputatur. Perditæ ciuitates desperatis omnibus rebus hos solent exitus exitiales habere, ut damnati in integrum restituatur, vincti soluantur, exules re-

*ducantur, res iudicate rescendantur. Quæ cum accidunt, nemo est quin intelligat ruerè illam remp.
Neque si qui.*

*Vis quædam est assumptionis & complexionis obscurius indicata, ne populus offenderetur.
Specie.*

Prætextum recentiores dixerè, quod hic Cicero speciem dicit: in Pisonem verò, nomen. Nomine triumphi tegunt ac velant cupiditatem suam: in Officijs causam, Muri causam opposuit. Aliquādo præpositione (per) idem exprimit: ut, Cato per beneficium Cyprum relegatur. ait pro Domo sua. Vnde constat posteriorū ætatum homines vocabulis sui temporis vsos esse, non ab illa aurea Ciceronis ætate petiuisse.

Nam verè.

Prolepsis est ad gratiam populi, ubi legem Agrariam ex Cracchis eius authoribus commendat. quos etiam laudat ex adiunctis & factis, & se longè superiorum Consulum dissimilem fingit.

Clarissimos.

Pater siquidem duorum Cracchorum T. Sempronius Cracchus & genere & publicis honoribus clarissimus fuit, cuius vitam Plinius descripsit. Mater Cornelia, Africani superioris filia.

Ingeniosissimos.

Eloquentiam Cracchorum significat hac metonymia, quomodo sæpe loquitur: ut pro Archia, Si quid est in me ingenij, pro, si quid est eloquentia. Tiberius autem Cornelia matris diligentia à pueris Cracchis literis eruditus est, sed illi breue tempus augendi & declarandi ingenij fuit. De Cneo præter multas laudes alias Cicero dicit, hunc penè de superioribus se solum legere, & iuuentuti legendum esse, quia possit non solum iuuenum ingenium acuerè, sed alere.

Amantissimos plebis Ro.

Periphrasis est gradus superlativi, popularissimos, si diceretur.

Legibus.

Tiberius leges agrarias tulit, sed Caius præterea septem leges tulit, ut si quis sine iudicio ciuem Ro. necauisset, a populo Ro. puniretur, ut colonia deducerentur, ut vestis militi sine diminutione stipendij daretur, ut minores decem & septem annis militare non cogerentur, ut Itali Romanis suffragio pares essent, ut annonæ pauperibus assignaretur, ut in iudicio senatoribus equites pares essent. Itaque trecentis senatoribus, trecentos equites adiunxit. Vide Plutarchum in Cracchis.

Itaque, ut initio mihi designato Consuli nuntiabatur legē Agrariam tribunos Pleb. designatos conscribere, cupiebam quid cogitarēt cognoscere: etenim arbitrabar, quoniam eodem anno gerēdi nobis essent^d magistratus, esse aliquam oportere inter nos bene administrandæ Reip. societatem. Cum familiariter me in eorum sermonem^c insinuarem ac darē: celabar, ^c excludebar: & cum ostenderem, si lex utilis plebi Romanæ mihi videretur, auctorem me atque adiutorem futurum, tamen aspernabantur hanc liberalitatem meam. negabāt me^c adduci posse, ut vllam largitionem probarem: finem feci offerendi mei, ne fortè mea sedulitas² aut^a insidiosa aut impudens videretur. Interea non desistebant clam

inter se conuenire, priuatos quosdam adhibere, ad suos cœtus occultos^a noctem adiungere & solitudinem: quibus rebus quāto in metu fuerimus, ex vestra^c solitudine, in qua illis temporibus fuistis, facile^e assequi coniectura poteritis. Ineūt tandem^d magistratus Tribuniplebis, concio tandem expectata P. Rulli, quod & princeps erat Agrariæ legis, & truculentius se gerebat, quā ceteri. iam designatus,² alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur, vestitu obsoletiore, corpore inculto & horrido, capillatior quā antè, barbāque maiore, vt oculis & aspectu denunciare omnibus vim Tribunitiam, & minitari Reip. videretur.

Itaque.

Hactenus exordium fuit insinuationis longissima ad impetrandum populi huic dissuasioni infensi gratiam. Narratio sequitur varijs coniecturis aspersa, quod agrarij hac lege mali aliquid moliantur. Prima coniectura sententia sic est,

Boni in eodem anno magistratus, publica consilia communicare debent:

Id agrarij recusarunt:

Quare non boni magistratus.

Complexio tamen non exprimitur.

Cū familiariter.

Assumptionis sententia, quæ contrario Consulis facto valde premitur. Prosopopeia hīc quadam sunt ad exprimendam Ciceronis sedulitatem, & agrariorum fraudem.

Insinuarem.

Insinuare proprie, est immittere, quomodo videtur Propertius lib. 3. dicere,

Et tibi ad effectum vires det Caesar, & omni

Tempore tam faciles insinuentur opes.

Hinc apud Ciceronem metaphora tam frequens. Insinuare se in amicitiam, consuetudinem, causam, familiaritatem, philosophiam, quo genere dictionis significatur plane se dedere. Aliquādo autem significat occultè, & quasi per sinus, aliquò peruenire, cuius nondum evidens exemplum reperit: tamen si genus exordij sic instituti, quale in hac oratione fuit, Insinuatio dicitur, & ita definitur in libro de inuentione, Insinuatio, est oratio quadam dissimulatione & circuitione obscure subiens auditoris animum.

Impudens.

Aliàs imprudens legitur, sed Aldus legit impudens, & hac lectio mihi magis probatur.

Interea.

Secunda suspicio ex factis agrariorum & circumstantia temporis, quod nocturnos & clandestinos conuentus agerent. Simili ferè argumento vtitur in Catilinam, Si neque nox tenebris obscurare cœtus nefarios, neque priuata domus continere vocem coniurationis potest.

Solitudinem.

Id est, vt remotis arbitris soli essent, qua metonymia pro Rabirio perduellionis reo vsus est, Vnius hominis senectus, infirmitas, solitudoque tentata est. pro, homo senex, infirmus, solus.

Quibus rebus.

Amplificatio proxima suspicionis ex adiuncto metu.

Ineunt.

Tertia suspicio ex adiunctis personæ, quod Nullus nouo corporis habitu seuerior videri vellet, ubi Nulli fastus & arrogantia mirifice ex suis adiunctis pingitur.

Truculentus.

Trux & truculentus horroris & terroris, qui oculis, vultu & visis atque auditis rebus incutitur, verba sunt. Cic. pro Sestio, Alter, dii boni, quam teter incedebat, quam truculentus, quam terribilis aspectu? Truculenter autem se gerere quid sit, sequentia deinde definiunt, alio vultu, alio vocis sono, &c.

Incesu.

Incedere propriè est ingredi cum pompa & fastu: vt apud Virgilium,

Ast ego quæ diuûm incedo regina, Ionisque

Et soror & coniux.

Sæpe tamen ingressionem quancunque communiter significat, quomodo videtur hîc intelligi posse.

Barba maiore.

Romani 4; 4. annos tonsoribus caruere, vt Varro apud Pliniû lib. 7 cap. 59. author est. Intonsique patres, vt Ouidius loquitur, tandiu fuere. Hinc Nullus ad illam antiquitatis speciem, quo truculentior esset, capillatior, & barba maiore fuit. Tempore autem Ciceronis Romani barbam radebât, comâ alebant, vnde cicinnos & calamistros cicinnatorum & calamistrorum Cicero nonnunquam in orationibus cauillatur.

Vim Tribunitiam.

Vis Tribunitia tanta fuit, vt Senatusconsultum nullum ratum esset, nisi Trib. approbassent. Cõsuli non parebant, quanuis ceteri magistratus parerent, consulem etiam in carcerem conijcere poterant, qualis ferè potestas in Sparta fuit Ephorum, in Creta Cosmorum, vt ex secundo Aristotelis politico intelligi potest.

⁹ Legem ^d hominis, concionemque expectabam, ^c lex initio nulla proponitur: concionem in primis aduocari iubet. summa cum expectatione concurritur: explicat orationem sanè longam, & verbis valde bonis. vnum erat quod mihi vitiosum videbatur, quòd tanta ex ² frequentia inueniri nemo potuit, qui intelligere posset quid diceret. hoc ille vtrum ^c insidiarum causa fecerit, an hoc genere eloquentiæ delectetur, nescio. tamen si qui ^c acutiores in concione steterant, de lege Agraria nescio quid voluisse eum dicere suspicabantur. aliquãdo tandem me designato ^d lex in publicum proponitur: concurrunt iussu meo plures vno tempore librarij, descriptam ^d legem ad me afferunt. Omni hoc vobis ratione confirmare possum Quirites, hoc animo me ad legendam ^d legem cognoscendamque venisse, vt si eam vobis accommodatam

atque utilem esse intelligerem, auctor eius atque adiutor essem: non enim uatura,² neque dissidio, neque odio penitus insito bellum nescio quod habet susceptum³ Consulatus cum⁴ Tribunatu, quia persaepe seditiosis atq; improbis Tribunis pl. boni & fortes Consules obstiterunt: & quia vis⁵ Tribunitia nonnunquam libidini restitit⁶ Consulari: " nō potestatum dissimilitudo, sed animorum disiunctio dissensionem facit. Itaque hoc animo⁷ legem sumpsi in manus, ut eam cu perem esse aptam vestris commodis, et eiusmodi quā⁸ Consul re non oratione popularis, & honestè & libenter posset defendere.

Legem hominis.

Quarta suspicio ex factis Rulli, quod legem obscure pronunciarit, nec initio legendam proposuerit.

Explicat.

Hic Rullum cauillatur velut indisertum, qui legem explicare perspicue non potuerit. Obscuritas autem quantum sit in oratione vitium, perspicuitas, virtus contraria ostendit, cuius gratia nobis orationem natura dedit, ut sensa mentis homines hominibus exponeremus. Ergo ut perspicuitate oratio munus orationis expromit, sic obscuritate perdit & amittit. Vide Quintilianum lib. 8. De obscuritatis illo magistro qui discipulis diceret οὐκ ὁρίσθαι, id est, obscura, ut videlicet tanto melior, quanto obscurior esset oratio. Usitatus autem Ciceroni ludus hic est in aduersarios indisertos, cum eloquentia tamen principe decertantes. ut in Pisonem, Pauci tua ista lutulenta vitia noueramus, pauci tarditatem ingenij, stuporem, debilitatēque linguae: nunquam erat audita vox in foro, nunquam periculum factum consilij. Sic in Antonium Pilipp. 2, An decertare mecum voluit Antonius contentione dicendi, &c.

Aliquando.

Proponit igitur causas quibus legem cognouerit.

Designato.

Tribunatum itaque prius inierant Tribuni, quā Cicero Consulatum.

Librarij.

Librarios Romani nominabant, qui libros transcriberent, epistolas alio dictante exciperent, imò verò qui dicentibus oratoribus orationes eorum exciperent. Possumus hoc nomine nostros impresores appellare, qui suis typis, ut illi manibus, libros tanquam describunt: possumus pragmaticorum forensium ministros, qui instrumenta describunt sic appellare. Martialis videtur appellare notarios cum 14. lib. sic de notario ait,

Currant verba licet, manus est velocior illis:

Nondum lingua suum dextra peregit opus.

Tantam verò celeritatem scribendi Cicero in coniuratione Catiline, ut Plutarchus ait in vita Catonis Uticensis, reperit.

Omni hoc.

Infirmatione conclusa, vel etiam proposita narrationis suspicionibus continuata, tandem summa futura dissuasionis ponitur.

Si lex esset vobis utilis, defenderem:

At non illud:

Neque hoc igitur.

Propositio testificationem superiorem repetit.

Non enim.

Prolepsis quaedam ad illustrationem propositionis ex adiunctis, quod Consul & Trib. naturalis quodā odio dissideat, propterea Cicero Cos. Tribuno Rullo nō possit assentiri, quod coniugatis approbatur. Et reuera, ut ait Aeschylus 8. de repub. Platonis, ἄλλον ἄλλῃ πρὸς πόλει τίταρχεῖν, alium alij civitati accommodatum esse. Sic Consulatus magis videtur ἀριστοκρατικός & patres hunc magistratum licet cum plebe tandem communicatum, tamen maxime sibi vendicabant, Tribunatus autem totus erat plebeius: unde, ut ex historia Ro. constat, infinitae contentiones inter hos magistratus extiterunt.

Non potestatum.

Solutio prolepseos ex dissimili causa diffensionis.

Itaque.

Concluditur propositio & testificatio iterum repetitur.

Manus.

Cum manus potestatem significat, in mea, tua, sua manu aliquid esse dicimus: aliās cum significatio prima est, Sumere in manus, habere in manu, esse in manu: cum epitheto mea, tua, sua, observata nuncubi Cicero dixerit. Frequenter enim epitheta illa omittit, ut hoc loco, sumpsit in manus.

Atque ego à primo capite^d legis vsque ad extremū reperio Quirites,² & ¹¹ nihil aliud cogitatū, nihil aliud susceptū, nihil aliud actū, nisi uti decem Reges ærarij, vectigaliū, provinciarum omnium, totius Reipublicæ, regnorum, liberorū populorum,^a & ^d orbis denique terrarum domini constitueretur, legis Agrariæ simulatione atque nomine. Sic cōfirmo Quirites, hac lege Agraria^b pulchra atque populari dari vobis nihil, condonari certis hominibus omnia, ostentari Populo Romano agros, eripi etiam libertatem,¹¹ privatorum pecunias augeri, publicas^c exhauriri: denique, quod est indignissimum, per Tribunum pl. (²² quem maiores præsidem libertatis custodēmq̃ esse voluerunt) Reges in^d civitate constitui. Quæ cum exposuero, si falsa vobis videbūtur esse,^c sequar^a auctoritatem vestram, ^c mutabo meam sententiam: sin^c insidias fieri^a libertati vestræ simulatione largitionis in-

telligetis, nolite dubitare, plurimo^a sudore & ^a sanguine
maiorum vestrorum^c partam, vobisque traditam liberta-
tem, nullo vestro labore^d Consule adiutore defendere.

Atque ego.

Assumptio, Agraria lex non est vobis utilis, quia spectat ad tyrannidem. Finis legis est, Superiora omnia ad declinandum huius enunciationis offensionem & invidiam praeceperunt.

Reges.

Intellige Ro. more, ut saepe alias Cicero loquitur pro tyrannis.

Liberorum populorum.

Timocraticorum aut Democraticorum, intellige ut alias expositum.

Sic confirmo.

Amplificatio assumptionis ex varijs dissimilibus. Confirmo autem in hoc genere ut paulo ante, Omni ratione confirmare possum, idem est quod affirmo, quod aliquando asseveratione affirmare Cicero dicit: ut ad Atticum, Omnia tibi asseveratione affirmo.

Condonari.

Condonare nonnihil à Donare differt, est donare remittendo, concedendo: ut Crimen condonare, pro Milone: ut Pecunias debitoribus condonare, in Offic. Supplicium remittere & condonare. Vatinius ad Ciceronem. Et pro Plancio differentia paulò clarior est, Datus ille, condonatus ille.

Denique.

Inuidiosa indignatio in tribunum ex ipsius definitione.

Præsidem.

Præsidere propriè est deorum vel hominum qui ad opem ferendam præsent, sic saepe Cicero deos & homines loci præsidem inuocat, ut in Verrem pro Sylla: Philipp. 3. Testor & vos & populum Ro. & omnes deos, qui huic urbi præsent. Hinc præses & præsidium.

Quæ cum.

Complexionis loco (Quare agrariam legem non probo) hæc præmunio per dilemma conditionis æquissima ponitur.

Authoritatem.

Authorem sequi, est consilij, sententiæq; ducem & principem sequi, pro quo authoritatem alicuius sequi, per metonymiam dicimus.

Libertati.

Considerabis ad eripiendos populo suos agros, quàm prudenter Cicero charius agris aliquid quaesierit, id est libertatem, quæ populo democratico, quales Ro. propemodum fuere, pro summo bono est, & antea inter res maxime populares valde celebrata. Cracchus autem cum legem agrariam populo suaderet, paupertatem populi lamentabatur, ut in argumento dictum est, nil habere Italos in Italia præter ignem & aquam, non lares paternos, non glebam terræ.

Primum caput est legis Agrariae, quo, ut illi putant, tentamini^c leuiter quo animo libertatis vestrae diminutionem ferre possitis. Iubet enim Tribunum Pl. qui eam legem tulerit, creare Decemuiros per tribus septem decem, ut quem nouem^a tribus fecerint, is Decemuir sit.¹⁵ Hic quaero, quam

ob causam initium rerum ac legum suarum hinc duxerit, ut populus Ro. suffragio^c priuaretur? Toties legibus Agrarijs curatores constituti sunt, Triumuii, Quinquenii, Decemuii. Quæro à^b populari Tribuno pleb. ecquando nisi per XXXV^a tribus creati sint? Etenim cum omnes^a potestates, ^a imperia, ^a curationes, ab vniuerso populo Ro.^c proficisci conuenit, tum eas profectò maximè, quæ constituuntur ad populi fructum aliquem & commodum: in quo & vniuersi deligant quem populo Ro. maximè consulturum putent: et vnusquisque studio & suffragio suo^c viam sibi ad beneficium impetrandum^c munire possit. hoc Tribuno Pl. potissimum venit in mentem, Populum Rom. vniuersum^c priuare suffragijs, paucas^a tribus non certa conditione iuris, sed sortis beneficio fortuito ad vsurpandam libertatem vocare.

Primum caput.

Reliqua deinceps ex capitibus legis oratio ad probandam proximi syllogismi assumptionem pertinet, quòd hac lege populi libertas eripitur: primum caput est de comitijs septemdecim tribuum, sorte ductarum, ut decemuir per nouen tribus sorte ductas fieri posset, reliquæ gratia suffragationis priuarentur, in quo Cicero queritur libertatis diminutionem.

Diminutionem.

Vt libertatis hîc diminutio, sic vectigalium diminutio superiore oratione & oninî denique rerû dici potest: idem autem per præpositionem dicitur, ut Diminutio de bonis priuatorû, in Offic. & De imperio diminutio, Seruius ad Ciceronem.

Septem decem.

Aldus sic legit: at in actionibus septemdecim, per i, non e, & vna dictione. Nos in septemdecim populis Sicilia.

Hîc quæro.

Vrget hanc suffragationis priuationem dissimilibus exemplis superiorum temporum.

Curatores.

Vt curare quiduis, sic cuiuslibet rei curatores dicimus, ut curator via Flaminia, ad Att. Curatores vrbis & annonæ, 3. legû. Curator muris reficiendis Demosthenes, in optimo genere oratorum: & mox Curationes, ita Cicero dicet. Triumuii autem lege Tiberij fuerunt, Tiberius ipse legis author, Appius Claudius socer, C. Gracchus frater. Cai verò lege Caius, item Fuluius Flaccus & Papyrius Carbo. Horum autè Agrariorum curatorum in diuidendis agris et colonijs deducendis, munus fuit, non solum agros diuidere, sed vrbes designare & distinguere, reip. speciem præscribere. Vide Pomponium.

Triginta quinque.

Varro putat tres initio tribus Romæ fuisse, & singulis in decem partes diuisis, triginta curias fuisse. Linius paulò secus id docet. Par autem est cum populi Ro. magnitudine, cum tot vrbiû populi, de quibus Linius, Romam traducti sunt, numerum quoque tribuum creuisse, & tandem trigintaquinque tribus constituisse.

Etenim.

Argumentatur à genere. Omnes curatones creari debent ab vniuerso populo : ergo & decemuiratus: collatio maiorum (cum & tum) inclusa est.

In quo.

Ratio propositionis ex fine, vt populus sibi provideat, & gratiam ineat.

Studeo.

Hic item vt antea profauore in comitijs.

Viam.

Talis oratione superiore allegoria fuit, Videte quoad iter fecerit apertius, quàm antea.

Hoc tribuno ple.

Pro complexione (Quare Decemuiratus ab vniuerso populo creandus) contrarium ponitur, non rectè populum suffragijs priuari.

Sortis.

Nullus enim sortitionem septemdecim tribuum hac lege sanciebat vt educeret, quas vellet, vt erit proxima pagina.

Vsurpandum.

Vsurpare, frequenter vti, usurpatum à doctiss. id est, apud doctiss. vsitatum: & Crebrò usurpare, pro Milone: & Crebris sermonibus usurpare, pro Marcello, id est, si sic loqui liceat, vsitare. Usurpare autem aliquando est, quod vulgus dicit capere possessionem: sic Liuius ait, E plebe vnum creatum tribunū militum iuris usurpandi causa. Et hic usurpare libertatem, vide non Cicero dicat retinere, & eius possessionem continuare, & continenter seruare, sicut postea dicetur usurpationē vetustatis.

Idem, inquit, eodémque modo capite altero, vt comitijs Pōtificis Maximi. Ne hoc quidem vidit, maiores nostros tam fuisse populares, vt quod per populum creari fas non erat propter^s religionem sacrorum, in eo tamen propter amplitudinem^d sacerdotij voluerint populo supplicari, atque hoc idē de ceteris sacerdotijs Cn. Domitius Tribunus Pl. vir^c clarissimus tulit, quòd populus per religionem sacerdotia^c mādare nō poterat, vt minor⁹ pars populi vocaretur: ab ea parte qui esset factus, is à collegio cooptaretur. ^c Videte quid intersit inter Cn. Domitium Tribunum Pl. hominem nobilissimum, & P. Rullum, qui^c tentauit, vt opinor, ^a patientiam vestram, cū se nobilem esse diceret. Domitius quod per ceremonias populi fieri non poterat, ratione^c assecutus est, vt id,² & ¹¹ quoad posset, quoad fas esset, quoad liceret, populi ad partes daret: hic² quod populi proprium semper fuit quod² nemo imminuit, nemo immutauit, quin ij qui popu-

lo agros essent assignaturi, antè acciperent à populo beneficium, quàm darent, id totum^c eripere vobis, atque è manibus extorquere conatus est. Ille quod^o dari populo nullo modo poterat, tamen quodam modo dedit. hic quod adimi nullo pacto poterat potestate, quadã ratione^c eripere conatur.

Idem inquit.

Hoc alterum caput superioris explicatio ex simili exemplo fuit, ut Decemviri more pontificis maximi crearentur per septemdecim tribus. Cicero simile exemplum negat, & pontificiorum comitiorum causam prius explicat.

Pontificis.

Qui princeps sacerdotum sub Numa fuit, postea Pontifex maximus dictus est, vel à ponte sublicio, vel à posse & facere. Hoc autem sacerdotium primò cum regia dignitate coniunctum fuit, rexque idem erat & sacerdos, bellisque & templis præerat. Plato ait in regno, regem in Aegypto nullum esse, nisi sacerdotem, cuiusmodi exempla quadam vetustatis sunt apud Virgilium,

- rex idem hominum, Poëhebiq; sacerdos.

Item,

Rex idem, & regi Turno gratissimus augur.

Et postea imperatores ut regia quadam sanctitate sacrationes essent, pontificatum maximum tenere, ut Iulus & Augustus.

Amplitudinem.

Hoc magistratu religiones omnes continebantur, quæ maxima pars est reip. Item fastorum & dierum quibus ageretur cum populo, ratio. Primus enim Cn. Flavius hanc scientiam pontificibus eripuit, & actiones exposuit, ut significat Cicero primo de Oratore. Amplitudo autem quanta potestatis huius fuerit, contentiones declarant, patres populo tribunatum condonare, Consulatum communicare. Postrema contentio fuit de pontificatu, quem Patritij retinebant: tandem etiam de plebe facti, ut Tribuni & Consules, ita sacerdotes & pontifices, de quo vide Livium lib. 10, & tamen usque ad Domitium pontifices ipsi cooptandi ius habebant, nec populus eligebat. Conatus est L. Crassus (ut est in Lelio Ciceronis,) ad populum electionem sacerdotiorum transferre: sed Lelius contra obtinuit.

Atque hoc.

Confirmatur exposita causa Domitij, legis autoritate. Cn. autè Domitius A. Enobarbus. Trib. pontificibus offensior, quod alium quàm se in patris sui locum cooptassent, ius subrogandorum sacerdotum à collegijs ad populum transtulit, ut Suetonius in Nerone. Idem ferè Paternulus 2. li. Cicero hic apertius. Meminit etiam Cicero 5. epistola ad Brutum legis Domitiae, qua liceret absenti sacerdotium petere, & Marium, cum esset in Cappadocia, hac lege augurem factum esse.

Ut minor pars.

Hæc minor pars fuit septemdecim tribuum. Felix autem apud Cellium lib. 15. c. 27. putat, cum non universus populus, sed eius aliqua pars vocatur, consilium non comitia edici.

Cooptaretur.

Cooptare, est simul optare, id est simul eligere, ut hic factus sacerdos à septemdecim tribubus, & creatus à reliquis sacerdotibus in suum collegium, & eundem ordinem cooptabatur, id est, simul eligebatur: sic augur ab auguribus cooptatur, senator à senatoribus, & à Cicerone in Amicitia cooptatio collegiorum dicitur, ut hic à collegio cooptaretur, quasi proprium sit à collegis collegas cooptari. Tu considerabis igitur an populus Latine dicatur cooptare ut eligere, facere, creare.

Videte.

Ostenditur iam collatis partibus differentia & dissimilitudo propositi exempli, atque interim magna invidia Nullo comparatur.

Nobilissimum.

L. Domitius Cæsaris acerrimus inimicus, de quo Cæsar primo bellorum civilium, & Cicero secunda philippica, Gentilis huius Domitij fuit.

Nobilem.

Locus videtur esse in fastum hominis noui nobilitatem mentientis. Quinta tamen Philippica in Romana nobilitatis vetustate Cicero Rullus numerat: & Plinius lib. 8. c. 51. solidum aprum Romanorum primus apposuit P. Seruilius Rullus pater eius Rulli, qui Ciceronis Consulatu legem Agrariam promulgauit. Sed Plinij locus luxum hominis magis, quam nobilitatem ostendit, & hic Rullus potuit esse non ex illa veterum Rullorum familia, aut potius Cicero arrogantiam hominis, licet nobilis, tamen impulenter nobilitatem suam iactantis indicat.

Hic quod.

Antapodosis dissimilitudinis.

E manibus extorquere.

Videtur à gladiatoribus esse metaphora, quæ pro Milone & in Catilinam notior. Extorta est confitentis sica de manibus, pro Milone. Quoties iam tibi extorta est sica de manibus, prima Catil.

Ille.

Repetitur eadem dissimilitudo mutatis verbis.

¹⁸ Quæret quispiam, in tanta iniuria, tantæque impudētia quid spectarit? non ⁶ defuit consilium, ^a fides erga plebem Romanam, equitas in vos, libertatēque vestram vehementer defuit: iubet enim comitia Decemuiris habere creandis eum, qui ^d legem tulerit. hoc dicam ^c planius: iubet ⁹ Rullus, homo ^b non cupidus, neque appetens, habere comitia Rullum. nondum reprehendo: video ⁹ fecisse alios, illud, quod nemo fecit, de minore parte populi, quod pertineat videte. habebit comitia, volet eos denunciare, quibus regia potestas hac lege queritur: vniuerso populo ² neque ipse committit, neque illi horum consiliorum auctores committi rectè putant posse: fortietur ^a & ⁵ tribus idem Rullus homo ^b felix, educet quas volet tribus, quos nouem tribus Decemuiros fecerint, ab eodem Rullo eductæ, hos omnium rerum (vt iam ostendam) dominos habebimus: atque ij, vt grati, ac memores beneficij esse videantur, aliquid se nouem tribuum notis hominibus debere confitebuntur, reliquis verò sex & XX tribubus nihil erit quod non putent posse suo iure denegare.

Quæret quispiam.

Prolepsis ad detegendas primi capitis insidias, quod Rullus omnia pro libidine facturum legem feret, comitia habebit, denunciabit, quos volet sortietur, & educet tribus quas volet, seipsum Decemvrum faciet. Atque animaduertes duos fines antea propositos eripi, ut nec uniuersus populus commodum sibi curatorem deligat, nec studiorum gratiam incat.

Hoc dicam.

Definitioni Rulli nomen veluti clarior superiore definitio subiicitur, quæ tamen est enthymematis complexio. Qui tulerit legem, comitia habebit. Ergo Rullus habebit: is enim tulerit.

Nondum.

Præterit hoc crimen, & attentionem petit ad propositas insidias exponendum.

Denunciare.

Verbi huius significatio ex comitali consuetudine sumenda est, ut qui comitia haberet, proponeret populo, & gratia causa commendaret quos fieri vellet, ut denunciare hic sit, proponere populo, & nominare certos & notos ciues, quos Rullus ad Decemviratum populo commendaret.

Felix.

Hæc ἐπεὶ καὶ ἀτυχεῖν continet, quasi fortè fortuna non fraude aliqua ex vrna tribuum nomina sint exitura, quæ Rullus volet: felix autem fortuna & casus nomen est: & bene fortunatum significat etiam, si improbißimus & nequißimus, ut Sylla: quanuis trium ingentium vitiorum, auaritiæ, luxuriæ, crudelitatis magister, tamè felix cognominatus est. Et Cicero pro Sylla, Casu magis & felicitate, quàm virtute & consilio dixit, casumque & felicitatem virtuti & consilio opposuit. Sine diphthongo scribendum Plutarchus indicat, cum Græcè Φῆλιξ per η scribat.

Educet.

Intellige ex vrna, vnde nomina educebatur, ad quem Romanum morem Virg. 6. AEn. alludit,

Nec verò hæc sine sorte data, sine iudice sedes,

Quæsitores Minos urnam mouet, ille silentium

Conciliumque vocat, vitæque & crimina discit.

Sortem verò in Democratica (qualis ferè, tum Roma fuit in populo) Plato vsitatam esse dicit, & Aristoteles in Politicis frequenter vsurpauit.

Atqui.

Indicat alterum de finibus populum comitiorum gratia priuari, ad perpaucos eam peruenturam esse. Primum 18 tribus tollentur: deinde octo: postremo de nouem reliquis certi & noti homines nonnihil fortassis obtinebunt.

Quos tandem igitur Decemuiros creari vult? se primum
¹⁸ *qui licet? leges enim sunt veteres, neque eæ Consulares, si quid interesse hoc arbitramini, sed Tribunitia, vobis, maioribusque vestris vehementer gratae atque iucundæ. Licinia est lex, atque altera Ebutia, quæ non modò eum qui tulerit de aliqua curatione ac potestate, sed etiam collegas eius, cognatos, affines excipit, ne eis ea potestas curatione mandetur. ²³ Etenim si populo Consulis, ° remoue te à suspitione alicuius tui commodi: ¹¹ fac fidem, te nihil nisi populi utilitatem & fructum quærere: sine ad illos potestatem, ad te gra*

tiam beneficij tui peruenire. nam hoc quidem² vix est liberi populi, vix vestrorum animorū ac magnificentia.⁴ Quis legem tulit? Rullus. Quis maiorem partem populi, suffragijs priuauit? Rullus.² Quis comitijs præsuit? Quis tribus quas voluit, vocauit nullo custode sortitus?⁹ Quis Decēuiros quos voluit,³ renunciauit? idem⁹ Rullus. Quem principem renunciauit? Rullum. Vix mehercule seruis hoc eum suis, non vobis omnium gentium dominis probaturum arbitrarer. Optima⁹ leges igitur hac lege sine vlla exceptione tollētur.² Idē⁹ legis sibi sua lege curationem petet: idē maiore parte populi suffragijs^c spoliata, comitia habebit: quos volet, atq; in ijs se ipsum renuntiabit: & videlicet Collegas suos adscriptores legis Agraria, non^c repudiabit, à quibus ei^c locus primus^a inuidia in præscriptione^d legis concessus est: ceteri fructus omnium rerum qui in spe legis huius positi sunt, communi cautione atque æqua sibi parte retinentur.

Quos tandem.

Exposita summa fraudis, reprehenditur Rullus, quod seipsum Decemuirum facturus sit, & legum autoritas opponitur.

Consulares.

Intellige ex primis temporibus, quia post reges expulsos Ro. Consules populo leges quasi more regum describebant, nec tribunus patritios aduocare, neque ad eos referre de re vlla poterat. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita dicebantur, quæ tribunis pleb. ferentibus accepta erant, nec his rogationibus patritij tenebantur. Primus Terentillus tribunus plebis promulgauit, vt quod ius populus dedisset, eo Consules tenerentur, quod tamē non obtinuit. Vide in argumento. Tandem Q. Hortensius dictator eam legem tulit, vt eo iure quod plebs statuisset, omnes Q. uirites tenerentur: de quo vide Dionysium & Cellium lib. 15. cap. 27. vel intellige Consulares latas à Consule populo quidem iubente, sed tamen seducto, & ideo non tam populares, quàm si Tribunus tulisset, quia Consulatus patrum & Tribunatus plebis sectam magis sequeretur.

Licina.

Cellius Liciniae cuiusdam legis meminit de sumptibus, & Ebutia de actionibus, sed ad hunc locum nil hæ leges attinent: pro domo sua propria mentio est huius Liciniae, Præterquam quod ne id quidem per legem Liciniam, vt ipse tibi curationem ferres, facere potuisti. Et iterum 13. ad Atticum, quanuis nominatim legem non appellat, tamen ad eam alludit: Atque hoc etiam accipi non solitos maiores nostros legere in decem qui essent imperatorum necessarij, & nos ignari pulcherrimorum institutorum tunc negligentes potius in Lucillum & L. Murenam, & ceteros ad Lucillum misimus. Videntur autem hæ Tribunitiae leges ex Solonis lege deductæ. Solon enim cauit, ne is fieret curator, ad quem post pupillorum obitū hereditas perueniret, vt Laertius ait in Solonis vita. Quod autem hic in Rullo Cicero reprehendit, ambo Gracchi fecere, & suæ legis curatores fuere, sed refe-

rente Scipione per Senatum, id tum damnatum est, missusque Turdianus Cos. qui index diuisoribus esset. Vide Appianum primo libro.

Etenim.

Disputat ex adiunctis,

Si populo consuleres, remoueres te à suspicionē:

Non te remoues à suspicionē:

Non igitur populo consulis.

Propositio repugnantibus & dissimilibus exornatur.

Nam hoc.

Sententia assumptionis, At te non remoues à suspicionē, quæ probatur longa superiorum Rulli factorum repetitione.

Comitijs præfuit.

Videtur hoc loco idem esse habere comitia, & comitijs præesse. Nam superius illud (habebis comitia) nunc repetitur.

Nulla custode.

Hic locus indicat sortienti tribus custodes adiungi solitos à quibus obseruaretur: Rullo autem neminem affuturum.

Renunciauit.

Vt facere, designare, creare, deligere sic renunciare comitiale verbum est, & videtur proprium esse præconis, qui tribus sue suffragijs hunc vel illum renunciat à tribu sua delictum. Singule enim tribus suos præcones habebant, per quos studia sua renunciabant. Neque singule voces præconum, fuit initio, & pro lege Manilia sic Cicero loquitur. Nam cum propter comitiorum dilationem ter prætor primus renunciatus, &c.

Vix.

Pro complexione (Quare populo non consulis) hæc indignatio ex collatione minorum additur.

Optimæ leges.

Commoratur in assumptionis probatione, commutatis verbis, ut suspicionis acerbitate augeat.

Ascriptores.

Ascriptor videtur idem esse quod subscriptor, id est causidicus, qui adiuuare causam poterat, & hæc à Cicrone coniunguntur, Venalis ascriptor & subscriptor, pro Domo sua: Defensor & ascriptor, post reditum: & ibidem, Author & ascriptor.

Præscriptione.

Præscribere interdum idem est quod inscribere, ut apud Virgilium,

-nec Phæbo gratior vlla,

Quam sibi quæ Vari præscripsit pagina nomen.

Hinc præscriptio legis, id est inscriptio, titulus: ut Seruilia lex ab authore Seruilio diceretur, sicut Licinia, Ebulia. Hinc apud Casarem metaphora pro simulatione, ut honesta præscriptione rem turpissimam tegerent.

At^c videte^d hominis^b diligentiam, si aut^o Rullum cogitasse, aut si Rullo potuisse in mētem^c venire arbitramini.^c viderunt ij qui hæc^c machinabantur, si vobis ex omni populo deligendi potestas esset data, quæcunque res esset in qua^a fides,^a integritas,^a virtus,^a auctoritas quæreretur, vos

eam sine dubitatione ad Cn. Pompeium principem delatu-
ros. Etenim quem vnum ex cunctis delegissetis, vt eū² om-
nibus omnium gentium bellis terra & mari præponeretis,
certè in Decemviris faciendis,² siue fides haberetur, siue ho-
nos,² & ¹¹ & committi⁹ huic optimè, & ornari hunc iustis-
simè posse intelligebant. Itaque excipitur hac lege,² nō adole-
scentia, non legitimum aliquod^c & ⁹ impedimentum, nō po-
testas, non magistratus vllus: alijs negotijs ac legibus^c im-
peditus: reus denique, quo minus Decemvir fieri possit, præ-
sentem eum profiteri iubet, quod nulla alia in lege vnquam
fuit, ne in his quidem magistratibus, quorum certus ordo
est. Timebat enim Pompeius, ne si adesset, ferre non posset:
aut ne si accepta lex esset, illum sibi Collegam ascriberetis
^c custodem ac vindicem^a cupiditatum.

At videte.

Additur superioribus grauior suspicio, quod Pompeius Decemviratu excludatur, & ideo li-
bertas populo tollatur. Syllogismus sic est,

Si libertas vobis relinqueretur, Pompeius eligeretur:

Sed eligi non potest:

Propterea vobis libertas nulla relinquitur.

Viderunt.

Videtur hoc loco propositio futura reprehensionis deesse. Solet enim Cicero proponere, quid con-
firmare vel infirmare velit.

Principem.

Princeps pro primo aliquando sumitur: vt 2. oratorio, Nanque & Herodotum illum qui prin-
ceps hoc genus ornavit. Et apertius 7. actione, Vt quisque in fuga postremus, ita periculo princeps.

Etenim.

Ratio propositionis à maiori. Delectus est Pompeius omnium gentium bellis imperator. Ergo
Decemvir deligeretur. Pompeius autem in Africa contra Domitium, in Hispania contra Sertorium,
toto mari Mediterraneo contra Pyratas, & in Asia contra Mithrydatē Imperator delectus fuerat.

Itaque.

Sententia assumptionis, sed legis exceptione eius electio impeditur. Hic exceptionis legitime
causas Cicero remouet. Aetas enim legibus erat definita, & quedam potestates due simul geri
non poterant, & reus, nisi prius absolutus, creari non poterat.

Profiteri.

Profiteri videtur hoc loco esse comitiale verbum, vt idem sit quod profiteri nomen inter can-
didatos, & petitores Decemviratus, quomodo Liuius sexto belli Punici loquitur: Primò expectaue-
runt, vt qui se tanto imperio dignos crederent, nomina profiterentur.

Quod nulla.

Remouet hic talis exceptionis exemplum, vt antè iam causas remouerat.

Quorum certus.

Ordinarius & Ordinarie Nilolius ut non Ciceroniana notavit, & videtur hac periphrasi Cicero nomen hoc refugisse: tamen (extraordinarij) vocabulo saepe utitur, extraordinarium munus, imperium, honorem, reum: & pecuniam extraordinariam, petitionē, potestatem, cupiditatem: quod etiam extra ordinem saepe dicit: ut Extra ordinem bella committere, prouincias dare.

Timebat.

Exceptionis est finis.

Hic quoniam video vos^d hominis dignitate & contumelia^d legis esse commotos, c^e renouabo illud, quod initio dixi, regnum comparari, libertatem vestram hac lege^e funditus tolli. An vos aliter existimabatis, cum ad omnia vestra pauci homines cupiditatis^e oculos adiecissent, non eos in primis id acturos, ut ex omni custodia vestrae libertatis, ex omni potestate, curatione, patrocinio vestrorum commodorum Cn. Pompeius^e depelleretur?⁹ & ¹¹ Viderunt, & vident, si per imprudentiam vestram, negligentiam meam, legē incognitā acceperitis, fore uti postea cognitis^e insidijs, cum Decemuiros crearetis, tū vitijs omnibus & sceleribus legis Cn. Pompeij^e praesidium opponendum putetis, & hoc paruum argumentum vobis erit, à certis hominibus dominationem potestatemque omnium rerum quæri? cum videatis eum, quem^e custodem vestrae^a libertatis fore videant, expertem fieri dignitatis.

Hic quoniam.

Hic plausu vel clamore aliquo, populi consensio significata est. Itaque iam inflammatum populum Cicero vehementius incendit, & libertatem, quod iam toties usurpatum est, & qua hic etiam propria complexio est, violari concludit.

An vos aliter.

Commoratur in superiore syllogismo, sed ordinem partium inuertit. Assumptionis sententia praecedit de exceptione & eius fine.

Viderunt.

Sententia propositionis, Si libertas esset, Pompeius eligeretur. Est autem nonnihil in antecedente immutata.

Et hoc.

Pro complexione (Quare libertas eripitur) ponitur contrarium, id est, dominationem quæri, & idem argumentum tertio loco repetitur.

Cognoscite nunc quæ potestas^d Decemuiris, & quanta detur. Primum lege Curiata^d Decēuiros^c ornat. Iam hoc inauditum, & planè nouo more, vti Curiata lege magistratus⁹ detur, cui nullis comitijs antè sit datus. Eam legem ab eo Prætorè qui sit primus factus, ferri iubet.¹⁸ At quomodo? vt ij Decēuiratum habeant, quos plebs⁹ designauerit. oblitus est nullos à plebe designari, & is^a &^d orbē terrarū^c constringit nouis legibus, qui quod in secundo capite scriptum est, non meminit in tertio. Atque hîc perspicuum est, quid iuris à maioribus acceperitis, quid ab hoc Tribuno Pl. vobis relinquatur. maiores de omnibus magistratibus bis vos sententiam ferre voluerunt. nam Centuriata lex Cēsoribus ferebatur, cūm Curiata cæteris patricijs magistratibus, tum iterum de eisdem iudicabatur, vt esset reprehendendi potestas, si populum beneficij sui pœniteret. nunc quia prima illa comitia tenetis, Centuriata, & Tributa: Curiata tantum auspiciorum caussa remanserunt. hic autem Tribunus plebis quia^c videbat potestatem neminem iniussu populi aut plebis posse habere, Curiatis ea comitijs quæ vos non sinitis, confirmauit: Tributa, quæ vestræ erant, sustulit. Ita cūm maiores binis comitijs voluerint vos de singulis magistratibus iudicare. hic homo^b &⁹ popularis ne vnâ quidem populo comitiorum potestatem reliquit.

Cognoscite.

Attentio ad tertium caput, quo per legem Curiatam Decemuiratus crearetur, quod vt nouum exemplum, & contra legum authoritatem reprehenditur. Ac quoniam incidimus in grauem & obscurum locum, is propterea diligentius & accuratius explicandus est. Dicamus igitur quæ & quot comitia Roma fuerunt, qui magistratus his fierent, & quomodo comitia geminata sint. Comititia, vt ex Cellio, & hac Ciceronis disputatione diligenter animaduertenti perspicuum esse potest, Calata aut Tributa Roma fuerunt. Calata verò suspicor esse dicta (nihil enim certi comperi) quod à Patricio aliquo magistratu, qui ius haberet vniuersi populi calandi, id est vocandi, indiceretur. Tribuni enim, quorum tributa comitia erant, licet prehensionem haberent, vocationem tamen non habebant, vt Varro & Capito apud Cellium lib. 13. cap. 12. authores sunt. Calata itaque Centuriata

fuerunt aut Curiata. Centuriata fiebant populo per cornicinem conuocato, & centuriatim, id est, per centenas turmas, ex censu & etate diuiso, vt Cell. lib. 15. cap. 27. & Cicero tertio legum indicat, cum explicat legem illam duodecim tabularum. De capite ciuis nisi per maximum comitium ollosque, quos Censores in partibus populi locassint, ne ferunt. Cum inquam Cicero legem illam explicat, ait, Cum legis hæc vis sit scitum & iussum in omnes ferri, de singulis nisi centuriatis comitijs noluerunt. Descriptus enim populus censu, ordinibus, etatibus plus adhibet in suffragium consilij, quam fusc in tribus conuocatus. De his comitijs Cicero in oratione post reditum de Lentulo, Quo die nos comitijs Centuriatis, quæ maximè maiores iusta dici haberique voluerunt, arcessunt in patriam, vt eadem Centuriæ, quæ me Consulē fecerant, Consulatum meum comprobarent. Et pro Milone, illa augusta centuriarum auspicia, dicit. Ergo centuriata comitia, testimonio Ciceronis, maxima erant omnium iustissima & augustissima. Hoc idem videtur Linius primo libro post populi classes à Seruio descriptas dicere. Deinde, ait, Est honos additus: non vt ab Romulo traditum ceteri seruauerant reges, viritim suffragium eadem vi, eodemque iure promiscuè omnibus datum est, sed gradus facti, vt neque exclusus quisquam suffragio videretur, & vis omnis penes primores ciuitatis esset. Equites enim vocabantur primi, octoginta inde primæ classis centuriæ: primum peditum vocabantur: ibi si variaret, quod raro indicebat, vt secundæ classis vocarentur: nec ferè vnquam infra ita descenderent, vt ad infimos peruenirent. Hæc Linius, vbi docet suo tempore duplicato post Seruium regem tribuum numero non omnino eandem centuriatorum comitiorum rationem seruata esse. Hæc autem comitia fiebant in campo Martio extra urbem, & ne quid interea ciuibz occupatis turbaretur, exercitus in armis erat, vt Cellius eodem illo 27. cap. lib. 15. Primum igitur calatorum comitiorum genus eiusmodi fuit: secundum sequitur, Curiata comitia fiebant populo per lictores conuocato, & curiatim, id est, tributim diuiso, & in his ex generibus omnium suffragia ferebantur, nulla vel census vel etatis habita ratione: vt ex Cellij & Ciceronis iam propositis locis intelligitur. Cellius enim per lictores ait populum conuocari, & ex generibus omnium ibi suffragia ferri, & Cicero minus consilij significat hinc esse, populo fusc in tribus conuocato: & illud est quod Linius indicat viritim suffragium eadem vi, eodemque iure promiscuè omnibus datum. Hæc itaque duo Calatorum comitiorum genera sunt. Tributa reliqua sunt, quæ ex regionibus & locis fiebant, vt Cellius lib. 15. cap. 27. quibus plebei tantum intererant non patres patrūmve clientes ac liberti, sicuti Linius prima Decade docet in Valeronis tribuni lege, & attigimus in argumēto. Quare sic appellata sint, nullam causam reperi, nec quomodo indiceretur, & populo significarentur. Satis tamen constat, comitia tributa conuentus publicos fuisse, & in comitio celebrari solitos, vt constat ex comitijs tributis, quæ tributa erant, vt mox dicitur. Plutarchus enim ait, Cum Gracchus tribunus factus est, turbam suffragantium comitio capi non potuisse, & ex tegulis suffragia data esse. Vt autem facilius intelligamus curiatorum & tributorum differentiam, in curiatis ciues secundum curias & tribus 35. diuidebātur: neque regionibus & locis, sed alio genere distinguebantur, cum vnus & eiusdem tribus ciues in diuersis regionibus liceret habitare. In tributis verò secundum regionem & locum vbi habitarent, distinguebantur, vt si via insignes duodecim & regiones Romæ fuissent, ciues in comitijs in duodecim partes singuli secundum suam regionem diuisi suffragia sua ferrent. Atque hæc comitiorum calatorum & tributorum definitio est. Secundo dicendum est, qui quibus comitijs crearentur. Comitijs centuriatis maiores magistratus Censores, Consules, Prætores tributis vel potius Curiatis minores fieri solitos Cellius ait lib. 13. cap. 14. Quod perpetuò non esse seruatum, Cicero hic author est, cum ait, Centuriata lex Censoribus ferebatur, cum Curiata ceteris Patricijs magistratibus. Attamen postea omnes patricios magistratus Centuriatis comitijs, vt plebeios tributis factos esse in hac disputatione demonstrat, cum ait, Nunc quia prima illa comitia tenetis, ceteriata & tributa, curiata tantū auspiciorū causa remanserunt. Ergo tempore Ciceronis, omnes patricij magistratus comitijs centuriatis fiebant, tributis plebei. Linius autē quinto lib. non idē omnino sentit. Comitia curiata quæ rem militarem continent: Comitia centuriata quibus Consules tribunosque militares creatis, vbi auspicato, nisi vbi adsolet, fieri possunt. Ergo rationem comitiorum temporibus variatam intelligimus. Superest vt de coniunctione comitiorum dicamus. Magistratus omnes Romanis fiebant comitijs. Prima comitia centuriata erant, aut tributa, secunda curiata. Quod Cicero hic planè confirmat, cum ait, Maiores de omnibus magistratibus bis vos sententiam ferre voluerunt. Nam Censoribus Centuriata lex ferebatur, cum Curiata patricijs magi-

stratibus: tum iterum de eisdem indicabatur, ut esset reprehendendi potestas, si populum beneficij sui pœniteret. Nunc quia prima illa comitia tenetis centuriata & tributa, curiata tantum auspicio- rum caussa remanserunt. Quod etiam manifestius superiore loco Cicero docet, cum ait, tam hoc in- auditum, & planè nouo more, uti curiata lege magistratus detur, cui nullis antè comitijs sit datus. Quare ex his Ciceronis testimonijs apparet curiata comitia tempore Ciceronis secunda comitia fuisse primis cœturiatis aut tributis probâdis vel improbâdis adhiberi solita, quasi prima humana fuisset, secunda hæc diuina. Nam curiata auspiciorum tantum caussa remanserât, ut hîc ait Cicero, et ponti- ficibus arbitris præbebantur, ut Cell. lib. 5. ca. 19. Nec his comitijs tota plebs intererat, sed septedecim tantum tribus, nec ea sinebat, ut Cicero hic ait. Atque horum coniunctorum comitiorum species quedam à regio dominatu videtur ad liberum populum peruenisse. Numa factus est vna centuria- rum omnium voce rex. Regnum tamen non antè suscepit, quàm dii captatis auspicijs addixissent: Curiatâque lex tempore Ciceronis videtur centuriata & tributa tanquam auspex & iudex fuisse.

Curjata lege.

Curjatam legem significat, curiatis comitijs latam, quomodo paulò post loquitur: Centuriata lex Censuribus ferebatur.

Prætor qui sit.

Octo Prætores urbani tum fuere, ut ex oratione in Pisonem potest intelligi.

Oblitus est.

Repugnantiam quâdam hîc arguit, quod primo capite per nouem tribus Decemuiros Rullus face- ret, tertio videatur per vniuersam plebem facere.

Constringit.

Talis metaphora in superiore oratione fuit, omnibus vinculis deuinctam & constrictam teneretis

Atque hic.

Exaggeratur indignitas huius creationis per dissimilitudinem. Maiores bina comitia populo dederunt, Rullus omnia sustulit. τρεῖς τὰς τριῶν diuisione comitiorum declaratur.

Patricijs.

Patricij magistratus fuere Censura, Consulatus, Prætura, AEdilitas. Hos enim magistratus quondam soli patricij tenuerunt, postea cum plebe fuerunt communes.

Ut esset.

Ratio secundorum comitiorum ad priorum comitiorum correctionem, si quid esset illic offensum.

Auspiciorum.

Auspicia & sacra quadam solennia comitijs, sicut omnibus gerendis rebus adhibebantur, eaq; maiora erant, & minora illa maioribus magistratibus, hæc minoribus adhibebantur.

Hic autem.

Αὐτὰ πόθος dissimilitudinis, ubi finis huius commenti ponitur.

Quæ non finitis.

Nam pontificibus arbitris ea præbebantur, ut Cellius ait lib. 5. cap. 19: vel quia plebs non vni- uersa aduocatur, sed eius pars minor, & Sinitis hoc loco notandum est, id est, iubetis.

Ita cum.

Conclusio dissimilitudinis.

Sed^c videte^d hominis^b religionem & diligentiam. ^evi- dit & perspexit, sine Curjata lege Decemuiros habere po- testatem non posse, quoniam per nouem^a tribus essent con- stituti: iubet ferre de his legem Curjatam. Prætori imperat

quàm id ipsum^c absurdè, nihil ad me attinet. Iubet enim qui primus sit Prætor factus, eum legem Curiatam⁷ ferre: sin is ferre non posset, qui postremus sit: vt aut lusisse in tātis rebus, aut profectò nescio quid spectasse videatur.²¹ & ¹¹ Verū hoc quod est² aut ita peruersum, vt ridiculum, aut ita malitiosum, vt obscurum sit, relinquamus: ad^b religionē^a hominis^c reuertamur. Videt sine lege Curiata nihil agi, per^d Decemuiros posse.¹⁸ Quid postea, si ea lata non erit? attendite^b ingeniū.¹⁹ Tum ij Decēuiri, inquit, eodē iure sint, quo qui optima lege. Si hoc fieri potest, vt in hac⁹ ciuitate (²² quæ longè iure libertatis cæteris ciuitatibus^c antecellit) quisquā nullis comitijs imperiū aut potestatem^c assequi possit, quid attinet tertio capite legem Curiatam ferre iubere, quoniam quarto permittas, vt sine lege Curiata idem iuris⁹ habeant, quod haberent, si optima lege à populo essent creati?²⁵ Reges constituuntur, non Decemuiiri Quirites. Itaque ab^c initijs fundamentisque nascuntur, vt non modò cū gerere cœperint, sed etiam cū constituentur, omne vestrum ius, potestas, libertasque tollatur.

Sed videte.

Locus attentionis ad clarius exponendum commēti Rulliani finem de curiata lege per Prætorē.

Sine Curiata.

Quia Curiata lex (vt iam dictum est) auspiciū quoddam erat, & diuina quadam approbatio humana legis, quæ prioribus comitijs esset lata: & mox repetitur idem, Videt sine lege Curiata nihil agi per Decemuiros posse. Id verò ex Augurum & Pontificum (quibus arbitris hæc secundaria comitia præbebantur) autoritate intelligendum est, sine qua nil per magistratus gestum poterat probari, vt 2. legum Cicero author est.

Absurdé.

Reprehensio ex circumstantia personarum. Tribunus enim Prætori maiori & Patricio magistratui, & Collegæ consulis non poterat imperare.

Vt aut lusisse.

Notat ex re tam confusa Rulli stultitiam, aut fraudem hīc subesse.

Fortasse.

Spectandi verbum ad finem plerunque pertinet, vt Officiorum secundo, Iuuenes magna spectare, & ad ea rectis studijs contendere debent. Itaque hīc spectasse est propositum habuisse.

Peruersum.

Id est, præposterū: quomodo pro Cluentio dixit, Itaque vt erat semper præposterus atq; peruersus.

Verum.

Transitio ad quartum caput, quo Decemviri etiam sine Curiata lege creabantur, ex quo tertium caput reprehenditur,

Si nullis comitijs magistratus fieri potest lege:

Curiata nil est opus:

At primum constat è quarto capite:

Constet igitur secundum.

Assumptio praecedit.

Attendite.

Locus attentionis per irrisionem illis similem. At videte hominis diligentiam. At videte quàm diligenter.

Si hoc fieri.

Propositio syllogismi aucta repugnantibus, quòd liberrima ciuitas sit sine comitijs. Considerabis autem quoties iam nomen libertatis hic usurpatum sit.

Quoniam quarto.

Ratio propositionis ex presentis capitis testimonio.

Reges.

Pro complexione propria (Quare Curiata lege nil opus est) generalis vniuersa dissuasionis complexio ponitur, iam toties iterata.

At videte quàm diligenter retineat ius Tribunitiae potestatis: Consulibus legem Curiatam ferentibus, à Tribunis pl. saepe est intercessum: neque tamen nos id querimur, esse hanc Tribunorum pl. potestatem: tātummodò si quis ea potestate temerè est usus, existimamus, hic Tribunus pl. lege Curiata, quam Praetor ferat, adimit intercedendi potestatem, atque hoc cum in eo reprehendendum est, quòd per Tribunal pl. Tribunitia potestas minuitur, tum in eo deridendum, quòd Consuli, si legem Curiatam non habet, attingere rem militarem non licet: huic, cui vetat intercedendi potestatem, etiam si intercessum sit, tamen eandem constituit, quam si lata esset lex: vt non intelligam, quare aut hic vetet intercedere, aut quēquā intercessurū putet, cum intercessio stultitiā intercessoris significatura sit, nō rē impeditura.

At videte.

Arripitur ex superiore disputatione diminutio Tribunitiae potestatis, & dissimilium collatione exag geratur, Tribunitia intercessio Curiatam legē sustulit, Hic Tribunus Curiata lege Tribunitiam intercessionem tollit.

Querimur.

Potestatis Tribunitiae magna vis fuit, Nulli magistratui aliū parere, omnibus intercedere, Sena-

tuſconſulta probare vel improbare, prehendere, & in carcerem vel Coſſ. conijcere. *Quinquennio* ante Tiberij Gracchi Tribunatum, D. Brutum, & P. Scipionem Coſſ. quos & quantos viros homo omnium infimus & ſordidiſſimus Trib. pleb. C. Curatius in vincula coniecit, quod antea factum non erat, ait *Quintus* frater tertio legum. Hanc tantam poteſtatem Sylla imminuit, Pompeius reſtituit, & Cicero, licet ab ea vexatus iniquiſſimè, tamen retinuit in legibus, cum ait, Plebes quos pro ſe contra vim auxilij ergo decem creaffit, Tribuni eius ſunto: *Quodque* ij prohibeſſint, ratum eſto, ſanctique ſunto, neque plebem orbem Tribunis relinquit. *Hæ* Ciceronis ſunt de Tribunatu leges, & in earum interpretatione conſitetur in hoc magiſtratu mala quidem eſſe ſed bona etiã magna, quia conſeſſa plebi, à patribus iſta poteſtate, arma ceciderunt, reſtincta ſeditio eſt. Inuentum eſt temperamentum, quo tenuiores cum principibus æquari ſe putarint, in quo vno ſuit ciuitatis ſalus, & ideo Tribunus appellatur cuſtos, præſes, deſenſor & propugnator Romana libertatis.

Exiſtimamus.

Absolutè ſic dicitur in Oratore, Orationis ſubtilitas imitabilis illa quidem videtur eſſe exiſtimanti, ſed nihil eſt experienci minus. Exiſtimare igitur pro, Conſiderare hinc ſumitur.

Hic Tribunus pleb.

Antapodofiſ eſt diſſimilitudinis exag gerata coniugatis & maioribus.

Huic.

Antapodofiſ minorum ad illa maiora que præceſſerunt.

Vt non intelligam.

Concluditur reprehenſio de imitatione Tribunatus.

¹⁶ Sint igitur Decemviri, ² neque veris comitijs, hoc eſt, populi ſuffragijs, neque illis ad ſpeciem atque ad uſurpationem vetuſtatis per XXX lictores auſpiciorum cauſſa^c adumbratis conſtituti: videte nunc eos qui à vobis nihil poteſtatis acceperint, quãto maioribus^c ornamētis⁹ afficiat, quàm omnes nos affecti ſumus, quibus vos^c ampliſſimas poteſtates dediftis. Iubet auſpicij coloniarum deducendarum cauſſa Decemuiros habere pullarios.¹⁹ Eodem iure, inquit, quo habuerunt tres viri lege Sempronia.²³ Audeſ etiam Rulle mentionem facere⁹ legis Semproniae? nec te ea lex ipſa commouet, taleis viros illos XXX V. Tribuum ſuffragio eſſe creatos? & cum tu à T. Gracchi^a æquitate ac^a pudore lōgiſſimè^c remotus ſis, id quod diſſimillima ratione factum ſit, eodem iure putas eſſe oportere?

Sunt igitur.

Hactenus diſputatum eſt de fine legis Agraria, quod tyrannidem & dominationem decem tyrannorum tantummodo ſpectarit, idque ex quatuor legis ipſius capitibus accuratè diſceptatum, quod per minorem partem populi Decemviri crearentur, in quo libertas populo eripitur: quod mo-

re pontificis maximi: totum verò contrà est. Nam pontificis electio, quæ per religionem, populi non erat, quodammodo comitijs illis ad populum translata est, hîc verò quod populi semper fuit, populo extorquetur, & Pompeius indignissimè excluditur, & Rullus pro libidine omnia constituit, quod Curiata lege, quæ tamen secundaria est, quod sine Curiata lege, quod planè peruersum aut infidiosum est. his vnquam capitibus finis agrariæ disceptatus est, libertatem tolli, dominationem constitui: deinceps ad finem eundem confirmandum tyrannidis forma quadam ostenditur, & superiorum inuidiosa permissio præponitur.

Vsurpationem.

Vt antea dixit ad vsurpandam libertatem, ita nunc ad vsurpationem vetustatis ait, quasi diceret ad continuandam possessionem iuris antiqui & consuetudinis antiquæ.

Per xxx.

Si lectio vera est, suspicio fuerit à Romulo vetustatem hanc profectam esse, qui populum in triginta curias diuisit, quibus singulis lictores in comitio adfuerunt. Expulsis autem regibus, non tã regnum, quàm regni nomen mutatum est. Consules imperium planè regium legibus & rationibus subiectum & tempore definitum, insigniaque regia, & auspicia, & sacra retinuerunt.

Videte.

Attentionis locus ex collatione maiorum. Nos Coss. tot ornamentis affecti non sumus.

Iubet.

Argumentũ tyrannice formæ colligitur ex varijs adiunctis, pullarijs, apparitoribus, &c. Quod ita reprehenditur,

Quod dissimillima ratione factum sit, eodem iure non debet esse:

At Cracchorum & Rulli diuisores dissimillima ratione sunt facti:

Eodem itaque iure non debent esse.

Assumptio præcedit dissimilitudine legis Sempronia & Sernilia, quia illa per 35. tribus lata sit, hæc per septemdecim feratur.

Pullarios.

Reip. Romane pars maxima diuinatione continebatur, id est, voluntatis diuine consideratione & cognitione, quæ videlicet res futuras denunciaret. Itaque diuinatio & artificiosa in coniecturis sortium, ominum, in obseruatione astrorum, fulgurum, extorum, auium, vt pullorum, unde pullarij qui huic diuinationi præerant, & naturalis in furore mentis & insomnij. Notabis autem hîc auspicem pullarium, veluti religionis magistrum in comitatu magistratus primo loco esse.

Tres viri.

Notabis hîc tres viros separatim dici, qui coniuncto verbo dicti sunt antea triumviri.

Et cùm tu.

Propositio syllogismi dissimilitudinis maximam, quæ vulgò dicitur, in scholis complexæ.

Dat præterea potestatem verbo Prætoriam, re vera regiam. definit in quinquennium, facit sempiternam. tantis enim confirmat opibus & copijs, vt inuitis eripi nullo modo possit. deinde ornat apparitoribus, scribis, librarijs, præconibus, architectis, præterea mulis, tabernaculis, centurijs, suppellectili. sumptum haurit ex arario, suppeditat à socijs. Ianitores ex Equestri loco ducentos in annos singulos, stipatores corporis constituit, eosdem ministros & satellites

² potestatis. Formam adhuc habetis Quir. & speciem ipsam Tyrannorum, insignia veteris ^a & ⁹ potestatis, nondum ipsam potestatem: ¹⁸ Dixerit enim fortasse quispiam quid me ista ledunt, scriba, lictor, praeo, pullarius omnia sunt huiusmodi Quirites, ut ea qui habeat sine vestris suffragijs, ² aut Rex non ferendus, aut priuatus ^d furiosus esse videatur.

Dat praeterea.

Digressiuncula est. De hac enim potestate non erat propositum, & mox separatim, tametsi à tyranni specie hoc etiam argumentum non alienum est.

Prætoriam.

Prætoris potestas magna fuit, ius nouum condere, vetus abrogare. Hinc illud Ouidij, Verbaque honoratus libera prætor habet.

Ornamenta & insignia Prætoris fuere sex lictores, quauis Paulus AEmilius duodecim habuisse dicitur, sella curulis, trabea candida, equi albi, niueique ad fræna Quirites, ut Iuuenalis ait. Potestas tamen hac annua fuit.

Sempiterna.

Rome nullus post expulsos reges perpetuus civilis magistratus fuit, Augures quidem perpetui fuere. At Consules Tribuniq; & ceteri ciuiles, quorum certus esset ordo, annui. Extraordinarij aliquando breuiores, ut Dictatura semestris: aliquando diuturniores, ut hic Decemui in quinquennium: & Caesar id temporis imperium in Callias primò obtinuit de diuturnitate magistratum. Aristoteles querit in Politicis, & reprehendit Platonem, quòd in rep. magistratus perpetuos facere videatur, nec ipse omnino perpetuitatem in magistratibus esse voluit.

Deinde ornat.

Redit ad tyrannicæ formæ circumstantias. Apparitor autem est qui præsto magistratui adest ad obeundum quod impetravit, ut viator, stator, lictor. Nam paulo post pro apparitore lictor repetitur: hinc apparitio, muneris eius functio: ut ad Thermum Cicero, Ego cum antè studiosè commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quòd in longa apparitione singularem & propè incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiamque cognoui.

Scribis.

Scriba quondam librarios & poetas significauit, nunc librarios publicarum rationum, ait Festus. Scriba igitur erit graphiarius & secretarius, ut modò loquimur.

Præconibus.

Præo, qui aliquid publico iussu pronunciat vel in iudicio, vel in theatro, vel alio quouis loco publico.

Architectis.

Architectus hic intelligatur ex diuisorum agrariorum munere, qui non solum diuidebant & metiebantur agros, sed edificijs areas & urbibus designabant, ut antea dictum est: vel architectos intellige designatores hospitiorum, quos habent in comitatu principes, quos Marechalos hospitiorum, & Fourarios vulgò nominamus.

Centurijs.

Centuria in bello centum homines significat, in agris ducenta iugera, hic verò significare videtur eam partem comitatus, qualem vocamus in comitatu nostri regis centum nobiles.

Suppeditat à socijs.

Sumptum facit publicum partim ex arario, partim à socijs. Præpositio autem à significat hîc per. Intellige igitur, suppeditat Rullus Decemuir sumptum à socijs, id est, per socios: ut pro Milone loquitur, Adde casus, adde incertos exitus pugnarum, Martemque communem, qui sæpe spoliante iam & exultantem evertit & perculit ab abiecto, id est, per abiectum & prostratum.

Formam.

Concluditur forma tyrannidis, & transitur ad efficientes eius causas ex potestate Decemuiris permessa.

Dixerit.

Repetitur idem per prolepsin ad augendam invidiam, & disuncto syllogismo reprehensio concluditur,

Qui sine vestris suffragijs hæc obtinet, aut rex non ferendus, aut priuatus furiosus:

Non secundum:

Primum igitur.

Perſpicite quanta poteſtas permittatur: non priuatorũ^a infaniam, ſed^a intolerantiam Regiſeſſe dicetis. Primum permittitur infinita poteſtas innumerabilis pecuniæ confi- ciendæ de veſtris vectigalibus non fruendis, ſed alienandis. deinde^d orbis terrarum, gentiũque omnium datur co- gnitio ſine conſilio, pœna ſine prouocatione, animaduer- ſio ſine auxilio.² Iudicare per quinquennium,² vel de Conſu- libus, vel de iſſis Tribunis Pl. poterunt, de illis interea ne- mo iudicabit. magiſtratus his gerere³ licebit, cauſſam dice- re non licebit: emere agros, à quibus³ volent, vel quos volẽt, quàm volẽt magno poterũt:^a colonias deducere nouas, ^c re- nouare veteres, totam Italiam ſuis coloniis ut ^c complere li- ceat, permittitur: omnes prouincias obeũdi, liberos populos agris mulctandi, agrorum vel dandorum ſumma poteſtas datur:² cùm velint, Romæ eſſe: cùm commodum ſit, quacũ- que velint ſummo cum imperio iudiciõque omnium rerum ^c vagari ut liceat, conceditur. interea ^c diſſoluant iudicia pu- blica: de conſilijs abducant quos velint: ſinguli de maximis rebus iudicent. Quaſtori¹⁰ permittant, finitorem mittãt: ra- tum ſit quod finitor vni vlli, à quo miſſus erit, renũciauerit. ²⁵ Verbum mihi deeſt Quirites, cùm ego hanc poteſtatem re

giam appello. sed profectò maior est quædam. nullum enim regnum fuit vnquam, quod non si minus iure aliquo, at regionibus tamen certis contineretur. hoc verò infinitum est: quo & regna omnia, & vestrum imperium, quod latissimè patet, & ea quæ² partim libera à vobis, partim etiam ignorata vobis sunt, permissu^d legis continentur.

Intolerantiam.

Sic pro Cluentio, Cùm tanta superbia atque intolerantia ferre potuisset?

Primum.

Adhuc tyrannis ex capitibus legis primum, deinde ex sua forma probata est: Deinceps ex causis efficientibus approbatur, quarum summa proponitur initio ex venditione agrorum, emptione, deductione coloniarum: primum caput interponitur, infinita iudicandi potestas.

Non fruendis.

Id est, non de usu & fructu vectigalium, sed alienatione & venditione.

Cognitio.

Cognitio hîc iudiciale est verbum, pro iudicio, id est, datur illis vt sine consensu sociorum iudicium possit Decemuir solus iudicare.

Causam dicere.

Id est, reos fieri. Est enim rei causam dicere: hinc rei indicta causa damnari dicuntur ij qui causam non dixerunt, & obiecto crimini non responderunt, nec indicta causa aliud est, quam non dicta, non defensa causa, vt pro Rabirio latius exposuimus.

Emere.

Secundum caput potestatis Decemuiralis in emptione nouorum agrorum.

Colonias.

Tertium caput de coloniarum deductione, vbi præcipua vis tyrannidis ostenditur, & repetitur infinita iudicandi potestas in primo capite paulò antè posita.

Dissoluant.

Ita sexta actione iudiciorum dissolutiones dixit: publica autem iudicia dicuntur, quia cuius populo executio eorum plerunque mandetur, vt pro Rabirio ex Iustiniano citauimus.

Quæstori.

Quæstor Consuli, Prætori, omninoque imperatori Romano adiungebatur, & militaris pecunie rationem habebat, itemque prædæ & manubiarum, quales ferè sunt quos thesaurarios bellicos Franci appellamus.

Finitorem.

Finitor, agrorum mensor, qui sic à Plauto definitur in Penulo, Eius nunc regiones, limites, confinia determinabo, eius rei finitor factus sum.

Verbum.

Correctio est ex adiunctis ad augendam propositionis huius inuidiam,

Regnum finitum est:

Decemuiratus hîc non est finitus:

Decemuiratus igitur hîc non est regnum.

Quod latissimè patet.

Quod Virgilius primo Æneid. cecinit,

His ego nec metas rerum, nec tempora pono:

Imperium sine fine dedi.

Finis tamen imperij Ro. in Asia Tigris ferè & Eufrates fuere, quanuis postea imperatores quidam, vt Traianus, longius traiecerunt.

Datur igitur eis, primum vt liceat eis⁹ vendere omnia, de quibus vendendis Senatusconsulta facta sunt, M. Tullio Cn. Cornelio Cōsulibus, aut postea. Cur hoc tam est obscurum atque^a cecum? quid? ista omnia de quibus^a Senatus cēsuit, nominatim in lege perscribi nōne potuerunt? Duæ sunt huius obscuritatis causæ Quirites, vna⁹ pudoris, si quis¹⁰ pudor esse potest in tam insigni impudentia: altera sceleris. nā neque ea quæ Senatus nominatim vendenda censuit, audet appellare.² sunt enim loca publica^d vrbis, sunt sacella, quæ post restitutam Tribunitiam potestatem nemo attigit: quæ maiores in vrbe partim^a periculi perfugia esse voluerūt. hæc lege Tribunitia^d Decemviri vendent.⁹ &^c Accedet eo mons Gaurus, accedent salicta ad Minturnas, adiungetur etiam illa via vendibilis Herculanea multarum deliciarum, & magnæ pecuniæ: permulta alia, quæ^a Senatus propter^c angustias^a ærarij⁹ vendenda censuit, Consules propter inuidiā non vendiderunt.

Datur.

Definita & proposita est vniuersa potestatis Decemviralis summa. Deinceps speciatim singula partes explicantur. Primum caput de venditione sic est,

De quibus vendēdis Senatus censuit Tullio et Cornelio Cos. aut postea, ea vendit Rullus:

Hæc autem sunt loca publica, sacella, mons Gaurus, Salicta, Herculanea via:

Hæc igitur vendit Rullus.

M. Tullio.

M. Tullius Decola, Cn. Cornelius Dolabella Cos. fuere anno vrbis 673. quo anno Cicero pro Quintio oravit, vt Cellius est author. Cicero autem Cos. fuit 691. Itaque si primum & postremum annum non comprehendas, decem & octo anni ab illis Consulibus erunt ad consulem Ciceronem, & hos annos hoc loco Cicero significat.

Cur hoc.

Reprehenditur iam tertio loco Rulli obscuritas. Primus locus de concione eius fuit in qua nemo potuit intelligere quid diceret: hoc ille vtrum insidiarum causa fecerit, an hoc genere eloquentiæ delectetur, nescio. Secundus fuit, vt aut lussisse in tantis rebus, aut profecto nescio quid spectasse videa-

tur. Verum hoc quod aut ita peruersum vt ridiculum, aut ita malitiosum vt obscurum sit, relinqua-
mus. Ergo hic tertius est locus, quo Rulli obscuritas reprehenditur. Causa verò quæ hanc obscuri-
tatem efficit, est omisio assumptionis & complexionis, quo de genere fraudis Aristoteles octauo
Topico nominatim præcipit in capite τῆς κρύψεως τῶ συμπερασµατος, de occultatione com-
plexionis, eiusque rei quedam præcepta ponit, vt dissimulanter & sensim ratiocinando, partes antè
constituantur, quibus syllogismus fiat, vt conclusio reticeatur: vt tandem quando conficietur, quæra-
tur, quamobrem? Præcipuum verò illud est τὴν προτινέν, ὃ δὲ ληθῆναι ἀλλ' ἐκ τοῦτο ἔπεται ἐξ
ἀνάγκης, non proponatur quod efficiendum sit, sed antecedens ex quo necesse sit effici, quod intendi-
tur: quo modo Socrates aduersus impudentes Sophistas aliquando disputat, ac etiam de mendacio &
simulatione eiusmodi in 2. & 3. de rep. præcipit: Licere politico principi, licere sapiēti medico, sed ad
cuium subditorum, sed ad egrotorum salutem fingere aliquid & mentiri. Itaque cū Sophistas
velut egrotos medicus prauis opinionibus sanare vult, his simulationum medicamentis vtitur. Fla-
gitiosè autem & sceleratè (vt hic Cicero monet) facit, qui ad insidiandum & fallendum his ve-
lamenti vtitur.

Nominatim.

Id est κατὰ λῆπτόν: vt ad Atticum Cicero, per singulas partes, tanquam Cicero Dialecticè dice-
ret, nōne potuit assumi, & nominatim dici quanam illa præscripta essent?

Duæ sunt.

Duæ causa obscuritatis, vnde flagitiosum Rulli consilium & sceleratum statuitur.

Si quis.

Correctio est ex priuantibus.

Sunt enim.

Assumptionis sententia est, quā Rullus reticebat, in qua modò nominatim perscribuntur singula.
Restitutam.

Tribunitia potestas, arx quædā libertatis fuit aduersus paucorum libidinem, potentiāque inuen-
ta. Itaque cū Sylla tyrannidem cogitaret & cuperet, arcem illam tribunitiam expugnauit.

Periculi perfugia.

Periphrasis est asyli, quale primum Athenis misericordie templum,
Herculeos fama est fundasse nepotes,
ait Statius: & postea Roma Romulus,
Hi lucum ingentem, quem Romulus acer asylum
Rettulit, ait 8 Aeneid. Virgilius.

Partim.

Partim hīc semel adhibitum est: vt in Lelio, Nihil est quod persequantur suis argutijs, partim
fugiendas esse nimias amicitias, &c. sepius geminatur: vt postea partim libera, partim igno-
rata. Aliquando quadruplicatur: vt pro Cluentio, Partim ruinae similia, partim nil contra Ha-
bitum, partim pro Habito, partim, &c.

Gaurus.

Gaurus, mons Campanie, vbi vinum laudatissimum est, de quo Plinius.

Minturnas.

Minturnæ, oppidum cui vicina sunt paludes, in quibus Marius à Sylla victus delituit.

Herculanea.

Hercules & Virgo, duo fontes aut riuus octauo ab vrbe lapide, de quibus Plinius cap. 3. lib. 31.
Hinc Herculanea via.

^b Verum hæc fortasse propter pudorem in lege reticentur,
sed illud magis est credendum & pertimescendum, quod
audacia Decemuirali, corrupendarum tabularum pu-

blicarum, fingendorumque Senatusconsultorum, quæ facta nunquam sunt, cum ex eo numero qui per eos annos Cōsules fuerunt, multi mortui sint, magna potestas permittitur.^b nisi fortè nihil est æquum vos de eorū^a audacia suspicari, quorum^a cupiditati nimium angustus^d orbis terrarū esse videatur. Habetis vnum vēditionis genus, quod magnū videri vobis intelligo: sed attendite animos ad ea quæ^c consequuntur, hunc quasi gradum quendam atque aditum, ad cetera iactum intelligetis.⁹ QVI agri, quæ loca, ædificia. Quid est præterea? multa in mancipijs, in pecore, auro, argento, ebore, veste, supellectili, cæteris rebus.²⁰ Quid dicā?⁹ inuidiosum putasset hoc fore, si omnia nominasset? nō metuit inuidiam. quid ergo? longum putauit, & timuit, ne quid præteriret. adscripsit: ALIIVDVE quid. qua breuitate rem nullam esse exceptam videtis.

Verum.

Subjicitur fraudi superiori atrocior suspicio, quòd Senatusconsulta & vera corrumpi & falsa fungi poterunt, quò plura vendere liceat, qualem de actis Caesaris Cicero exprobrauit Antonio 2. Philippica, Cuius, inquit, domus questuosissima est falsorum chirographorum officina, & agrorum vectigaliumque flagitiosissima nundina.

Per eos annos.

Intellige à Tullio & Cornelio Coss. id est, post annos 20. & consydera vnde fraudis ista occasio sit, an quia Coss. referentibus, aut tanquam presidibus Senatusconsulta facta sunt, an quia ab illis assennarentur.

Nisi fortè.

Collatio maiorum est. Terrarum orbis non sufficit, quomodo S.C. vera sufficient?

Habetis.

Fuit valde vehemens adhuc oratio in forma tyrannica, in potestatis Decemviralis propositione summa, in proximo venditionis genere: & videtur hīc acclamatio secunda contigisse, idque Cicero- nis illis verbis (quod magnum videri vobis intelligo) modò significari. Ergo cum in hoc plausu & clamore respirasset orator, transit à primo genere venditionis ad secundum de agris extra Italiam, & audientiam sibi renouat ex precedentium tanquam minorum collatione.

Quasi gradum.

Allegoria est à loco arduo, ad quem gradibus ascenditur: ac quod nunc iacere gradum Cicero dicit, aliàs etiam facere gradum ait. vt 4 Actio. imperij gradus ex Sicilia in Africam factus est.

Qui agri.

Verba sunt legis Agraria, in quibus xpo^{is} Aristotelica rursus reprehenditur, quòd generali

propositione tam multa comprehendatur, quæ præterita assumptione non intelligantur. Assumptio-
nis quædam Cicero exprimit, & rerum genera singula nominat.

Quid dicam.

Exaggeratio τῆς κριτικῆς ex dissimilibus. Non inuidiosa, sed longa illi visa est assumptio: ne-
que hic Cicero impudentiam aut scelus, ut antea, sed arrogantiam reprehendit.

Nominasset.

Id est, nominatim perscripisset, ut paulò antè.

Quicquid ergo sit extra Italiam, quod publicum populi
Ro. factum sit, L. Sulla, Q. Pompeio Cos. aut postea, id
Decemuiros iubet vendere. Hoc capite Quirites, omneis
gentes, nationes, provincias, regna, Decemuirum ditioni, iu-
dicio, potestatique permissa & condonata esse dico. ¹⁵ Pri-
mum hoc quero, qui tandem locus usquam sit quæ non pos-
sint Decemuires dicere publicum populi Ro. esse factum? Nā
cū idem possit iudicare ⁹ qui dixerit, quid est quod non li-
ceat ei dicere, cui liceat idem iudicare? Cōmodum erit Perga-
mū, Smyrnā, Thralleis, Ephesum, Miletum, Cyzicum, totā
denique Asiam, quæ post L. Sullam, Q. Pompeiū Cos. recu-
perata sit, Po. Ro. factā esse dicere. Vtrum oratio ad eius rei
disceptationem deerit? an cū idem & differet, & ⁹ iudi-
cabit, impelli non poterit ut falsum iudicet? an si condemna-
re Asiam volet, terrorem damnationis & minas non quāti
volet aestimabit? ² Quid quòd disputari contrā nullo pacto
potest? quoniam statutum ²³ à vobis est & iudicatū, quam
hereditatem iam creuimus.

Quicquid.

Colligitur sententia capitis huius,

Omnia post Syllam & Pompeium Cos. publica populi Ro. facta, proscribuntur.

Quæ propositio est ex qua mox assumptio deducetur,

Cos. autem fuere L. Cornelius Sylla & Q. Pompeius Ruffus, anno urbis 666, id est,
annus ante Ciceronem Consulem 25.

Hoc capite.

Repetitur sententia propositionis paulò secus, quo loco notabis casum Decemuirum cōtractum, nec
temere usurpatum putes, cū hac de re in oratore sic Cicero præcipiat: Planè, inquit, duorum viro-
rum iudicium aut Triumvirorum capitalium aut Decemvirorum litibus indicandis dico nunquam.

Atqui dixit Accius, Video sepulchra dua duorum corporum: Idemque mulier una duum virum. Quid verum sit intelligo, sed aliàs ita loquor, ut concessum est: ut hoc, vel proh deum dico, vel proh deorum: Aliàs, ut necesse est, cum triumvirum non virorum, cum sestertium, nummum, non nummorum, quod in his consuetudo varia non est. Hec Cicero.

Condonata.

Vt antea fuit, dari vobis nihil, condonari certis hominibus omnia.

Primum hoc.

Approbatio est proximi loci ex collatione maiorum, Licebit iudicare, licebit igitur dicere.

Commodum.

Sequitur assumptio, ubi nominatim recensentur secundo venditionis capite comprehensa. Prima pars de minore Asia, quæ Regis Attali testamento populi Ro. facta erat, ut Livius lib. 58. & 59. Illic enim sunt omnia oppida hæc, Pergamus Caleni, Smyrna Homeri, Tralleis Menodori, Ephesus Heracliti, Miletus Thaletis patria. Cyzicum initio Propœtidis situm est, ciuitas arce, mœnibus, portu, turribusque marmorea, ut Florus ait in bello Mithridatico.

Recuperata.

Mithridates ponto suo non contentus, Cappadociam, minorem Asiam, Bithyniam rapuerat. Hic autem primo felicitate Syllæ afflictus est, tum consumptus, virtute Luculli, & magnitudine Pompeij, ut iam dictum est.

Vtrum oratio.

Repetitur ad huius rei facultatem & occasionem infinita illa iudicandi potestas.

Volet.

Vide num melius (nolet) legeretur, ut superioris orationis sententia hic exprimatur. Quo in iudicio perspicui non potest, utrum seueritas acerbior, an benignitas quaestuosior futura sit.

Creuimus.

Vide nunquid hic quippiam desit. Cernere autem legale verbum est, pro adire. Hinc Cretio hereditatis. Cic. ad Att. lib. 11. Galerius hereditatem creuit. Duco enim cretionem fuisse simplicem.

Regnum Bithyniæ, quod certè publicum est Populi Rom. factum: num quid caussæ est, quin omnes agros, vrbes, statiuæ, portus, totam denique Bithyniam Decemviri vendituri sint? quid Mytilenæ? quæ terræ vestræ Quirites, belli lege ac victoriæ iure factæ sunt: vrbs² & natura, & situ, & descriptione ædificiorum, & pulchritudine in primis nobilis, agri iucundi & fertiles: nempe eodem capite^c inclusi cōtinētur. Quid Alexandria, cūctaque AEGYPTUS? ut^c occultè latet? ut^c recondita est? ut^c furtim tota^d Decemviris traditur? Quis enim vestrum hoc ignorat dici, illud regnū testamenti Regis Alexandrini populi Rom. esse factum? Hic ego^d Consul Pop. Ro. non modò nihil iudico, sed ne quid sentiam quidem profero: magna enim mihi res nō modò ad sta

tuendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. video qui testamentum factum esse confirmet: auctoritatem^a Senatus extare hereditatis aditæ sentio. tū quando Alexandro mortuo Legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositā nostris recuperarent: hæc L. Philippum sæpe in Senatu confirmasse memoria⁹ teneo, eum qui regnum illud teneat hoc tempore,² neque genere, neque animo regio esse, inter omnes ferè video cōuenire. Dicitur contrā, nullum esse testamētum, non oportere populum Rom. omnium regnorum appetentem videri, demigraturos in illa loca nostros homines propter agrorum bonitatem, & omnium rerum copiam.

Regnum.

Secunda pars assumptionis de regno Bithyniæ, quod Nicomedis regis testamento ad populum Rom. peruenerat, vt *Liuius* lib. 93.

Quid Mytilenæ.

Tertia pars assumptionis de Mytilenis, in Lesbo insula. Quæ solæ post victum Mithridatem, arma retinebant, expugnata dirutæq; sunt, vt *Liuius* lib. 89. Ergo belli lege ac victoriæ iure populi Ro. factæ sunt, sed tamen quod dirutas ait *Liuius*, de muris aut aliqua parte accipiendum est. Nam paulo post *Popeius Asia* victor inuasisit, eamque *Theophanis* gratia liberauit, & ad theatri Mytilenei formam, theatrum postea Romæ suo nomine edificauit, vt *Plutarchus* in *Pompeio*.

Vrbs & natura.

Vitruuius lib. 1. cap. 6. ait hanc urbem magnificè & eleganter edificatam, sed non prudenter positam, quia flante austro Mytilenæ agrotant, Coro tussunt, Septentrione restituntur. *Horatius* 1. Carminum hanc urbem laudat: Laudabunt alij claram Rhodum aut Mytilenem: & pulchra Mytilene, 1. epistolarum dicitur ab eodem.

Quid Alexandria.

Quarta pars assumptionis de regno Aegypti, quod testamento *Ptolomei Alexandri Appionis Regis Aegypti* (de quo superiore oratione) ad populum Rom. peruenerat. Hic verò *ἡρώδης* Aristotelica præcipuè reprehenditur, quod assumptio reticeretur, & occultè lateret, & recondita esset in propositione, conclusioque venditionis furtim surriperetur. Notabîs adhuc disputata, in superiore oratione desiderari.

Quid enim.

Instituatur hîc formula forensis disceptationis ex petitione & recusatione. Petitio testamenti testimonio nititur.

Hic ego.

Addubitatio ex rei difficultate ad attentionem.

Video.

Repetitur propositum testimonium, & alijs testimonijs approbatur & Senatus & Philippi.

Tyrum.

Insula fuit Tyrus, ante Alexandrum magnum, à quo innecta est continenti. Vide *Q. Curtium*, libro. 4.

Teneat.

Significat Ptolomeum Auletem, qui postea à suis expulsus Romam profugit, de quo vide Ciceronem ad Lentulum, & Liuium lib. 104. Et tandem per Gabinum restitutus ei et lo Archelao quē Aegyptij sibi asciuerant, ut Liuius lib. 105. Regnavit annos octo, ei que filius Ptolomeus Dionysius successit postremus rex Aegypti ex Alexandri monarchia.

Dicetur.

Discepcionis pars altera ad recusationem ex inficiatione testamenti & adiunctis, ne videatur populus Ro. auarus, & deserta Italia in Aegyptum demigret.

Agrorum bonitatem.

Hac vbertas Aegypto naturalis est ex Nilo, qui irrigat Aegyptum, qui cum obrutam opuletamque tenuit Aegyptum, tum recedit, mollitosque & oblimatos agros ad ferendum relinquit, ut 2. de natura deorum Cicero. Ergo agricola in Aegypto non celum suspiciunt, sed Nilum crescentem vel decrecentem aspiciunt: cuius incrementum cum est cubitorum duodecim, famem sentit Aegyptus, cum tredecim, esurit, cum quatuordecim, hilaritatem, cum quindecim, securitatem concipit, cum sexdecim, iustum incrementum est & deliciae, sub Claudio octodecim cubitorum fuit. Vide Plinium lib. 5. ca. 9.

Hac tanta de re P. Rullus cum ceteris Decemuiris Collegis suis³ iudicabit? & verum iudicabit? nam vtrunque ita magnum est, ut nullo modo² neque concedendum, neque ferendum sit.¹⁸ Volet esse popularis? populo Rom. adiudicabit. Ergo idem ex sua lege² vedet Alexandriam, vendet Aegyptum: urbis copiosissima, pulcherrimorumque agrorum iudex, arbiter, dominus, rex denique opulentissimi regni reperietur.² Non sumet sibi tantum, non appetet:¹⁰ iudicabit Alexandriam regis esse, à populo Romano abiudicabit. Primum populi Rom. hereditatem Decemviri iudicent, cum vos volueritis de priuatis hereditatibus Centumuiros iudicare? deinde⁹ quis aget causam populi Romani? ubi res ista agetur? qui sunt isti Decemviri, quos perspiciamus regnum Alexandriae Ptolomeo gratis adiudicatuos? Quod si Alexandria petebatur,² cur non eosdem^c & ⁹ cursus hoc tempore, quos L. Cotta, L. Torquato Coss. cucurrerunt? cur non^c aperte ut antea? cur non item ut cum decreto & palam regionem illam petierunt? an^c quietis his, qui per cursum rectum regnum tenere non potuerunt, nunc tetrīs tenebris & caligine

*se Alexandriam peruenturos arbitrati sunt? Atque illud
circumspicite vestris mentibus, vnáque **

Hac tanta.

Cōmoratur in hac indignitate, et amplificat forma dilemmatis, aut adiudicabit, aut abiudicabit.

Iudicabit, & verum iudicabit.

*Hæc verba parum conueniunt dilemmati, cuius partes deinde tractantur: Quare vide num
mendosus sit locus.*

Vetet esse.

Prior pars dilemmatis exaggerata adiunctis & loci & personæ. Adiudicare autem & Abiudicare, contraria sunt. Adiudicare, est iudicio suo aliquid attribuere. Abiudicare autem, iudicio suo aliquid auferre, qua forma dicuntur Adiurare & Abiurare.

Non sumet.

Posterior pars dilemmatis reprehensa collatione minorum. De priuatis rebus Cētumuii iudicāt, de regno tanto decem tantum iudicabunt? Centumuii autem Romæ ex trigintaquinque tribubus eligeantur, itaque centum erant & quinque: sed, vt aptior appellatio esset, Centumuii dicti sunt qui iudicabant de vsucapionibus, tutelis, gentilitatibus, agnationibus, alluionibus, & plerisque alijs, de quibus Cicero l. de Oratore.

Deinde.

Amplificatio proximæ reprehensionis ex circumstantijs legitimi iudicij hac in causa neglectus.

Gratis.

Cabinus, vt Ptolomeum restitueret, decem millia talentorum habuit, id est (vt vulgo loquimur) sex miliones aureorum. Vide Plutarchum in Antonio.

Quod si.

Comparatio est ad eandem amplificationem,

Si Alexandria petenda sit, potius aperto iure testamenti ex S.C. petenda sit, q̃ occulte:

At illa via aperta, tamen non processit:

Multò itaque minus hæc occulta procedet.

Cursus.

Petere, cursus currere. Allegoria videtur esse à nautis portum navigationis cursu recto vel obliquo petentibus.

An quietis.

Assumptionis & complexionis sententia hic confusa est:

Sed rectus ille cursus nil profuit:

Quare hic occultus minus proderit.

Allegoria autem hic à nautis altera, quibus ad cursum dirigendum serena tempestas opportuna est, caligo contrà noxia. Sic Palinurus 5. Æneid. describitur,

-clauumque affixus & hærens,

Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.

Et contrà in caligine,

Olli ceruleus supra caput astitit imber,

Noctem, hyememque ferens, & inhorruit vnda tenebris.

Atque illud.

Attentionis locus ad sequentia, quibus intolerantia Decemuiratus in prouincia futura demonstratur. Quantum autem hic desit, ex superioris orationis comparatione poterit intelligi. Illic enim de concursatione Decemuirum quedam dicta sunt, vnde ad locum de legatis erat peruentum.

Legatos nostros homines auctoritate^c tenui, qui rerū priuatarum causa legationes liberas obcūt, tamen exterā^a nationes ferre vix possunt.^c Graue est enim^a nomen^d imperij, atque id etiā in^c leui^c persona pertimescitur: propterea quod vestro, non suo nomine, cū hinc egressi sunt, abutuntur: quid censetis, cū isti Decemviri² cum imperio, cum fascibus, cum illa delecta finitorum^a iuuentute per^d orbem terrarum^c vagabuntur,² quo tandem animo, quo metu, quo periculo miseras^a nationes futuras?²⁰ Est in imperio terror? patientur: est in aduentu sumptus? ferent: imperabitur aliquid muneris? non recusabunt. Illud verò quantū est Quirites, cū is Decemvir, qui aliquam in urbem² aut expectatus² vt hospes, aut repenti vt dominus³ venerit,⁹ illum ipsum locum quō venerit, illam ipsam sedem hospitalem in quam erit deductus, publicam populi Rom. esse dicet?² quanta^c calamitas populi,² si dixerit? quantus ipsi quæstus, si negarit? Atque iſdem qui hæc appetunt, queri nonnunquam solent,⁹ omnes terras Cn. Pompeio atque omnia maria esse permissa.¹¹ Simile vero est multa committi, et cōdonari omnia? vel labori & negotio præponi, an prædæ & quæstui? mitti ad socios liberandos, an ad opprimēdos? denique si quis est honos^c singularis, nihilne interest, vtrum Populus Romanus eum cui velit deferat, an is impudenter populo Romano per^d legis fraudem^c surripiatur?

Legatos.

Collatio minorum est ad augendam inuidiam Decemviralis potentia. De legatione autem libera superiore oratione dictum est.

Graue est.

Ratio $\epsilon\pi\omicron\tau\alpha\varsigma\ \iota\omega\varsigma$ ex adiunctis legatorum & affectis.

Quid censetis.

Amplificatio ex adiunctis, terrore, sumptu, calamitate, quæstu: postrema autem ex infinita iudicandi potestate deducta sunt.

Atque ijdem.

Prolepsis de simili potentia Pompeij, quæ multarum partium dissimilitudine refellitur. De potentia Pompeij toto mari Ro. & continente quæ abesset à mari non longius quinquaginta millibus passuum summo cum imperio, iam diximus, de qua vide Dionem primo lib.

Intellexistis quot res & quãtas^d Decemui^ri, legis permis-
su vendituri sint. non est satis.² cùm sese sociorũ, cùm exte-
rarum nationum, cùm Regum^c sanguine implerint, in-
cidant nervos Pop. Rom. adhabeant manus vectigalibus
vestris, irrumpant in ararium. sequitur enim⁹ caput, quo
capite non permittit quidem, si fortè⁹ desit pecunia, quæ tã-
ta ex superioribus recipi potest, vt deesse nõ debeat: sed^c pla-
nè quasi ea res nobis saluti futura sit, ita cogit, atque impe-
rat, vt^d Decemui^ri vestra vectigalia vendant nominatim.
²³ Quam tu mihi ex ordine recita de^d legis scripto Po. Rom.
auctionem. Quàm mehercule ego præconi huic ipsam luctuo-
sam & acerbam prædicationem futuram puto! vt in suis
rebus, ita in Rep. luxuriosus nepos, qui prius sylvas vendat
quàm vineas. ²³ Italiam percensuisti: perge in Siciliam.
nihil est in hac prouincia, quod² aut in oppidis, aut in agris,
maiores nostri proprium nobis reliquerint, quin id vñire
iubeat. quod^c partum receti victoria maiores vobis in socio-
rum vrbibus ac finibus & vinculum pacis, & monumen-
tum belli reliquerunt, id vos ab illis acceptum hoc autho-
re vendetis?

Intellexistis.

Adhuc capita venditionis duo fuerunt, primum de publicis locis & sacellis, &c. Secundum, de regno Asiæ, Bithyniæ, de Mytilenis, de regno Alexandria: Tertium de vectigalibus populi Rom. vbi transitio est inuidiosa ex antecedentium tanquam minorum repetitione, & consequentiũ tanquam maiorum collatione.

Sanguine.

*Metaphora pro facultatibus & opibus. Quomodo in Verrem locutus est &c. Act. Quæ cùm de populi Rom. victu, de vectigalium nervis, de sanguine detraxisset ararij, tertia mima condona-
uit, ex quo Metaphora genere deinde est, Incidant nervos populi: quo modo locutus est in Acade-
mico, cùm dixit, Incidere nervos virtutis. Sanguis autem vitam, nervi robur & vires in corpore cõ-
tinent: atque antea de vectigalibus, quos nervos nunc dixit, superipre oratione dictum est, esse sub-
sidia belli, pacis ornamenta.*

Quo capite.

Disimilitudo ad amplificandam propositionem huius capitis. Non permittit, sed imperat.

Quam tu mihi.

Apostrophe ad praconem, cui legis hoc caput recitandum tradit. Sic verò per praconem testimonia, leges, & similia, Cicero solet in orationibus recitare.

De scripto.

De scripto, & Memoriter, contraria sunt. Recitare de scripto, de pracone, nunc usurpatur. Dicere autem de oratore ipso: ut pro Plancio, Oratio quæ propter magnitudinem eius dicta de scripto est.

Prædicationem.

Hic locus videtur indicare prædicandi verbum à præcone deduci, in eoque propriè dici, ut deinde ad alia transferatur, pro apertè & publicè dicere, celebrare.

Vt in suis.

Locus hic valde mutilatus est. Videtur autem superioris orationis habuisse, gravem illam contentionem de prodigo nepote, Scantia sylva, deque recenti Pompeij victoria.

Maiores.

Amplificatio quedam fuerat, ex veltigalium & authoribus & adiunctis quæ pacis ornamenta, vincula, belli subsidia, monumenta sunt.

Hic mihi parumper mentes vestras Quirites, commovere videor, dum^c patefacio vobis quas isti penitus^c abstrusas^c insidias se posuisse arbitrantur contra Cn. Pompeij^a dignitatem.³ & mihi quaeso ignoscite, si appello talem virum sæpius. Vos mihi Prætori biennio antè Quirites, hoc eodem in loco^c personam hanc imposuistis, ut quibuscūque rebus possem, illius absentis^a dignitatem vobiscum vnà tuerer. Feci adhuc quæ potui, neque familiaritate illius adductus, nec spe honoris atque amplissimæ dignitatis, quam ego etsi libente illo, tamen absente illo per vos^c consecutus sum. Quamobrè cū intelligam hanc totam ferè legem ad illius^a opes^c evertendas, tanquam machinam comparari: & resistam consilijs^d hominum, & perficiam profectò, quod ego video comparari, ut id vos vniuersi non solum videre, verum etiā tenere possitis. Iubet venire² quæ Attalensium, quæ Phaselitum, quæ Olympenorum fuerint, agrumque Agerensem, et Orindicum, & Gedusanum. Hæc P. Servilij imperio, & victoria^c clarissimi viri vestra facta sunt. Adiūgit agros Bi-

thynia regios, quibus nunc publicani fruuntur: deinde Attalicos agros² in Cherroneso: in Macedonia, qui regis Philippi siue Persæ fuerunt: qui item à^d Censoribus locati sunt, & certissimum vectigal. adscribit idem auctioni Corinthios agros opimos² & fertiles, & Cyrenenses qui Appionis fuerunt, & agros in Hispania propter Carthaginem Nouam: & in Africa ipsam Veterem Carthaginem vendit, quam videlicet P. Africanus non propter religionem sedium illarum ac vetustatis de consilij sententia consecrauit, sed vt ipse locus, eorum qui cum hac vrbe de imperio certarunt, vestigia^c calamitatis ostenderet.

Hic mihi.

Tertia est popularis acclamationis significatio, ex quo constat in proxima lacuna vehementis cuiusdam contentionis tanquam fulguris ictum fuisse, vnde hoc populi tonitru sequeretur. De Pompeij autem dignitate apparet esse disputatum: ideoque quia Pompeiana petitionis huius ictus tantum ferit, videmus quoties iteretur ac repetatur. Quartus enim iam est de Pompeio locus: dictum est primum vt excluderetur, vbi populus valde commotus est: Deinde vt ei omnia maria permitterentur, tum proximo loco de recenti victoria: Quare hic dicitur de Pompeij habita defensione.

Vos mihi.

Sententia syllogismi est,

Quandocunque Pompeius oppugnatur, à Cicerone defendendus est:

At hic oppugnatur:

Defendendus igitur.

Propositio autoritate & factis Ciceronis exornatur. Cicero autem Prætor Maniliam legem suavit, & Manilium quendam repetundarum reum in gratiam absentis Pompeij defendit.

Personam.

Metaphora est à scenicis ludis: vt pro Murena, Ego autem & has partes lenitatis & misericordie, quas me natura ipsa docuit, semper egi libenter. illam grauitatis seueritatisque personam non appetui.

Quamobrem.

Sententia assumptionis & complexionis confusa,

At hic oppugnatur Pompeius:

Defendendus igitur à Cicerone.

Tanquam machinam.

Breuis est similitudo à bello sumpta, vbi moenia machinis evertuntur, quo de genere est illud Ciceronis pro domo sua, hisdem machinis sperant me restitutum posse labefactari, quibus antea stantem perculerant.

Iubet venire.

Hic locus, vt in superiore oratione, ita hic parum distinctus fuit, & videtur magis ad vectigalium agris impostorum, quam ad agrorum venditionem spectare. Tota partis huius inuidia ex vectigalium ipsorum, & authoribus & adiunctis sumitur.

Attalensium.

De Attalia, Phaseli, & Olympo dictum est oratione superiore. Ager autem Agerensis & Orindicus & Cedusanus his oppidis vicinus fuit.

P. Seruiliij.

De quo superiore oratione.

Adiungit.

Nichomedes, Bithynia Rex, populum Ro. heredem fecerat, ut iam dictum est ex Liviij lib. 93.

Publicani fruuntur.

Id est, quorum fructus exercent, vectigalia exigunt. Publicani autem Romæ erant equites, qui populi Ro. vectigalia certo pretio redimebant, de quibus ita Cicero pro Plancio, Flos equitum Ro. ornamentum ciuitatis, firmamentum Reip. publicanorum ordine continetur.

Attalicos.

Attalus verò populum Ro. fecerat heredem, ut iam dictum est ex Liviij lib. 58. 59. *Χερσόνησος* autem, vel *Χερσόνησος*, peninsula est, cuius continens appellatur Isthmus, qualis est Peloponesiaca, Cymbrica, Taurica, Tracia, aurea ad Cangem. Hac autem, de qua hic Cicero loquitur, est in procursu minoris Asia in Mediterraneum mare.

Philippi.

Philippus Rex, & Perseus eius filius, victi sunt à Flaminio & Paulo, ut oratione superiore iam dictum est.

A Cenforibus.

Inter cetera Censoria dignitatis munera, hoc etiam fuit, locare vectigalia populi Rom. vide Festellam de Cenforibus.

Corinthios.

Lucius Mummius Achaicus Corinthum, Thebas, Calchidem euerit. vide Florum lib. 2. ca. 16

Cyrenenses.

Ptolomeus Alexander Appion, primum rex Cyrenarum in Africa, deinde nuptijs sororis Cleopatæ rex Aegypti, de quo iam saepe dictum est. Cyrenaica autem regio Pentapolitana dicitur à quinque ciuitatibus, quarum præcipua fuit Cyrena.

Carthaginem.

Carthago in Hispania duplex fuit, altera in Bethico littore condita ab Hasdrubale duce Peronorum: altera non longè disuncta in eadem prouincia. Tertia vetus est in Africa, à qua due Hispanienses denominate sunt. Veterè tamen hanc Carthaginem C. Gracchus eò deducta colonia restituerat, sed loci vectigal (ut iam monui) potius hic Cicero significat, à Decemuiris vendi, quam locum ipsum.

Africanus.

In superiore oratione dictum est hac de re, sed illic caussæ tres euerse Carthaginis memorantur, ad notandam calamitatem, siue ad testificandam nostram victoriam, siue ad oblatam aliquam religionem. hic paulò secus. Ac quod ait non ob religionem sedium illarum, id intelligendum est, quod à Virgilio primo Aeneid. traditur de Carthagine:

Urbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
Carthago: Italiam contra, Tyberinæque longè
Ostia, diues opum, studiisque asperrima belli:
Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam
Posthabita coluisse Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit.

Notandum autem est, quod Cicero ait, de consilij sententia consecratam Carthaginem. Lex enim Papyria vetabat, terram iniussu populi consecrari, & lex Ciceronis videtur huc spectare, Ne quis agrum consecrato.

^b Sed non fuit tam diligens, quàm est Rullus: aut fortasse emptorem ei loco reperire non potuit. Verùm inter hos agros regios, captos veteribus bellis virtute summorum Imperatorum, adiungit regios agros Mithridatis, ² qui in Paphlagonia, qui in Ponto, qui in Cappadocia fuerunt, ut eos ^d Decemviri vendant. Itane verò? ² non legibus datis, nō auditis verbis Imperatoris, nondum denique bello confecto, cū Rex Mithridates amisso exercitu, regno expulsus, tum in ^d ultimis terris aliquid etiam nunc ^c moliatur, atque ab inuicta Cn. Pompeij manu, Maotide & illis paludibus & itinerum ^a angustijs, atque ^a altitudine montiū defendatur: cū Imperator in bello ^c versetur, in locis autem illis etiam nunc belli ^a nomen reliquum sit: eos agros, quorum adhuc penes Cn. Pompeium omne iudicium & potestas more maiorum debet esse, ^d Decemviri vendent? & credo P. Rullus ² (is enim sic se gerit, ut sibi iam Decemvir designatus esse videatur) ad eam auctiōem potissimum proficiscetur? is videlicet, antequam veniat in Pontum, literas ad Cn. Pompeium mittet: quarum ego iam exemplum ab istis compositum esse arbitror.

Sed non fuit.

σχετισμός est ex collatione Scipionis, principis providentissimi, Rullo tamen velut inferioris.

Verùm inter.

Transit ad vectigalia recentibus Pompeij victorijs parta. Has verò tres prouincias imperio Ro. Pompeius adiecerat, ut Asia, quae imperium antea nostrum terminabat, nunc tribus nouis prouincijs ipsa cingatur, aut de prouincijs Consularibus Cicero.

Itane verò.

Amplificatio est indignitatis ex adiunctis. Indignum esse prouinciarum nondum pacatarum, vectigalia vendi, quod hic fiat. Assumptionis pars per parenthesim in propositione includitur, & repugnantibus approbatur, quod nondum pacatae sint prouinciae.

Mithridates.

Mithridates quadraginta ferè perpetuos annos cum Po. Ro. bellum gessit, repulsus Sylla felicitate, victus Luculli virtute, afflictus magnitudine Pompeij, ut ante iam ex Floro diximus, tamen tū meditabatur, Asia relicta, in Italiam bellum transferre, motusque Hannibalis exemplo, sperabat Romanos in Italia facilius superari posse: paulo post tamen à filio captus, seipsum interemit.

Maotide.

Maotis, palus Scythica, in quam versus Septentrionem Mediterraneum mare desinit. Pompeius

verò Mithridatem in Colchos, Iberos, Albanos, Hircanos, Bosphoranos, Macticos fugientem persequeretur. Vide Plutarchum in Pompeio.

Iudicium & potestas.

Potest ex disputatione superioris & huius orationis politicum illud Romanae politicae exemplum notari: Imperatores & duces exercituum, licet Pop. Ro. ministri & legibus ac rationibus subiecti essent, multa tamen illorum iudicio ac potestati de provinciis à se victis fuisse permissa, ut pro suo iudicio leges darent, vectigal vel auferrent, vel minuerent, agros liberos publicarent, publicos liberarent, viris fortibus premia donarent, Romanamque reuerſi, de manubijs basilicas, porticus, theatra, templa, aut quaevis alia monumenta ad memoriam sui nominis edificarent.

Et credo.

Assumptionis reliqua sententia hinc continuatur, quod provincias illas non pacatas Rullus vendat, & invidia causa representatur intolerantia Rulli aduersus Pompeium, qui quintus est de Pompeio locus.

P. SERVILIUS RULLUS TRIBUNVS
PL. DECEMVIR S. D. POMPEIO CN.
F. Nō credo ascripturū esse Magno: nō enī videtur id quod
imminuere lege conatur, concessurus verbo. TE VOLO
CVRARE, VT MIHI SINOPE PRAE-
STO SIS, AVXILIVMQVE ADDVCAS,
DVM EOS AGROS, QVOS TVO LABO-
RE CEPISTI, EGO MEA LEGE VEN-
DAM. An Pompeium non adhibebit? in eius provincia
vendet manubias Imperatoris? Ponite ante oculos vo-
bis Rullum in Ponto inter vestra atque hostium castra ha-
sta posita cum suis formosis finitoribus auctionantem. Ne-
que in hoc solum inest contumelia, quae vehementer & in-
signis est, & noua, ut vlla res^c parta bello, nondum legibus
datis, etiam tum Imperatore bellum administrante, nō mo-
dò venierit, verum etiam locata sit. Plus spectant homines
certè, quàm contumeliam: sperant si concessum sit inimicis
Cn. Pompeij, cum imperio, cum iudicio omnium rerum, cū
infinita potestate, cum^d innumerabili pecunia, non solum a-
lijs in locis vagari, verum etiā ad ipsius exercitum perueni-
re, aliquid illi insidiarū fieri, aliquid de eius exercitu co-

pijs, gloria detrahi posse. Putant, si quam spem in Cn. Pompeio exercitus habeat² aut agrorum, aut aliorum commodorum, hanc nō habiturum, cū viderit earum rerum omnium potestatem ad^d Decemuiros esse translata. Patior non molestè² tam stultos esse, ² qui hac sperent: tam impudentes, qui conentur: Illud queror, tã me ab ijs esse contemptum, vt hac^c portenta me Consule potissimum cogitarent.

P. Seruilius.

Prescriptio epistolae omnes honoris titulos Rullo adiungit, detrahit Pompeio, ad arrogantia argumentum.

Magno.

Pompeius victo in Africa Domitio, magnus à militibus appellatus est, quod cognomen Sylla cū reuersum Pompeium magna voce magnum salutasset, confirmauit. Vide Plutarchum in Pompeio.

Non enim.

Argumentum est à repugnantibus.

Te volo:

Affingit Rullo in epistola prosopopoeiam, tanquam domini superbè imperantis.

Sinope.

Sinopa aut Sinope, vrbs est in Ponto, vt Cicero actione tertia dicit, & hīc indicat, regia Mythridatis & sepulchrum, patria Diogenis Cynici, Cymnasio quondam clarissima. Ptolomeus tamen ponit hanc urbem in Galatia.

An Pompeium.

Concluditur hīc assumptionis ratio, & imagine ficta representatur quod adhuc dictum est.

Manubias.

Manubiae hoc loco manifestè significant non pecunias ex praeda redactas, sed praedam ipsam.

Neque in hoc.

Transitio ad maiorum insidiarum suspicionem veluti Pompeium Decemuiros sint euersuri. Reperitur autem sententia superioris propositionis indignum esse proscribi agros nondum pacatos.

Quam contumeliam.

Contumelia à contumeo, vel, vt Valle placet, à contemno, hīc valde exprimitur, quippe sic contempto & despecto Pompeio. Nihil autem interest verbis an rebus id fiat: vtrumque autem inest in hoc exemplo.

Sperant.

Ostendit ex efficiendi causis rationem insidiarum, & ita concludit:

Si beneficij conferendi facultas Pōpeio ablata sit, de Pompeio quoque spes militibus auferetur:

Sed vi, imperio, iudicio, potestate, pecunia Decemuiris permissa, omnis facultas auferetur Pōpeio:

Militibus igitur de eodem spes auferetur.

Assumptionis sententia praecedit.

Putant.

Sententia propositionis est.

Patior.

Complexionis loco hac indignatio ponitur ex adiunctis, stultitia, impudentia, arrogantia, quae tamen forma dissimilitudinis tractantur. Non conqueror hoc, sed illud.

Portenta.

Portenta, ostenta, monstra, prodigia dicuntur, quia portendunt, ostendunt, monstrant, prædicunt. Hac metaphora significat de evertendo Pompeio violenta & furiosa consilia, ut superiore oratione locutus est: eadem in hominibus ipsis Metaphora Cicero sæpe utitur: Gabinium & Pisonem, duo reip. portenta, ac penè funera nominat. in Pisonem, Clodium fatale portentum ac prodigiū reip.

Atque in omnibus his agris, edificiisque vendendis permittitur^d Decemviris ut vendant quibuscunque in locis videatur.²⁵ O perturbatam^a rationē! O^a libidinem refrænantam!^a O consilia dissoluta atque perditā! Vectigalia locare nusquam licet, nisi in⁹ hac vrbe, hoc ex loco, hac vestrum frequentia: venire⁹ vestras res proprias, & in perpetuum à vobis alienari, in Paphlagoniæ^c tenebris atque in Cappadociæ^a solitudine licebit? L. Sylla cum bona indemnatorum civium^a funesta illa auctione sua⁹ venderet, & se prædam suam diceret vendere, tamen ex hoc loco vendidit: nec quorum^a oculos offendeat, eorum ipsorum^a conspectum^c fugere ausus est:^d Decemviri vestra vectigalia non modò ne vobis quidem arbitris, sed ne præcone quidem publico teste vendent? Sequitur, omnes agros extra Italiam infinito ex tēpore, non ut antea ab Sulla & Pompeio Coss. cognitio^d Decemvirum, privatus sit, an publicus: sicque agro pergrande vectigal imponitur. Hoc quantum iudicium,² quàm intollerandum, quàm regium sit, quē præterit? posse quibuscunque locis velint,⁹ nulla disceptatione, nullo cōsilio,¹¹ privata⁹ publicare, publica liberare.

Atque in omnibus.

Reprehenditur in superiore oratione circumstantia venditionis, quod nullus ei locus definiatur. Attentio prius excitatur exclamatione.

Refrænantam.

Metaphora ab equis, in quibus propriè dicitur, frenum & frenare.

Tempore lenta pati fræna docentur equi.

ait Ovidius I. de Arte.

Vectigalia.

Collatio minorum est, quæ fuit eadem in superiore oratione.

Vænire.

Redditio maiorum est.

L.Sylla.

Altera collatio, quæ item minorum est. Sylla autem cum apud Collinam portam septuaginta millia Ro. in publica via quatuor millia iugulasset, duo millia Senatorij & Equestris ordinis proseripsisset, eorum bona vendidit: quinque item municipia Italiae tota, Spoletum, Interamnium, Praeneste, Fluentiam, Sulmonem, hasta posita vendidit. vide Florum lib. 3. cap. 21.

Nec quorum.

Dissimilia sunt, offendeat, sed non effugiebat oculos.

Decemviri.

Redditio maiorum aucta collatione minorum.

Sequitur.

Locus est mutilatus: Sententia tamen eius ex secundo venditionis capite, & in superiore, & in hac oratione potest intelligi, ut si Decemviri publicos agros vendendos non censerent, vectigal ijs imponderent.

Hoc quantum.

Amplificatur ex adiunctis indignitas potestatis hoc capite commissæ.

¹ Excipitur hoc capite ager in Sicilia Recentoricus: quem ego excipi, ² & propter ^d hominum necessitudinem, & propter æquitatem Quirites, sæpe vehementer gaudeo. Sed quæ hæc impudentia? qui agrum Recentoricum ³ possident, vetustate possessionis se, non iure: misericordia ^a Senatus, non agri conditione defendunt. Nam illum agrum publicum esse fatentur, sed moueri possessionibus, amicissimis sedibus, ac ^a dijs penatibus negant oportere. ³ At si est priuatus ager Recentoricus, quid eum excipis? sin autem ³ publicus, quæ est ista æquitas, ceteros, etiam si priuati sint, permittere ut publici iudicentur, hunc excipere nominatim, qui publicus esse fateatur? Ergo eorum ager excipitur, qui apud Rullum alia ratione valuerunt: ceteri agri omnes, qui ubique sunt, ² sine ullo delectu, sine populi Rom. notione, sine iudicio ^a Senatus, Decemviris addicentur.

Excipitur.

Sequuntur duæ exceptiones, prima de agro Recentorico: secunda de agro Numidico. Non tam iniqua quam questuosa, ut in prima oratione Prima commendatur ex adiunctis personarum, necessitudine & æquitate. Deinde reprehenditur ex causis possessionis, vetustate temporis, clementia senatus, quibus sua dissimilia comparata sunt.

Necessitudine.

Cicero praefectus annona in Sicilia fuit, & Quaestor, ut Plutarchus docet in Cicerone: Hinc ista necessitudo Ciceroni cum Siculis, qua inductus etiam Verrem accusavit.

Ac si est.

Dilemma est ex aduersis priuatus, publicus. Syllogismum sic absolues,

Si priuatus non excipiendus, si publicus iniquè excipitur:

Sed hoc, aut illud:

Quare non excipiendus, aut iniquè excipietur.

Esse fateatur.

*Ex repugnantibus hoc argumentum est. At locus videtur esse mendosus. Sententia verò eiusmo-
dis fuit: Quem qui possident, publicum esse fateantur.*

Ergo eorum.

Conclusio primæ exceptionis, ubi quaestus Rullo propositus indicatur.

*Atque etiam est alia superiore capite, quo omnia vaneunt,
² quaestiosa exceptio: quæ teget eos agros, de quibus fœdere
cautum est. Audiuit hanc rem non à me, sed ab alijs agita-
ri sæpe in Senatu, nonnunquam ex hoc loco, possidere agros
in ora maritima Regem Hyempsalem, quos P. Africanus
populo Rom. adiudicavit: & tamen postea per C. Cottā Cos.
cautum esse ² fœdere: hoc quia vos fœdus non iusseritis, ve-
retur Hyempsal ut satis firmum sit et ratum. Quid, cuius-
modi est illud? tollitur vestrum iudicium, fœdus totum exci-
pitur, comprobatur. ¹ Quòd ² minuit auctionem Decemui-
ralem, laudo: quòd regi amico cauet, non reprehendo: quòd
non gratis fit, indico: ³ volitat enim ante oculos istorum Iubæ
regis filius adolescens non minus bene nūmatus, quàm be-
ne capillatus. Vix iam videtur locus esse, qui tantos ⁴ acervos
pecuniæ capiat: auget, addit, accumulatur: aurum, argentum
² ex præda, ex manubijs, ex coronario, ad quoscunque per-
uenit, ² neque relatum est in publicum, neque in monumen-
to consumptum, id profiteri apud Decemuiros, & ad eos re-
ferre iubet. Hoc capite etiam ⁴ quaestionem de ⁵ clarissimis vi-
ris, qui Pop. Rom. bella gesserunt, iudiciūque de pecunijs
repetundis ad Decemuiros translatum videtis. horum erit*

nullum iudicium, quanta cuiusque manubiae fuerint, quid relatum, quid residuum sit. In posterum verò lex hac imperatoribus vestris constituitur, ut quicumque de provincia decesserit, apud eosdem Decemuiros, quantum habeat praeda, manubiarum, auri coronarii, profiteatur.

Atque etiam.

Secunda exceptio de agro Numidico ex adiuncto quaestu similiter reprehensa.

Audiuit.

Summa est disceptationis forensis, qualis antea de regno Aegypti fuit, Pro pop. Rom. est auctoritas Africani, pro rege auctoritas Cotta Consulis.

Hyempfalem.

Vide nunquid hic sit Hyempfal, de cuius filio postea in commentarijs Caesaris facta mentio est.

Iusseritis.

Hac de re superiore oratione dictum est, ut foedera rata non essent, nisi populus ea iussisset, ut Caudinum, Numantinum.

Quid cuiusmodi.

Amplificatio ex adiunctis, hac de re populi iudicium tollitur.

Quod minuit.

Videtur hic quippiam deesse. Conclusio autem est, secunda exceptionis dissimilibus ornata.

Volitat.

Suspicio quaestus & libidinis ex persona adiunctis, adolescens nummatus, capillatus. De Iuba autem Numidiae rege Pompeij partes bellis civilibus secuto magna mentio est in commentarijs Caesaris, ut Curionem vicerit, ut multa crudeliter & acerbè fecerit, ut interierit tandem.

Volitat.

Simili Metaphora in Catilinam dictum est, ducere exercitum hostium, & in armis volitare audiamus: itémque in Pisonem, Valebis apud hominem volitantem gloriae cupiditate, ut moderatus & constans.

Capillatus.

Mollitiem aliquam notat: tum verò cincinni & calamistri in delicijs fuere, atque hac paritè collatione exceptionis gratiam significat.

Vix iam.

De tribus venditionum capitibus dictum est: quartum & postremum sequitur de praeda, & manubijs imperatorum, qui Decemuiris hoc capite subijciebantur.

Coronario.

Coronarium, ut superiore oratione dictum est, aliquando absolute dicitur, ut hic: aliquando additur aurum, ut superiore oratione. Et paulò post, Munus est coronarium loco praesidibus provinciae, dari solitum.

Relatum.

In ararium rationes rerum in provincia gestarum referebantur, ut superiore oratione significatum est, & hic rursus significatur.

Profiteri.

Profiteri apud aliquem magistratum, quid sit, Cicero hic explicat: referre ad eum, ut in agricultura iugera, frumentum, greges, & cetera generis eiusdem, in hac imperatoria ratione, praedam, manubias, aurum coronarium.

Hoc capite.

Amplificatio est indignitatis ex rebus huic capiti subiectis, de quibus Decemviri sunt indices futuri. Repetundarum autem iudicium quas res contineret, actiones in Verrem demonstrant, pecunias vi aut dolo ereptas, frumentum, tabulas, signa, supplicia iniqua etiā Cicero in illo iudicio notavit.

Clarissimis viris.

Periphrasis est imperatorum, qualis est superiore oratione, Audite qui amplis. &c.

Hic tamen vir^b optimus, eum quem^b amat, excipit Cn. Pompeium. Vnde iste amor tam improuisus, ac tam repentinus? Qui honore^d Decemviratus excluditur propè nominatim: cuius iudicium, legumque datio, captorum agrorum ipsius virtute, cognitio tollitur: cuius non in prouinciam, sed in ipsa castra^d Decemviri cum imperio, infinita pecunia, maxima potestate, & iudicio rerum omnium mittuntur: cuius imperatorium, quod semper omnibus Imperatoribus est conseruatum, soli eripitur, is excipitur vnus, ne manubias referre debeat. Virum tandem hoc capite honos haberi^d homini, an inuidia quæri videtur? Remittit hoc Rullo Cn. Pompeius: beneficio isto^d legis, benignitate Decemvirali nihil vtitur: nam si est æquum prædas ac manubias suas imperatores non in monumenta deorum immortalium, neque in^d vrbis^e ornamenta conferre, sed ad^d Decemuiros tanquam ad dominos^e reportare: nihil appetit præcipuè Pompeius, nihil: vult se in communi, atque in eodem quo ceteri, iure^e versari: sin est iniquum Quirites, si turpe, si intolerandum, hos Decemuiros^e portitores⁹ omnibus omnium pecunijs constitui: qui non modò reges, atque exterarum nationum homines, sed etiam Imperatores nostros^e excutiant: non mihi videntur honoris caussa excipere Pompeium, sed metuere, ne ille eandem contumeliam, quam ceteri, ferre non possit. Pompeius autem hoc animo sit, vt quicquid vobis placeat,

sibi⁹ ferendum putet: quod vos ferre non poteritis, id profe-
ctò perficiat, ne diutius inuiti ferre cogamini. Veruntamen
cauet, vt siqua pecunia post^d nos Consules ex⁹ nouis vecti-
galibus recipiatur, ea Decemui^{ri} vtantur: noua porrò ve-
ctigalia videt ea fore, quæ Pompeius^c adiūxerit. Ita remis-
sis manubijs, vectigalibus eius virtute^c partis se frui putat
oportere.

Hic tamen.

Exceptio est Pompeij de proximo capite, tribus modis reprehensa, primùm à repugnantibus,
tam multa Pompeio contra ius imperatorium Rullus eripit, Non igitur amoris caussa manubias
excipit. Ironia verò est gemina, & in (optimus) & in (amat.)

Datio legum.

Eodem nomine Varro sic vsus est. Si in farciendo cibo fastidiunt, remittendum in datione, pro-
portione, &c.

Vtrum tandem.

Complexio primæ reprehensionis, cui secunda subiungitur per Dilemma ex aduersis, Si lex est æ-
qua, Pompeius non est excipiendus: sin iniqua, metus caussa videbitur excipi, pars prior duplici
dissimilitudine ornatur.

Tanquam ad.

Bruis similitudo.

Sin est.

Secunda pars Dilemmatis maiorum collatione exornata.

Portitores.

Portitor propriè qui portat, abusiue qui portatur, vt vector aiunt grammatici, sed de nauicula-
toribus ferè semper qui fluuium aut stagnum traducunt, qui à littore ad nauē, vel hinc ad littus:

Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat

Terribili squallore Charon. ait 6. AENEID. Virgil.

Hunc Cræco verbo Iuuenalis Porthmea vocauit,

-tetrūmque nouitius horret

Porthmea.

Hic verò sumitur portitor à Cicerone pro eo qui portorium exercet & exigit, & ideo pratercun-
tes sæpe excutit, cum quod vehant aut portent, portorio obnoxium sit.

Non mihi.

Dissimilia sunt, vbi caussa exceptionis præcipuè notatur, metus nempe de Pompeio, ne vindex po-
puli Ro. sit aduersus Decemviralem dominationem.

Veruntamen.

Tertia reprehensio eiusdem exceptionis, quod Rullus Pompeij manubias tantum excipiat, ve-
ctigalia vendat: Syllogismus clarior est, quàm in superiore oratione. argumentum est à genere.

Noua porrò.

Assumptio est, vbi non repetitur antecedens, sed species pro genere, de quo in nostris instituta-
tionibus monemus.

Ita remissis.

Complexio Syllogismi.

^c Parta sit pecunia Quir. ^d Decemuiris tanta, quanta sit
 in terris: nihil prætermissum, sed omnes vrbes, agri, re-
 gna denique, postremò etiam vectigalia vestra venierint:
 accesserint in ^c cumulū manubiæ vestrorum imperatorum
 quantæ & quàm ^c immanes diuitiæ ^d Decemuiris, in tantis
 auctioribus, tot iudiciis, tam infinita potestate rerum om-
 nium quarantur, ^c videtis: Cognoscite nunc alios immensos,
 atque intolerabiles quæstus: vt intelligatis ad certorum ho-
 minū ^c importunam ^a auaritiam hoc ^b populare legis Agra-
 riæ nomen esse quæsitum. Hac pecunia iubet agros emi, quò
 deducamini. Nō consueui homines appellare asperius Quir.
 nisi laceßitus. ¹² & ²⁴ Velim fieri posset, vt à me sine contu-
 melia nominarentur ij qui se Decemuiros sperant futuros:
 iam ^c videretis quibus hominibus ^d omnium rerum & ven-
 dendarum & emendarum potestatem permitteretis: sed
 quod ego nondum statuo mihi esse dicendum, vos tamen id
 potestis cum animis vestris cogitare. Vnum hoc certè videor
 mihi verissimè posse dicere, tū cū haberet hæc Respu. ^d Lu-
 scinos, ^d Calatinos, ^d Acidinos, homines non solum honori-
 bus populi rebūque gestis, verum etiam patientia pauper-
 tatis ^c ornatos: & tum cū erant ^d Catones, ^d Philippi, ^d Læ-
 lij, quorū ^a sapientiam, ^a temperantiāque in publicis priua-
 tisque, forensibus domesticisque rebus perspexeratis: tamē
 huiusmodi res commissa nemini est, vt idem iudicaret &
 venderet, & hoc faceret per quinquēnium toto in ^d orbe ter-
 rarum: idēque agros vectigaleis Populi Romani abalie-
 naret: & cū summam tantæ pecuniæ nullo teste ⁹ sibi ipse
 ex sua voluntate fecisset, tum denique emeret à quibus vel-
 let quod videretur.

Parta sit.

Transitio est inuidiosa à venditione bonorum, agrorum, vectigalium, manubiarum, ad emptionem nouorum agrorum, quæ primò generaliter agitur, deinde specialiter.

Immanes.

Immane propriè de re grandi dicitur, sic Immania templa, Immane antrum à Virgilio dicitur: sic Immania pocula, in Anto. Cic. dicit. Et hîc Immanes diuitias dicit, immensas & intolerabiles.

Cognoscite.

Pars est transitionis altera ad eandem adiuncti questus inuidiam.

Non confueui.

Ficta per optionem reticentia est ad eandem inuidiam:

Si possem sine contumelia, nominarem:

At non possum:

Non igitur nominabo.

Videtur autem collegam suum C. Antonium intelligere, qui, vt Plutarchus ait in Cicerone, huius promulgationi studuit.

Sed quod ego.

Assumptionis & complexionis sententia hîc confusa est,

At sine contumelia nominare non possum:

Reticebo igitur.

Vnum hoc.

Comparatio maiorum est, ad eandem inuidiam. Optimis viris tanta potestas nunquam commissæ est, quomodo pessimis committetur? τῶν τε ἀριστῶν inductione optimorum ciuium conficitur, & eorum adiunctis ornatur.

Luscinus.

C. Fabricius Luscinus, non solum triplici Consulatu & Epiroticis spolijs clarus, sed multò magis patientia paupertatis ornatus, qui Pyrrhi opes & aurum contempsit: vt Plutarchus in Pyrrho, qui P. Cornelium Rufinum Consularem virum Senatu mouit, quòd decem argenti facti pondo haberet, qua laude à Poëta precipuè laudatus est 6. Æneid.

Fabricium.

paruòque potentem

De quo vide Liuium lib. 13. & 14.

Calatinos.

L. Attilius Calatinus Pœnos Sicilia expulit, vt ait Plinius de viris illustribus cap. 39. Hic Seranus cognominatus est, quòd agros tum sereret, cum ad Dictaturam vocatus est, quem Virgilius cum Fabricio simili laude coniunxit:

Fabricium vel se sulco Serane serentem.

paruòque potentem

Vide Plinium lib. 18. cap. 3. vbi de his aratoribus imperatoribus mira scribit, quanta sub eorum imperijs libertas terre, quanta vilitas annonæ fuerit.

Acidinos.

Cognomen est Manliorum, qui & Capitolini & Torquati & Lucrones cognominati sunt. Primus autem qui Torquati nomen à torque, quem Gallo victo detraxerat, inuenit, seuerus admodum fuit, filium securi percussit, quòd contra imperium pugnasset: Consulatum secundum recusauit, quòd diceret, neque se populi vitia, neque illum seueritatem suam pati posse. Vide Plinium de viris illustribus cap. 28.

Catones.

Intellige Catonem Censorium, qui optimus non solum Orator, Senator, Imperator, Censor, sed Acator habitus est, de cuius frugalitate & tolerantia mira dicuntur à Plutarcho in eius vita.

Philippi.

L. Martij Philippi multi Romæ nobiles fuerunt.

Lælij.

Hic est Lælius, qui de Amicitia loquitur apud Ciceronem, & de quo aliàs sepe Cicero. Hic sapiens appellatus est, quod agraria promulgatione destitisset, ut in argumento diximus.

Tamen huiusmodi.

Similis ferè disputatio antea fuit de Licinia & Ebutia lege.

Vectigales.

Vectigalis ager, ciuitas, equus, provincia dicitur, quæ vectigal pensitat: vectigalis pecunia paulò secus, quæ nempe ex vectigalibus coacta est. Igitur immunes seu liberi agri & vectigales contra sunt in hac oratione.

¹⁶ Committite vos nunc Quirites⁹ his hominibus hæc omnia, quos^o odorari hunc Decemuiratum suspicamini: reperiētis² partem esse eorum quibus ad habendum, partē quibus ad consumēdum nihil satis esse videatur.²¹ Hic ego iam illud quod^e expeditissimum sit, ne disputo quidem Quirites, non esse hæc vobis à maioribus relictam consuetudinem, ut emātur agri à⁹ priuatis, quò plebs⁹ publicè deducatur: omnibus legibus, agris publicis priuatos esse deductos: huiuscemodi me aliquid ab hoc^e horrido ac truce Tribuno pl. expectasse: hanc verò emendi & vendendi^a quæstuosissimam ac turpissimam^e mercaturam, ² alienam actione Tribunitia, alienam dignitate Populi Rom. semper putavi.

Committite.

Apodosis est comparationis, de competitoribus Decemuiratus: eorum item adiunctis ornata: permissio autem est indignationi coniuncta.

Odorari.

Metaphora est à canibus: nā, ut ait Virgil. Odora canū vis: quæ sepe aliàs Cicero vsus: ut est in Pisonem, Non vestigijs odorantes ingressus suos, sed totis volutationibus corporis & cubilibus persecuti sumus. In superiore fuit illud ex eodem genere: Nam quisnam tam abstrusus vsquam nummus videtur, quem non architecti huiusce legis olfecerint?

Hic ego.

Continuatur emptionis inuidia ex dissimili maiorum consuetudine, qui publicis agris priuatos deducebant, non emebant à priuatis, quò publicè deducerent.

Agris publicis.

Nota genus huius dictionis, & considera nuncubi Cicero sic loquatur.

Huiuscemodi.

Complexio dissimilitudinis, vbi Horrido ac Truce de procemio repetitur. Nam de Rullo sunt illa, Truculentius se gerebat, quàm ceteri, &c.

Alienam.

Hoc nomen, syntaxim in eadem significatione variam habet in Cicerone. Qui alienum putet, eius esse dignitatis, 1. de Finib. Quod illi causse maxime est alienum, pro Cecinna. Nihil esse dicis à sapiente alienum, in Lucullo: & nunc sine præpositione, Alienum actione.

Iubet agros emi. 15 Primum quæro, quos agros? & quibus in locis? Nolo suspensam & incertam plebem Roma. obscura spe & cæca expectatione pendere. 20 Albanus ager est, Setinus, Priuernas, Fundanus, Vestinus, Falernus, Linternus, Cumanus, Casinas. Audio. Ab alia porta, Capenas, Faliscus, Sabinus ager, Reatinus, Venafranus, Alifanus, Trebulanus. Habes tantam pecuniam, qua hosce omnes agros, & cæteros horum similes non modò emere, verum etià coacervare possis. Cur eos non definis, neque nominas, ut saltè deliberare plebs Romana possit quid intersit sua, quid expediat, quantum tibi in emendis & in vendendis rebus committendum putet? 20 Definio, inquit, Italiam. d satis b certa regio. etenim quantulum interest vtrum in Massici radices, an in Italiam, alioue deducamini? Agè verò definis locum: quidnam agri vero? Inquit, qui arari, aut coli possit. Qui possit arari, inquit, aut coli, non qui aratus, aut cultus sit. Vtrum hæc lex est, an tabula Veratiana auctionis? in qua scriptum fuisse aiunt, 2 Iugera CC, in quibus olivetum fieri potest: iugera CCC, ubi institui vineæ possunt: hoc tu emes ista innumerabili pecunia, quod arari aut coli possit? Quod solum tam exile & macrū est, quod aratro perstringi non possit? aut quod est tam asperum saxetum, in quo agricolarum cultus non elaboret?

Iubet agros.

Emptio generaliter adhuc reprehensa est, specialiter deinde reprehenditur & requiritur, tum definitio, tum qualitas agrorum. Dialogismus autem est Ciceronis & Rulli.

Albanus.

Rulli responſionem fingit, tanquam definientis hos agros, & è ſuggeſto ad portam trigeminam orientem & meridiem verſus indicantis.

Audio.

Ciceronis perſona hîc eſt: deinde *Rulli* rurfus alia porta *Viminali*, nempe vel *Exquilina* alios agros indicantis.

Habes.

Urgetur definitio ex facultate emendi, & ſine ipſius definitionis, vt definitorum agrorum qualitatem populus queat eſtimare. Considerabis autem hoc loco quid ſit agros pecunia coaceruare, an eos ſimul velut in aceruum continuatos adiungere, an potius eos pecunia velut arena cooperire, quo modo poſtea dicitur, conſtipari quidem tantum numerum hominum poſſe in agrum Campanum intelligetis.

Definis.

Subjicitur tandem definitio ex legis quibuſdam verbis, quibus *Rullus* dicebat in Italia ſe agros empturum. Reprehenditur definitio, vt communis & propriè nihil complexa, quia in Italia fertiles ſunt & ſteriles agri, vt ſi rogatus, quid eſſet homo, reſpondeas animal eſſe: eſi verum reſponderes, attamen propriè nihil definireſ. Multum enim intereſt, vtrû animal rationis particeps an expers dicatur, quòd illa tamen definitione non ſit expoſitum. Hic autem locus Ironiam habet.

Maſſici.

Maſſicus mons Campaniæ vini præſtantia nobilis.

Vertunt felicia Baccho

Maſſica. ait *Virgil.* 7. *Æneid.*

Alioue.

Videtur hîc aliquid deeſſe.

Age verò.

Diſputationem definitionis ſequitur qualitatis diſputatio. Locus verò mutilatus eſt. Videtur autem ſententia fuiſſe. Quisnam igitur erit ager? ager verò, inquit, &c. Reprehenditur autem reſpoſio qualitatis, ſimilitudine. Aliud ſiquidem eſt eſſe cultum & coli poſſe, & eſſe diuitem, & poſſe diteſcere.

Hoc tu emes.

Inſtituitur hic ſyllogiſmus,

Emetur ager qui coli poſſit:

Quoduis ſolum coli poteſt:

Emetur igitur.

¹⁹ Idcirco, inquit, agros nominare non poſſum, quia tangent nullum ab inuito. Hoc quoque multò eſt quaſtuſius, quàm ſi ab inuito ſumeret: inietur enim ratio quaſtus de veſtra pecunia, & tum denique ager emetur, cùm idem^c expedierit emptori & venditori. Sed^c videte vim legis Agrariæ: ne ij quidem qui agros publicos poſſident, decedent de poſſeſſione, niſi erunt deducti optima conditione, & pecunia maxima. Conuerſa ratio. Antea cùm erat à Tribuno Pl. mentio legis Agrariæ facta, cõtinnò qui agros publicos, aut

qui possessiones^a inuidiosas tenebāt, pertimescebant: hāc lex eos homines fortunis locupletat, inuidia liberat. Quā multos enim Quirites existimatis esse, ^a qui latitudinē possessionum tueri, qui inuidiam Syllanorum agrorum ferre non possint? qui vendere cupiant? emptorem non reperiant? perdere iam denique illos agros ratione aliqua velint?

Idcirco inquit.

Transit per prolepsim ad nouas emptionis circūstantias ex rapinarum questu, quod Rullus agros ab inuitis non sit empturus.

Sed videte.

Statuitur hoc capite, publicorum agrorum possessores confirmari vt vendant carissimē aut retineant, eāque indignitas dissimilium collatione exag geratur.

Hāc lex.

Antapodosis dissimilitudinis, vnde reditur ad τὸ πρῶτον, & varijs adiunctis metus possessoris ostenditur.

¹¹ Qui paulò ante diem noctēmque, Tribunitium nomen^c horrebāt, vestram vim metuebant, mentionem legis Agrariae pertimescebant, ij nunc etiam vltro rogabuntur, atque orabuntur, vt agros^a partim publicos, partim^a plenos inuidie, plenos periculi, quanti ipsi velint, ^d Decemuiris tradant. Atque hoc^c carmen hic Tribunus pl. non vobis, sed sibi intus canit. habet socerum virum^b optimum, qui tantum agri in illis Reip.^c tenebris occupauit, quantum concupiuit. huic subuenire vult succumbenti, iam^c oppresso Sullanis^c oneribus^c graui sua lege, ¹¹ vt liceat illi inuidiā^c depocere, pecuniam condere: & vos non dubitatis, quin vectigalia vestra vendatis plurimo maiorum vestrorum^a sanguine & ^a sudore quæsita, vt Sullanos possessores ¹¹ diuitijs^c augeatis, periculo liberetis? Nam ad hanc emptionē Decemviralem duo genera agrorum spectant, Quirites: eorum vnū propter inuidiam domini^c fugiunt: alterum propter vastitatem. Sullanus ager à certis hominibus latissimē continua-

tus tantam habet^a inuidiam, vt veri ac fortis Tribuni Pl.
^cstridorem vnum perferre non possit: hic ager omnis, quo-
 quo precio coemptus erit, tamen ingenti pecunia vobis indu-
 cetur. Alterum genus agrorum² propter sterilitatem incul-
 tum, propter pestilentiam vastum atque desertum, emetur
 ab ijs, qui eos^c vident sibi esse, si non vendiderint, relinquen-
 dos. Et nimirum istud est, quod ab hoc Tribuno Pl. dictum
 est in Senatu, urbanam plebem nimium in Repub. posse,
^cexhauriendam esse: hoc enim verbo est vsus, quasi de aliqua
 sentina, ac non de optimorum ciuium genere loqueretur.

Qui paulò.

Repetitur sententia dissimilitudinis, & concluditur.

Vltro.

Aliquando hoc aduerbium qualitatis est, & praterea significat, vt Seruius ait illo Virgilij loco,
 Iis lachrymis vitam damus, & miseresчимus vltro.

Ita hic vltro praterea significat, tanquam diceretur, non solum non pertimescent, sed etiam ro-
 gabantur.

Atque hoc carmen.

Notatur Rulli domesticus questus, quasi Rullus Valgij socii gratia caput hoc addiderit. Al-
 legoria est à cytharædis sinistra chordas tā leniter carpentibus, vt ipsi soli, vel qui proximè assisunt,
 exaudiant, quod intus canere dicitur. Nam cum dextra plectrum tenent, foris canere dicuntur.
 Hinc proverbium in furaces, & suis commodis occultè studentes. In hoc autem canendi genere dif-
 ficillimo quodam Aspendij exercitatisimi fuere: ac cum Verres Aspendium quendam cytharistam
 egregio signo quodam expressum furatus esset, Cicero tertia actione hominem festinè cauillatus est.
 Atque etiam, inquit, Aspendium illum cytharistam, de quo saepe audistis, quod est Cræcis homi-
 nibus in proverbio, quem omnia intus canere dicebant, sustulit, & in intimis suis edibus posuit,
 vt etiam illum ipsum artificio suo superasse videatur.

Tenebris.

Significat hac metaphora proscriptiones Syllanæ tyrannidis, quibus totum Irpinum agrum, &
 amplissimos in agro Cassinati fundos occupauerat, vt erit postea 3. Agraria.

Succumbenti.

Allegoria potest à baiulis accipi grauius onus ferentibus. Metaphoræ verò hæ sunt in Cicerone
 frequentes, Succumbere dolori, fortuna, senectuti: aliquando absolutè, vt Succumbere animo: & Suc-
 cumbere, pro frangi & debilitari & opprimi officij onere, pro Amerino.

Et vos.

Concluditur Syllanorū confirmatio, inuidiosè quoque repetitur, velut ad eam rem vectigaliū veditio.

Et vos.

ET particula non copulat hoc loco sententiam, sed incipit, & quidem aliqua indignatione, vt
 paulò post, Et nimirum istud est, &c. Quomodo frequenter apud Ciceronem vsurpatur.

Nam ad.

Renocatur agrorum qualitas, & subiecti in adiuncta diuisione duplex ostenditur.

N .i.

Vastitatem.

Vastus, a, um, quod modum amplitudinis excedit, ut mare vastum: Vastumque caua trabe currimus aequor. 3. Aeneid. Aliquando pro solo & deserto sumitur, ut apud Sallustium in Iugurtha, Mons vastus à natura & humano cultu. Et paulo post Cicero: Agrorum genus propter pestilentiam vastum atque desertum. Hinc Vastitas pro solitudine.

Syllanus.

Declaratio primæ qualitatis ex quadam parium collatione: Tanta inuidia est, quanta stridorem tribunitium ferre non possit, ubi stridorem notabis pro conciuncula & rogatiuncula, per hyperbolicam extenuationem dici. Stridor autem propriè de sonorudentum, ferri, teli, venti dicitur: ut primo Aeneid. Stridorque rudentum: Et 6, Tum stridor ferri: Et 11, Extemplo teli stridorem: Et Cicero 1. Tusc. Horrifer Aquilonis stridor.

Inducetur.

Id est, estimabitur, quomodo rursus in hac oratione Cicero loquutus est eadem de re, ut iisdem parim inuidiosos agros à Syllanis possessoribus, partim desertos ac pestilentes à vestris necessarijs, à vobismetipsis quanti velletis, populo Ro. induceretur.

Alterum genus.

Declaratio secundæ qualitatis ex adiunctis loci.

Et nimirum.

Confirmatio utriusque qualitatis ex quodam Rulli dicto, quasi plebem Romanam fastidientis, & sentina comparantis.

Sentina.

Sentina, pars navis infima, in quam omnes aquæ defluunt, inibi que corrupta foetent, à sentio adiunt grammatici, quod eius foetor malè oleat. Iuuenalis Satyra 6,

Si inbeat coniunx, durum est conscendere nauem,

Tunc sentina grauis, tunc summus vertitur aër.

Sic Caesar tertio bel. civil. dixit, conflictari sentina vitijs: per metaphoram verò pro infimo loco. Cic. ad Papyrium, Sedebamus in puppi, & clauum tenebamus, nunc autem rix est in sentina locus. Paulo aliter etiam pro nequissimorum ciuium face dicitur: ut in Sallustium Cic. Nisi fortè in ea te castra reiecasti, quo omnis sentina reip. confluxerat. Allegoria igitur illa Rulliana, Exhausti de sentina Cicero sceleratos & improbos ciues significatos ait, quomodo ipse in Catilinam loquitur: Sin tu (quod te iamdudum hortor) exieris, exhaurietur ex vrbe tuorum comitum magna & perniciofa sentina reip. Et primo ad Atticum, Qua constituta diligenter & sentinam vrbs exhausti, & Italia solitudinem frequentari posse arbitrabatur.

Vos verò Quirites, si me^c audire vultis, retinete istam possessionem gratiæ, libertatis, suffragiorum, dignitatis, vrbs, fori, ludorum, festorum dierum, ceterorum omnium commodorum, nisi fortè mauultis, relictis his rebus, atq; hac^c luce reip. in Sipontina siccitate, aut in Salpinorum^a pestilentia finibus Rullo duce collocari. At dicat⁹ quos agros empturus sit: ostendat & quid, & quibus daturus sit. Ut verò cum omnes vrbes, agros, vectigalia, regna vendiderit, tum^a arenam aliquam, aut^a paludes emat, id vos potestis

quæso concedere? Quanquam illud est^b egregium, quod hac lege² antè omnia vaneunt, antè pecunia coguntur & coaceruantur, quàm^d gleba vna⁹ ematur: deinde emi iubet, ab inuito vetat: ¹⁵ quæro, si, qui velint vendere, non fuerint, quid pecunia fiet? & referre in ærarium^d lex vetat, exigi prohibet: igitur pecuniam omnem^d Decemviri tenebunt, vobis ager non emetur, vectigalibus ab alienatis, socijs^c vexatis, regibus atque omnibus gentibus^c exinanitis, illi pecunias⁹ habebunt, vos agros non habebitis.

Vos verò.

Adhortatio brevis interposita, ut plebs Romæ remaneat. In ea comparantur ex suis adiunctis & præsens & futurus status.

Nisi fortè.

Redditio comparationis de futuro statu.

At dicat.

Urgetur rursus omiſſa agrorum definitio, & eorum qualitas concluditur, non esse illa vendenda, ut hæc emanantur.

Arenam.

Hac hyperbolica metonymia steriles agros designat, quomodo Virg. 2. Georg.

Exiguus sterilem nec deserat humor arenam.

Talis est tropus in verbo, Paludes, pro agris pestilentibus.

Quanquam.

Disputatur in hoc emptionis capite postremo Decemviros tantam pecuniam retenturos esse: suspicio ex efficiendi facultate colligitur,

Si venditor defuerit, pecunia retinebitur, quia nec referri, nec exigi potest.

At primum facile est, quia ab inuitis emi vetitum est:

Secundum igitur.

Igitur pecuniam.

Complexio varijs dissimilibus exornata.

Exinanitis.

Oratione superiore idem alia metaphora dictum, reges denique exhauriant.

¹⁹ Facile, inquit, adducentur pecuniæ magnitudine, ut velint vendere. Ergo ea lex est, qua nostra vendamus, quanti possimus: aliena emamus, quanti possessores velint. Atque in hos agros, qui hac lege empti sint, ^a colonias ab ijs Decemviris deduci iubet. Quid? omnisne locus eiusmodi est, ut nihil intersit Reip. ^a colonia deducatur in eum locum, necne?

An est locus, qui^a coloniam postulet? est planè rectius & *
 Quo in genere, sicut in cæteris Reipub. partibus, est opera-
 precium diligentiam maiorum recordari, qui^a colonias sic
 idoneis in locis contra suspicionem periculi collocarunt, ut es-
 se non oppida Italiae, sed propugnacula^a imperij viderentur.
 Hi deducunt^a colonias in eos agros quos emerint, etiãne
 si Reipub. non expediat? & in quæ loca præterea videbitur?
 Quid igitur est caussa, quin^a coloniam in Ianiculum possint
 deducere? & suum^a præsidium in^c capite atque^c cervicibus
 vestris possint collocare?²³ ² Tu nõ definias⁹ quò^a colonias, in
 quæ loca, quo numero colonorum deduci velis? tu occupes lo-
 cum, quem idoneum ad vim tuam iudicaris? ^c compleas
 numero? confirmes^a præsidio quo velis? Populi Romani
 vectigalibus, atque omnibus copijs ipsum populum Roma-
 num coërceas? opprimas? redigas in istam Decemviralem
 ditionem ac potestatem?

Facile.

Prolepsis contra assumptionem reprehensa adiuncti questus suspitione.

Atque in.

Postremum tyrannica potestatis caput, de coloniarum deductione primùm disputatur ex fine:

Vere colonie deducuntur, ut propugnacula sint imperij:

Decemvirates non ea caussa deducuntur:

Non igitur vere.

Sententia propositionis mutilata: illustratur autem maiorum autoritate.

Hi deducunt.

Sententia assumptionis, quòd hæ colonie non ad propugnandum, sed oppugnandum potius in-
 stituantur: probatio ex efficiendi facultate sumitur.

Ianiculum.

Septimus mons urbis mœnibus tandem conclusus, qui reliquæ urbi imminabat, quod sequen-
 tes indicant metaphore, capite, cervicibus. & Livius ait, Ianiculum urbi adiectum non inopia lo-
 ci: sed ne quando ea arx hostium esset, id non muro solùm, sed etiã ob commoditatem itineris, pon-
 te sublicio tum primùm in Tyberi factò, urbi cōiungi placuit. Notabis ceruices plurali numero, quo
 modo ferè semper hoc nomine Cicero usus. Quintilianus lib. 8. ca. 3. dicit ab Hortensio primùm sin-
 gularem nominis huius numerum usurpatum: & in Cicerone rarius legitur: ut in Verrem, Præ-
 torem accusas, frange cervicem.

Tu non definias.

Complexionis loco hæc indignatio ex causis tyrannica potestatis colligitur.

Vt verò totam Italiam suis^a praesidijs obsidere atque occupare cogitet, ¹³ quæso Quir. cognoscite. Permittit Decemviris, ut in^o omnia municipia, in omnes ^{1o} colonias totius Italiae^o colonos deducant, quos velint: iisque colonis agrum dari iubet. ² ¹¹ Num^c obscure maiores opes, quàm libertas vestra pati potest, & maiora^a praesidia quaeruntur? num obscure regnum constituitur? num obscure libertas vestra tollitur? Nā cum ijdem omnem pecuniam, maximam multitudinem, id est totam^a Italiam suis opibus obsidebunt, ijdem^a vestram^a libertatē suis^a praesidijs & ^a colonijs interclusam tenebunt: ² quæ spes tandem, quæ facultas recuperandæ vestrae libertatis relinquetur? ¹⁸ Atenim ager Campanus hac lege dividetur, ^d orbis terræ pulcherrimus: & Capuam colonia deducetur, urbem amplissimam atque ornatissimā. Atqui, quid ad hæc possumus dicere? De commodo vestro prius dicā Quirites: deinde ad amplitudinem & dignitatem reuertar: ut si^o quis agri aut oppidi bonitate delectetur, ne quid expectet: si quem rei dignitas commouet, ut huic simulatæ largitioni resistat. Ac primū de oppido dicam, si quis est fortè quem Capua magis, quàm Roma delectat.

Vt verò.

Continuatur ex iisdem causis approbatio tyrannidis,

Qui suis opibus Italiam obsidere cogitant, regnum querunt:

Id agunt Decemviri:

Itaque regnum querunt:

Assumptio (quòd Italiam suis opibus Decemviri obsidere cogitent) præcedit.

Num obscure.

Complexionis sententia secundo loco (Decemviri regnum querunt) congerie rerum idem significantium exornata.

Nam cum.

Sententia propositionis specie interpretationis exornata.

Interclusa.

Hæc metaphora pro Rabirio perduellionis reo paulò secus usus est. Est etiam bonorum & fortium civium intercludere omnes seditionum vias, munire praesidia reip.

At enim.

Prolepsis Rulli de agro Campano, quem diuisurus est, & Capua quo coloniam deducturus est, ad quam refellendam reliqua oratio pertinebit. Notabis autem hoc loco dictionis genus rarum, Deducetur Capuam, urbem amplissimam, quae Rulli oratio fortassis fuit, non Ciceronis. Aliquando tamen Cicero ita loquitur, ut Athenis tuis, ad Atticum. Et flectit iter Capuam luxuriantem longa felicitate, apud Linium: & similia à Grammaticis animaduersa.

Atqui.

Attentionis locus ad prolepseos refutationem, in qua partitio adiuncta utilitatis & dignitatis adhibetur primum, & partitionis ratio ex fine partium.

Reuertar.

Reuertar pro Accedam dixit, ut in Fato (nisi mendum est) loquutus est: Posidonium dimittamus, ait: ad Chrysippi laqueos reuertamur, cum tamen de Chrysippo nil adhuc esset dictum.

Ac primum.

Accedit ad primum partitionis membrum, & colonia numerum statuit, qui mendosus est hoc loco. Efficit enim numerus hic vicies quinquagies centena millia. Si verò pro singuli, singula legatur, numerus erit longè minor, nempe septem millium & quingentorum. At postea eundem agrum Caesar diuisit viginti millibus civium Ro. quibus essent terni pluresque liberi. Quinque autem millium coloniam fuisse ex sequentibus suspicor, & numerum quingentorum ad fructus, aut ad alias quasdam res esse referendum. Nec enim in colonia hominum tantum, sed ceterarum rerum numerus habebatur.

Quinque millia colonorum Capuam scribi iubet. ad hunc numerum quingētos sibi singuli sument.¹³ Quæso nolite vosmetipsos consolari: verè & diligenter considerate, Num vobis, aut vestri similibus, integris, quietis, ociosis hominibus in hoc numero locum fore putatis? si est omnibus vobis, aut maiori vestrūm parti (quanquam me vester^d honos vigilare dies atque noctes, & intentis oculis omneis Reip. parteis^c intueri iubet) tamen paulisper, si ita commodum vestrum feret, conuiuebo: sed si quinque hominum millibus ad vim, facinus, cadēque delectis, locus atque vrbs quæ bellum facere atq; instruere possit, quæritur: tamēne patiemini⁹ vestro nomine contra vos firmari^a opes, armari^a præsidia, vrbes, agros, copias comparari? Nam agrum quidem Campanum, quem vobis^c ostentant, ipsi concupiuerunt: deducunt suos, quorum nomine ipsi teneant & fruantur, coëmant: præterea ista dena iugera continuabunt.

Quæso nolite.

Locus attentionis ad questionem sequentis disceptationis. Non vobis aut vestri similibus hæc parantur. Videbis autem post verbum (consolari) num quidpiam desit, vt inani spe.

Si est.

Sententia est syllogismi,

Si hæc vobis parantur, patiar:

Non primum:

Non igitur secundum.

Quanquam.

Hæc parenthesis dissimile continet, ad illustrationem propositionis, vbi allegoria videtur esse à speculatoribus qui vigilantes ex alta specula in omnes partes intuentur.

Sed si quinque.

Sententia assumptionis suspensa hypothesi, ne populus hic offenderetur.

Conniuebo.

Aldus legit Commonebor. Conniuere autem propriè est obdormiscentium oculorum: per metaphoram autem dissimulare & pati: vt in Miloniana, Si non adiuantibus, at conniuentibus certè. Et pro Celio, Multa nobis blandimenta natura dedit, quibus sopita virtus commiueret. Hinc conniuentia procuratorum quæ dicitur in Iustiniani legibus.

Taménne.

Complexionis sententia, offensionis item vitanda causa à Cicerone ad populum inflexa. Rectum enim fuerat, Non patiar.

Nam agrum.

Continuatur assumptionis ratio, quod hæc populo non parentur, sed ipsis Decemuiris: vbi notabis lege hæc Seruilia dena iugera singulis colonis assignata fuisse.

Nam si dicent per legem id non^o licere, ne per Corneliam quidem licet: at videmus (vt longinqua mittamus) agrum Prænestinum à paucis possideri: neque istorum pecunijs quicquam aliud deesse video, nisi eiusmodi fundos, quorum subsidio familiarum magnitudines, & Cumanorum ac Puteolanorum prædiorum sumptus^c sustentare possint. Quod si vestrum commodum^c spectat, veniat, & coram mecum de agri Campani diuisione disputet. Quæsum ex eo Calend. Ian. quibus hominibus, & quemadmodum illum agrum esset distributurus. ¹⁹ respondit à Romilia tribu se initium esse facturum. Primum, quæ est ista^a superbia & ^a contumelia ¹¹ vt populi pars^c amputetur, ordo tribuum negligatur? antè rusticis detur^o ager, qui habent, quàm urbanis, quibus ista agri spes & incunditas ostenditur? Aut si hoc ab se dictum ne-

gat, & satisfacere omnibus vobis cogitat, proferat, in iugera dena describat, ab Otriculana, vsque ad Narniensem nomina vestra proponat: si non modò dena iugera dari vobis, sed ne^c constipari quidem tantum numerum hominū posse in agrum Campanum intelligetis, tamen ne^c vexari^a Rempublicam, cōtemni maiestatem populi Romani, deludi vosmetipsos diutius à^d Tribuno Plebis patieminis?

Nam si.

Prolepsis qua pari exemplo refellitur. Cornelius Sylla, ut antea iam dictum est, Praeneste & alia municipia proscripserat, & veteranis suis diuiserat, caueratque ne venderentur.

Neque quicquam.

Redit ad assumptionis rationem, quòd Decemviris hic ager paretur. Ratio sumitur ex fine, ad familiarum nempe & prediorum sumptus sustentandum, ubi familiarum nomine, servorum multitudinem intelliges, ut Cicero pro Cecinna indicat, cum interpretatur illa interdicti verba: Unde tu aut familia, &c. Sic pro Sylla, gladiatorum familias dixit: Prediorum verò Cumanorum & Puteolanorum nomine magnifica & luxuriosa aedificia significat. Delicie enim Romanorum in Campania fuere apud Baia, Lucrini, Avernus, tepentes fontes: unde est illud Martialis de Leuina casta, & ad Baias adultera:

Castra nec antiquis cedens Leuina Sabinis,

Et quamvis tetrico tristior ipsa viro:

Dum modò Lucrino, modò se permittit Averno,

Et dum Baianis saepe fouetur aquis:

Incidit in flammam, iuuenemque secuta, relicto

Coniuge, Penelope venit, abit Helene.

Ergo ad earum deliciarum sumptus, certorum hominum pecunijs, quae breui consumptae essent, ager Campanus deerat.

Quòd si.

Continuatur utilitatis questio ex adiunctis,

Si Rullus populo consulit, coram disputet:

At hoc non auderet:

Non igitur populo consulit.

Assumptio quodam Rulli dicto confirmatur.

Romilia.

Triginta quinque tribus Romae fuerunt, ut antea iam dictum est: quarum una fuit Romilia, à Romulo instituta, ex Veientibus & Sabinis. Eas Alexander ab Alexandro nominatim sic recenset lib. I. cap. 17, Romilia seu Quirinalis, Titensis siue Titia, Suburrana, Palatina, Exquilina, Collina, Claudia, Lemonia, Pontia, Crustumina, Scaptia, Stellatina, Sabatina, Tromentina, Arniensis seu Narniensis, Pollia, Papyria, Pupinia, Pupilla, Melia, Phalerina, Ophentina, Volscina, Terentina, Faucia, Mentina, Caleria, Pomptina, Publicia, Anthesis, Velina, Aniensis, AEmilia, Sergia, Cornelia, Veturia: quo capite numerus non constat, & nominantur à Cicerone quaedam, ut Otriculana paulo post, de qua nil eo capite. Sed possunt eiusdem tribus varia fuisse nomina.

Aut si.

Continuatur eadem questio ex efficientis remotione,

Si Rullus consulere vobis cogitat, describat agros tributim:

At secundum non potest:

Primum igitur non cogitat.

Otriculana tribus, ut apparet ex hoc loco, prima fuit, Narniensis postrema: Otriculanos verò Plinius in sexta Italia regione statuit. Narniensis autem seu Arniensis ea tribus fuit, in qua Claudius Nero Censor Linium collegam iussit equum vendere.

Si non modò.

Assumptio collatione minorum amplificata, ubi notabis verbum Constipari, sic accipi, ut Coaceruari, antea sumptum est: Habes tantam pecuniam, qua hosce omnes agros, & ceteros horum similes non modò emere, verum etiam coaceruare possis.

Tamen ne.

Complexionis loco (Quare Rullus vobis non consulit) hæc indignatio additur ad dignitatē promiscuē & utilitatem spectans.

Quòd si posset ager iste ad vos^c peruenire, nōne eum tamen in^c patrimonio vestro remanere malletis? vnūmne fundum pulcherrimū populi Romani, ^ccaput vestræ pecunie, ^cpacis^c ornamentum, ^csubsidiū belli, ^cfundamentum vectigalium, ^chorreum legionum, solatium annonæ, disperire patiemini?² An obliti estis, Italico bello amissis ceteris vectigalibus, quantos agri Campani fructibus exercitus alueritis? An ignoratis cetera illa^b magnifica Populi Romani vectigalia, ^cperleui saepe momēto fortunæ, ^cinclinatione temporis^c pendēre?² Quid nos Asiæ portus, quid Syriæ rura, quid omnia transmarina vectigalia iuuabunt^c tenuissima suspitione prædonum aut hostium^c iniecta? At verò hoc agri Campani vectigal cū eiusmodi est, ut domi sit, & omnibus^a præsijs oppidorū^c tegatur:¹ tum neque bellis infestū,² nec fructibus varium, nec^a cælo ac^c loco calamitosum esse solet.¹ Maiores nostri non solū id quod à Cāpanis ceperant, non imminuerunt, verum etiā quod & tenebant, quibus adimi iure nō poterat, coēmerūt. Qua de caussa² nec duo Gracchi, qui de plebis Ro. commodis plurimum cogitauerunt: nec L. Sulla, qui omnia sine vlla religione quibus voluit, est dilargitus, agrum Campanum^c attingere ausus est: Rullus extitit, qui ex ea possessione^a Remp.^c dimoueret, ex qua² nec Gracchorū^a benignitas eam, nec Sullæ^a dominatio^c eiecisset.

Quòd si.

Transitio quadam est à questione utilitatis, ad dignitatis questionem, quæ tamen utraque coniunctè tractatur. Syllogismus est,

Ager optimus non est alienandus:

Talis est Campanus:

Non igitur alienandus.

Propositio varijs adiunctis exornatur, quæ ferè laudes & commoditates fortunarum & opum continent. Sic Aristoteles facit instrumenta virtutis. Socrates in Corgia coquorum, cauponum, fartorum instrumenta nominat. Legio autem, ait Varro, à legendo decem cohortes continebat, cohors quinquaginta manipulos, manipulus vigintiquinque milites. Ex Vegetij sententia, legio sex milia, aliquando plus paulo, vel minus continebat.

An obliti.

Vis assumptionis sequitur ex euentis rerum confirmata & dissimilium varia collatione. De bello Italico vide Florum lib. 3. cap. 18.

An ignoratis.

Protasis primæ dissimilitudinis per species inducta.

Momento.

Sic, quinta Philip. Minimis momentis P. C. maxima inclinationes temporum fiunt.

Asiæ.

Pro lege Manilia de Asiæ vectigalibus sic ait, Ceterarum prouinciarum vectigalia tanta sunt, ut ipsæ ad ipsas prouincias tutandas vix contenti esse possimus. Asiæ verò tam opima est & fertilis, ut & vbertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat.

Syriæ.

Syria plerunque, & Afsyria pro eodem dicuntur, quæ prouincia fuit populi Ro. usque ad Euphratem & Tigrim, cui Gabinius paulò post præfuit, & Ciceronis oratione de prouincijs Consularibus illinc reuocatus.

Suspicionem.

Sic pro lege Manilia, Ceteris in rebus cum venit calamitas, tum detrimentum accipitur: At in vectigalibus non solum aduētus mali, sed etiam metus ipse affert calamitatem, pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio conuiescit.

At verò.

Antapodosis collatione maiorum exornata, ubi quòd domi esse Campanum vectigal dicitur, antea fuit in superiore oratione sub signo claustrisque reip. positum.

Calamitosum.

Calamitas propriè in agris dicitur grando, qua segetum calami affliguntur: hinc ager propriè calamitosus, calamitati subiectus. Sic Plinius ait lib. 18. cap. 7, Ex omni frumento ordem minime calamitosum esse.

Maiores.

Secunda dissimilitudo, cuius τέρσις duobus adiunctis exemplis illustratur, de quibus tamen superiore oratione fuerat illud, Qui ager ipse per sese, & Syllanæ dominationi, & Gracchorum largitioni restitisset.

Rullus.

Antapodosis dissimilitudinis aucta repetitione proximorum exemplorum.

Quem agrum nunc prætereuntes vestrum esse dicitis, & quem pariter qui iter faciunt externi homines, vestrum

esse audiunt, is cū erit diuisus, ² neque⁹ erit, neque vester esse dicetur.¹⁸ At qui homines possidebunt? Primò quidem acres, ² ad vim prompti, ad seditionem parati: qui simul ac ^d Decemviri ^c cōcrepuerint, armati in ciues, & ^c expediti ad cādē esse possint: deinde ad paucos opibus & copijs affluenteis totum agrum Campanū perferri videbitis. vobis interea qui illas à maioribus pulcherrimas vectigaliū sedes^a armis captas accepistis, ^d gleba nulla de paternis atque auitis possessionibus relinquetur: ac tantū intererit inter vestram & priuatorum^a diligentiam, quòd cū à maioribus vestris P. Lentulus Princeps Senatus in ea loca missus esset, vt & priuatos agros qui in publicum Campanum^c incurrebant, pecunia publica coēmeret, dicitur renunciaſſe, nulla se pecunia fundū cuiusquā emere potuisse, eūque qui nollet⁹ vendere, ideo negasse se adduci posse vti vēderet: quòd cū plures fundos haberet, ex illo solo fundo nunquam malū nūcium audisset. Itāne vero? ⁹ priuatū hac caussa⁹ commouit, Populum Romanum ne agrum Campanum priuatis, gratis Rullo rogante tradat, non commouebit? At quidem Populus Romanus de hoc vectigali potest dicere, quod ille de suo fundo⁹ dixisse dicitur.

Quem.

Tertia diſſimilitudo breuius conclusa.

Atqui homines.

Repetitur superius illud, quod non populo, sed certis paretur hic ager. Forma rursus diſſimilitudinis est.

Concrepuerint.

Hyperbolica extenuatio est pro ſignificatione minima. Digitorum autem crepitu ſignificationes à Romanis fieri solebant. Cic. 3 Offic. Si vir bonus hanc habeat vim, vt si digitis concrepuerit, possit in locupletum testamenta nomem eius irrepere, hac vi non vtetur. Et Martialis de Matella,

Dum poscor crepitu digitorum, & verna moratur,

O quoties pellex culcitra facta mea est.

Vobis interea.

Antapodosis quarta diſſimilitudinis.

Ac tantum intererit.

Quinta dissimilitudo: Priuatus quidam nulla pecunia adduci potuit, ut fundum suum venderet, populus Ro. priuatis agrum publicum gratis tradit.

Princeps Senatus.

Qui à Censore lectus primus sententiam in senatu rogabatur. Cell. lib. 4. cap. 10.

Eumque.

Ratio ε ποτέως ex adiunctis, quod fundus semper fructuosus esset: ubi notabis Nuntium substantium esse masculini generis, sicut alias apud Ciceronem pro re nuntiata: ut paulo post, Nunquam malus nuntius auditus est. Nocte intempesta grauis affertur huiusce mali nuntius, 7. actio. Duo nuntij afferuntur, vnus, &c. ad Atticum.

Itane.

Antapodosis dissimilitudinis, quae tamen maiorum formam potius habet.

At quidem.

Apodosis est ad exemplum rustici Campani per speciem similitudinis.

¹¹ Asia multos annos vobis fructum Mithrydatico bello non tulit, Hispaniarum vectigal temporibus Sertorianis nullum fuit, Siciliae ciuitatibus bello fugitiuorum M. Atilius etiam mutuum frumentum dedit: at ex hoc vectigali nunquam malus nuntius auditus est. ¹¹ Cetera vectigalia belli facultatibus affliguntur, hoc vectigali etiam belli facultates sustentantur. Deinde in hac assignatione agrorum ne illud quidem dici potest, quod in ceteris, agros desertos à plebe atque à cultura hominum liberorum esse non oportere. Sic enim dico, si Campanus ager diuidatur, exturbari & expelli plebem ex agris, non constitui & collocari. Totus enim ager Campanus colitur & possidetur à plebe optima & modestissima: quod genus hominum optimè moratum, optimorum & aratorum & militum, ab hoc^b plebicola Tribuno Pleb. funditus eicitur: atque illi miseri nati in illis agris & educati, glebis subigendis exercitati, quò se subito conferant, non habebunt: his robustis & valentibus & audacibus^d Decemuirum satellitibus agri Campani possessio tota tradetur. Et ut vos nunc de vestris maioribus predicatis, ¹⁹ & ² & ¹¹ hunc agrum nobis maiores nostri reliquerunt: sic vestri posteri de vobis

predicabunt,¹⁹ hūc agrum⁹ patres nostri acceptum à patri-
bus suis perdidērunt.

Asia.

Sexta dissimilitudo repetita ferè de superioribus. Asia verò Mithrydatico bello quadraginta per annos varijs motibus agitata fuit. Sertorius Hispaniam octo annos tenuit, octavo sui ducatus anno, vt Florus lib. 96 ait, à suis interfectus est. De Sertorio vide Plutarchū in eius vita, vir bel-
licis artibus magnus, Marianarum partim proscriptus à Sylla.

Siciliæ.

Sicilia bellis seruorum duobus vexata vehementer est. Primò Eunus Syrus concitauit quadra-
ginta millia seruorum, vicitque Maniliū, Lentulū, Pisonem, Hipseū Praetores: victus est tan-
dem à Perperna: secundo Athenio pastor non minores copias conflauit, vicitque Seruiliū Lucul-
lū, victus est tandem ab M. Aquilio. Vide Florū lib. 3. cap. 13. & considera nunquid pro At-
tiliū, legendū sit Aquiliū, aut Perperna cognomen hoc etiam fuerit.

At ex.

Ανταπόδοσις dissimilitudinis, vbi & ποτάσις summa repetitur.

Deinde.

Septima dissimilitudo, ceteri agri cū assignantur, deserti sunt: at Campanus colitur, & plebs expelletur, si diuidatur. Antapodosis dissimilibus & adiunctis illustratur.

Plebicola.

Plebicola, politicū nomen est, id est popularis, quo tam sepe Cicero vsus est in hac contentione. Plebicola nomen sic vsurpat pro Sestio: Qui non libidinis caussa, sed vt plebicola videretur, liber-
tinam duxit uxorem. Sic item Liuius lib. 3, Adeo, inquit, nouum sibi ingenium induerat, vt plebico-
la repente, atque omnis aure captator euaderet, pro truci insectatore plebis. Hic plebicola captato-
rem aure Liuius definit. Eadem ratione L. Valerius cū venisset in quandam suspitionē affecta-
ti regni, domūque suā diruisset, & fasces in cōcione populo summisisset, legemque de prouocatione
ab omnib⁹ magistratibus ad populū tulisset, publicola dictus est. Vide Plī. de viris illustribus c. 15.

Atque illi.

Octaua dissimilitudo ad cōmiserationē leuiter inflexa, Miseri expellentur, improbi constituetur.

Et vt vos.

Similitudo ad eandem questionem, vbi ficta prosopopœia est.

Sic vestri.

Απόδοσις similitudinis.

Equidem existimo, si iam Campus Martius diuidatur,
& vnicuique vestrum, vbi consistat, bini^a pedes assignentur:
tamen promiscuè toto, quàm propriè parua frui parte mal-
letis. Quare etiamsi ad vos esset singulos aliquid ex hoc agro
peruenturum, qui vobis ostēditur, alijs comparatur: tamen
honestius eum vos vniuersi, quàm singuli possideretis. Nunc
verò cū ad vos nihil pertineat, sed paretur alijs, eripiat
vobis, nōne acerrimè tanquam armato hosti, sic huic legi
pro vestris agris resistetis? Adiungit Stellatē cāpum agro

Campano, & in eo duodena describit in singulos homines iugera: ^b quasi verò paulum differat ager Campanus ac Stellatis: & multitudo Quirites, quæritur, qua illa omnia oppida ^c compleantur. Nam dixi antea, lege permitti, ut ⁹ quæ velint municipia, quas velint veteres ¹⁰ colonias, colonis suis occupent. Calenum municipium ^c complebunt, Theanum ^c oppriment: Attellam, Cumas, Neapolin, Pompeios, Nuceriam suis ^a præsijs ^c deuincient. Puteolos verò, qui nunc in sua potestate sunt, suo iure libertatæque vtuntur, totos nouo populo atque aduentitijs copijs occupabunt. ² Tunc illud ^a exilium Campanæ coloniae vehementer huic imperio timendum Capua à ^d Decēviris inferetur: tunc contra hanc ⁹ Romam communem patriam omnium nostrum, illa altera Roma quæretur.

Equidem existimo.

Continuatur alia similitudine eadem questio.

Quare.

Apodosis similitudinis, ex qua syllogismus sic instituitur,

Si ad vos singulos ager esset peruenturus, prestaret tamen ab vniuersis possideri:

At eripitur hac diuisionis specie:

Quanto fuerit honestius publice possideri?

At nunc.

Assumptio in qua quod maius & peius est assumitur, unde concluditur resistendum huic diuisioni: simile interpositum est.

Adiungit.

Secunda distributio Agraria leuiter & breuiter ex dissimilitudine reprehensa. Liuius autem lib. 9. Stellatam campum videtur agri Campani partem facere, cum ait, Eodem anno in campum Stellatam, agri Campani Samnitium incursiones factæ. Cicero tamen in superiore oratione diuisit, & Suetonius in Cesare, ut antea iam citauimus.

Et multitudo

Deinceps finis legis Agrariæ vehementer agitur, quod hæc colonia dominationis causa deducitur. Res explicatur inductione partium, quæ facultatem noui imperij sustinere videantur. Omnia autem oppida, quæ hic recensentur, Capuæ vicina & propinqua sunt.

Exilium.

Metonymia est, pro exulum multitudo, ut scelus pro scelerato, quasi Romani ciues eò deducantur in exilium.

In id ⁹ oppidum homines nefarij ^a Rempublicam nostram transferre conantur, quo in oppido maiores vestri nullam om-

nino Rempublicam esse voluerunt: qui tres solum vrbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam, statuerunt posse^d imperij^c grauitate^c ac^a nomen^c sustinere.^c Deleta Carthago est, quod cum hominum copijs, tum ipsa natura ac loco^c succincta portibus,^c armata muris,^c excurrere ex Africa, imminere ita fructuosissimis insulis Populi Romani videbatur. Corinthi^c vestigium vix relictum est: erat enim posita in angustijs atque in^c faucibus Græciæ, sic vt terra claustra locorum teneret, & duo maria maximè navigationi diuersa penè coniungeret, cum^c pertenui discrimine separarentur. Hæc quæ procul erant à conspectu^d imperij, nō solum^c afflixerunt, sed etiam nequando recreata exurgere atque erigere se possent, funditus, vt dixi, sustulerunt.

In id oppidum.

Sequitur indignatio vehemens ex dissimilitudine maiorum & Rulli. πρὸτασις longior est de causis afflictarum urbium.

Carthago.

Causse Carthaginis euerenda tres in superiore oratione descriptæ sunt, nota calamitatis, testificatio victoriæ, oblata religio: prima etiam in hac oratione repetita. Carthaginem P. Africanus de consilij sententia consecrauit, vt locus eorum qui cum hac vrbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet. Nunc tandem quarta & verissima causa ponitur, quam Cato contra Scipionem Nasicam in deliberatione huius euerfionis secutus est. Vide hac de re Liniū lib. 49. & 51.

Portibus.

Grammatici portibus inflectunt hunc casum, & talis in Verrem casus legitur: Insula duobus portibus cincta, per u, quintam vocale sæpe etiam alijs apud Ciceronē locis per i, tertiam vocalem legitur: vt pro lege Manilia, Familias in portibus & custodijs habent. Et pro Flacco, Regio portibus distincta.

Corinthis.

Corinthus, Achaia caput, Græciæ decus inter duo maria, Ionium & AEGeum, quasi spectaculo exposita, ait Florus. Quod autem Cicero ait in angustijs, atque in faucibus Græciæ positam esse, Isthmum Corinthiacum significat, & ex circumstantijs oppidum ipsum definit. De huius urbis euerfione dictum est in superiore oratione, & in hac iterum. Primo autem Officiorum ita hac de re scribitur, Parta autem victoriæ conseruandi sunt ij qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt, vt maiores nostri Tusculanos, AEquos, Volscos, Sabinos, Hernicos, in ciuitatem etiam acceperunt: at Carthaginem & Numantiam funditus sustulerunt. Nollem Corinthum, sed credo illos secutos opportunitatem loci, maximè ne posset aliquando ad bellum faciendū locus ipse adhortari. Mea quidem sententia paci, quæ nihil habitura sit insidiarum, semper est consulendum. Belli verò Corinthiaci causam præbuere Romanorū legati, à Corinthijs superbius appellati, vt Cicero indicat in lege Manilia: vel sordibus effusis commaculati, vt Strabo author est. Vide Liniū lib. 51. & 52.

Claustra.

Superiore oratione diximus, quid hoc verbo significaretur.

Hæc quæ procul.

Concluduntur causæ evertendæ Carthaginis & Corinthi, ubi collatio maiorum est, & allegoria in verbis affligere, exurgere, se erigere. Propriè siquidem affligere, est in terram prosternere: ut in Pisonem, stius statuam deturbant, affligunt, comminuunt, dissipant: vnde metaphora illa tam frequenter in Cicerone, Afflictos recreare, confirmare, excitare, afflicto & iacenti dextram porrigere.

De Capua multum est & diu consultum. extant literæ Quirites, publicæ, sunt Senatuscōsulta complura.¹ Statuerunt^d homines sapientes, si agrum Cāpanis ademissent: magistratus,^a Senatum, publicum ex illa vrbe consilium sustulissent,^c imaginem^a Reipub. nullam reliquissent: nihil fore quòd^a Capuam timeremus. Itaque hoc perscriptum in monumentis veterib⁹ reperietis:² ut esset vrbs quæ res eas, quibus ager Campanus coleretur,^c suppeditare posset: ut esset locus comparandis condendisque fructibus: ut aratores cultu agrorum defessi,^d vrbis domicilijs vterentur: idcirco illa ædificia non esse^c deleta. Videte quantum^c intervallum sit^c interiectum inter maiorum nostrorum consilia, & inter istorum hominum dementiam. Illi Capuam receptaculum aratorum, nundinas rusticorum, cellam atque horreū Campani agri esse voluerunt. Hi expulsis aratoribus,^c effusis ac^c dissipatis fructibus vestris, eandem Capuam sedem nouæ Reipubl. constituunt,^c molem contra veterem^a Rempublicam^c comparant.

De Capua.

Finis fuit affligendæ Campanæ reip. securitas Romanorum: finis vrbis conseruandæ eorundem utilitas, vtrique ex tabularum publicarum testimonio declaratur. His de rebus vide Liuium lib. 6 decadis tertiæ, ubi eadem dicit, quæ hic Cicero: locum etiam hunc oratione superiore Cicero attigit.

Videte.

Antapodosis est, cuius initio summa superioris περιόδος repetitur.

Intervallum.

Sic pro Rabirio perduellionis reo loquitur: Cum vero ijs omnibus rebus C. Gracchus omnes vicerit, quantum intervallum tandem inter te atque illum interiectum putas? Hoc autem compositionis

genus à Quintiliano & authore ad Herennium reprehenditur, cum eadem litera aut syllaba saepius iteratur, vt

O Tite tute Tati, tibi tanta tyranne tulisti.

Est tamen interdum persuasue, & (si non importune fiat) laudabile, qualia in Virgilio exempla multa Erytreus eius poeta obseruantissimus collegit, vt

Et sola in sicca secum spatatur arena:

-Sale saxa sonabant.

Molem.

Molem tanquam machinam vel aggerem, hic Cicero videtur dixisse: vt 4. ad Atticum, Aditus insula esse munitos mirificis molibus, cum de Britannia loqueretur.

Quòd si maiores nostri existimassent, quenquam in tam illustri^d imperio & tam præclara Populi Romani disciplina, Bruti aut P. Rulli similem futurum (hos enim nos duos adhuc videmus, qui hanc^a Rempublicam, Capuam totam transferre vellent) profectò nomen illius urbis non reliquissent.
¹¹ Verum arbitrabantur Corintho & Carthagini, etiam si Senatum & magistratum sustulissent, agrumque ciuibus ademissent, tamen non de fore qui illa restitueret, atque qui antè omnia commutarent, quàm nos audire possemus: hic verò in² oculis S. P. Q. R. nihil posse existere, quod nò antè^c extingui atq; ^c opprimi posset, quàm planè^c exortum ac ^c natum esset. Neque verò ea res fefellit homines^c diuina mente & consilio præditos. nam post Q. Fulvium, Q. Fabium² Cos. quibus Consulibus Capua deuicta atque capta est, nihil est in ea vrbe contra hanc Rempublicam non dico factum, sed nihil omnino excogitatum. ² Multa postea bella gesta cum regibus, Philippo, Antiocho, Persa, Pseudophilippo, Aristonico, Mithrydate, & cæteris: ² multa præterea bella^c graua Carthaginensium, Corinthium, Numantinum: multæ in hac Republica seditiones domestica, quas præmitto: bella cum socijs, Fregellanum, Marsicum: quibus omnibus domesticis externisque bellis^a Capua nò modò non

obfuit, sed^c opportunissimam se nobis præbuit & ad bellum^c instruendum, & ad exercitus^c ornandos, &^d tectis ac^d sedibus suis recipiendos.

Quòd si.

Commoratur in illo dissimili maiorum factò, & adiunctis amplificat:
Si putassent Nullum aliquem futurum, Capuam sustulissent:
At non putabant.

Verùm arbitrabantur.

Assumptio est, in qua dissimilitudinis specie repetuntur exempla Carthaginis & Corinthi.

Hic verò.

ΑΥΤΑΠΟΔΟΣΙΣ proxima dissimilitudinis.

Neque verò.

Versatur adhuc in eodem maiorum factò, & euentus illustrat, quòd Capua sic afflicta, postea nil nocuerit.

Quibus Cofs.

Linus ab hac Chronologia paululum dissidet. Facit enim Q. Fulvium, Flaccum, & Appium Claudium Cofs. anno vrbs 542. eoque captam Capuam scribit. At Q. Fabium Maximū Verrucosum & Q. Fulvium Flaccum facit Cofs. anno 545.

Multa postea.

Declaratio euentorum ex variorum bellorum exemplis, de quibus iam antea dictum, vno excepto. Aristonicus autem patris Eumenis regnum occupavit, Crassumque Consulem vicit & cepit: sed victus postea est à Perpēna, & in deditionē acceptus. Vide Livium l. 59. & Florum l. 2. c. 20.

Homines non inerāt in vrbe,¹¹ qui malis cōcionibus,^c turbulentis Senatusconsultis, iniquis imperijs^a Rempublicam^c miscerent, & rerum novarum caussam aliquam quærent. Neque enim concionandi potestas erat cuiquam, nec consilij capiundi publici: non gloriæ cupiditate efferebātur: propterea quòd vbi honos publicè non est, ibi gloriæ cupiditas esse non potest:² non contentione, non ambitione discordes:² ¹¹ nihil enim supererat de quo certarēt, nihil quod contra peterent, nihil vbi dissiderēt. ¹¹ Itaque illam Campanam^a arrogantiam, atque intolerandam^a ferociam, ratione & cōsilio maiores nostri ad^a inertissimum & ^adesidiosissimum^a otium^c perduxerunt: sic & crudelitatis infamiam^c effugerunt, quòd urbem ex Italia pulcherrimam non sustulerunt: & multum in posterum prouiderunt, quòd^c nervis

urbis omnibus^c exectis, urbem ipsam^c solutam ac^c debilitatam reliquerunt. Hæc consilia maiorum, M. Bruto, ut antea dixi, reprehendenda, & P. Rullo visa sunt.²³ Neque te P. Rulle omina illa M. Bruti, atque auspicia à simili furore deterrent. nam² & ipse qui^c deduxit, & ¹¹ qui magistratum Capuæ & * Leocreanti caperunt, & qui aliquā partem illius deductionis, honoris, muneris^c attigerunt, omnes^c acerbissimas impiorum pœnas pertulerunt.

Homines non inerant.

Illustratur idem maiorum factum ex causis & subiectis, quibus sublati & effecta & adiuncta remota sint, causa turbarum remota est: Itaque etiam turba. Subiectum contentions & ambitionis sublatum est: ergo & contentio, ambitioque remota.

Itaque illam.

Continuatur eadem questio ex alijs euentis, quod sublati illis causis arrogantia sublata sit. Afflictionis Campanæ consilium concluditur.

Exectis.

Allegoria est ab animalis corpore, cuius sensus & motus & vis omnis nervis continetur. Simile fuit illud antea, cum sese regum sanguine impleant, incidant nervos populi Romani, &c.

Hæc consilia.

Antapodosis primæ dissimilitudinis de maiorum & Rulli factis, ubi similis exempli collatione Rullus deterret ab hac promulgatione. Sic in Antonium Philippica secunda, Te autem miror Antoni, quorum facta imitare, eorum exitus non perhorrescere. Quis autem Bruti exitus fuerit, locus hic exponit.

Omina.

Neque solum deorum voces Pythagorci observauerunt, sed etiam hominum, quæ vocant omina: quæ maiores nostri, quia valere censebant, idcirco omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit, semper prefabantur. Hæc Cicero primo de divinatione. Est igitur omen, futura rei pronuntiatio ex hominis ore, atque ad eiusmodi omina spectat illud Ovidij,

Prospera lux oritur, linguisque, animisque fauete:

Nam dicenda bono sunt bona verba die.

Et quoniam Bruti atque illius temporis feci mentionem, commemorabo id quod egomet vidi, cum venissem Capuam, ² coloniam deductam L. Considio & Sex. Solatio (quemadmodum ipsi loquebantur) Prætoribus: ut intelligatis quantum locus ipse afferat superbiam, ⁹ quæ paucis diebus, quibus illò colonia deducta fuit, perspicui atque intelligi potuit.

Nam primū, id quod dixi, cū ceteris in colonijs Duum-
uiri appellentur, hi se Praetores appellari volebant. Quibus
primus⁹ annus hāc^{a 10} cupiditatem attulisset, nōne arbitra-
mini paucis annis fuisse Consulū nomen appetituros? De-
inde anteibāt lictores, non cum bacillis, sed vt hīc Pratori-
bus anteeunt, cum fascibus duobus. Erāt hostiæ maiores in
^d foro constitutæ, quæ ab his Pratoribus de tribunali, si-
cut à nobis consulibus de consilij sententia probatis, ad præ-
conem & ad tibicinem immolabantur: deinde Patres Con-
scripti vocabantur. Iam verò vultum Considij⁹ videre fe-
rendū vix erat. quem hominē vt grandi macie torridū, Ro-
mæ contēptum, abiectum⁹ videbamus, hunc Capuæ Cāpa-
no^a præsidio ac regio^a spiritu cūm⁹ videremus, ^d Magios,
^d Blossios mihi videbar illos videre ac Iubellios. Iā verò qui
metus erat^a tunicatorum illorum? & in Albana & Sepla-
sia quæ cōcursatio¹⁹ percontantium quid^d Prætor edixisset?
vbi cænaret? quid enuntiasset? Nos autem hinc Roma qui
veneramus, iam non hospites, sed peregrini atque aduenæ
nominabamur.

Et quoniam.

Disputatur ex adiuncta loci copia, Campanos superbos effici: idque primū probatur euentis: quod illuc deducti Romani, protinus superba & nomina, & insignia sumpserint.

Quibus primū.

Collatio parium est, Primo anno Praetores appellati sunt, paucis post annis igitur Consules essent appellati.

Deinde.

Dictum iam est antea de potestate Prætoris, & eius insignibus. Dissimile autem hīc interpositum significat in colonijs Duumuiros bacillis vsos, non fascibus.

Hostiæ maiores.

Leetæ hostiæ dicuntur maiores & vberius depastæ, quæ claudæ, morbose, aut vitiose non sunt, quæ flexam aurem vel caudam aculeatam aut linguam nigram non habent. Hæ cornibus auratis infulæque lanea & candida vitta circumdata ante aras, nullo vinculo sistebantur. Vide Alexandrum ab Alexandro lib. 3. cap. 12, & lib. 4. cap. 17.

Patres Conscripti.

De hac appellatione ita Linius lib. 2, Deinde quò plus virum in senatu frequentia etiam ordi-

vis faceret, cædibus regijs diminutum patrum numerũ, primoribus equestris gradus lectis ad trecentorum summam explevit, traditumque inde fertur ut in senatum vocarentur, qui Patres, quique Conscripti essent, Conscriptos videlicet in novum senatum appellabant lectos.

Iam verò.

Continuatur arrogantia proposita ex adiunctis personæ & collatione similium.

Præfidio.

Aldus sic legit, aliàs tamen Supercilio legitur: quæ lectio convenientior est ad hanc arrogantiam. Sic Martialis,

*Contigeris nostros Caesar si fortè libellos,
Terrarum dominum pone supercilium.*

Et (spiritus) verbum idem confirmat, quo Cicero pro Sylla similiter usus est: Res meæ gesta me nimis extulerunt, & mihi nescio quos spiritus attulerunt.

Magios.

Decius Magius solus è Campanis Hannibalis societatem non probavit, & propterea captus, & naui impositus, ut Carthaginem duceretur. Vide Livium tertie Decadis lib. 3. Ibidem etiam de Mario Bloſio, qui Pretor Capuæ fuit, cum fœdus illud ictum est. At de Iubelio Taurea sexto libro Decadis eiusdem agitur, quomodo se ante pedes Flacci Consulis interfecit: historiam variam illic videbis.

Iam verò.

Argumentum est ex adiunctis, quod coloni de suo Pretore tam solliciti essent, ut illis etiam Romani peregrini viderentur. Tunicatos autem vocat inopes, egentes, quomodo loquitur Horatius, Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Albana & Seplasia.

Nomina fororum Capuæ quorum meminit Valerius Maximus lib. 9. cap. 1, Tum demum fracta & confusa Punica feritas cum Seplasia ei & Albana castra esse cœperunt.

Hæc qui prospexerint (maiores nostros dico Quir.) non eos in deorum immortalium numero venerandos à nobis & colendos putatis? Quid enim viderunt? hoc quod nunc vos¹³ quæso perspicite atque cognoscite. Non ingeneratur hominibus mores tam à stirpe generis ac seminis, quàm ex his rebus quæ ab ipsa natura loci, & à vitæ cōsuetudine suppetantur, quibus alimur & vivimus. Carthaginenses, fraudulentis & mendaces, non genere, sed natura loci, quod propter portus suos multis & varijs mercatorum & advenarum sermonibus ad studium fallendi studio quæstus vocabantur. Ligures, montani, duri atque agrestes. docuit ager ipse, nihil ferendo, nisi multa cultura & magno labore quæsitum. Campani semper superbi bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, urbis salubritate, descriptione, pulchri-

tudine. Ex hac copia atque omnium rerum^c affluentia primum illa nata sunt: ^aarrogantia, qua à maioribus nostris alterum Capua Consule postulavit: deinde ^aea luxuries, quæ ipsum Annibalem ^aarmis etiam tum ¹⁰invidtum, voluptate vicit. Huic isti Decemviri cum numerum colonorum ex lege Rulli deduxerint, centum Decuriones, decem Augures, sex Pontifices constituerint, ²quos illorum ^aanimos, quos ^cimpetus, quam ^aferociam fore putatis?

Hæc qui.

Repetitur adhuc τὸ πρῶτον de dissimili facto maiorem & Rulli, & arrogantia Campana causa efficiens generaliter explicatur, imprimis ex natura loci & consuetudine victus. Physicus est locus, quæ Calenus ex autoritate Hippocratis, Platonis, Aristotelis disputavit in libello, quod animi mores temperaturam corporis sequantur.

Carthaginieneses.

Explicatio generalis propositionis per tres species, in quibus ex sua causa concluditur effectus morum.

Ex hac.

Deducitur ex eadem causa duplex effectus, arrogantia & luxuria, & utrique ex euentis exemplum subiicitur. De Consule autem à Campanis postulato, Linius lib. 3. Decadis 3, meminit, magna quidem indignatione à Senatu repulsam esse, quia nimis compar Latinorum quondam postulationi erat: at quia Calius & alij historici omiserunt, pro certo non habet, & ea de re addubitat. De Campanis delicijs, quibus Hannibal victus est, ibidem Linium videbis.

Huc isti.

Colliguntur Campanæ reip. partes reliquæ. Antea Duumviri tanquam Praetores fuere: nunc Decuriones quasi senatores. Sic enim senatores in colonijs & municipijs dicebantur: tum religionis causa augures in auspicijs & effatis interpretandis, & pontifices in sacris peragendis.

Romam in montibus positam & conuallibus, cœnaculis sublatam atque^c suspensam, non optimis vijs, angustissimis semitis, præ sua Capua planissimo in loco^c explicata, ac præ illis semitis irridebunt atque contemnent. Agros verò, Vaticanum & Pupiniam cum suis opimis atque vberibus campis conferendos scilicet non putabunt. Oppidorum autem finitimorum illam copiam cum hac per risum ac per iocum contemnent. Labicos, Fidenas, Collatiam, ipsum hercule Lanuvium, Ariciam, Tusculum cum Calibus, Theano,

Neapoli, Puteolis, Cumis, Pompeijs, Nuceria comparabunt. Quibus illis rebus^c elati & inflati, fortasse non continuo, sed certè si paulum assumpserint vetustatis ac^c roboris, non^c continebuntur, ^cprogredientur longius, ^cefferebuntur. Singularis homo priuatus, nisi magna sapientia præditus, vix facile sese^c regionibus officij magnis in fortunis & copijs^c continet: nedum isti ab^c Rullo & Rulli similibus conquisiti atque electi coloni, Capua, in domicilio^a superbia, atque in sedibus^a luxuriæ collocati, non statim cōquisituri sint aliquid sceleris & flagitij: imò verò etiam hoc magis quàm illi veteres^c germanique Campani, quòd in vetere^a fortuna illos natos & educatos, nimia tamen rerum omnium copiae deprauabant: hi ex summa egestate in eandem rerum abundantiam traducti, non solum copia, verum etiam insolentia commouebuntur.

Romam.

Persequitur arrogantiam Campanam, quòd hi coloni Romam, & Romanorum agros oppidæque despecturi sint: ad eamque rem Capua Romæ, agri Campanorum & oppida, agris oppidisque Romanorum vt maiora comparantur.

In montibus.

Capitolino, Quirinali, Auentino, Celio, Viminali, Exquilino, Ianiculari.

Non optimis vijs.

Roma à Callis recuperata formam vrbis magis occupata, quàm diuise similem habuit. Vide Liuium in fine libri quinti.

Vaticanum.

Vaticanus mons & ager, seu Campus Romæ fuit, de cuius etymologia Cellius permulta lib. 16. cap. 17. vel à vaticinijs, vel à vagiendo. De hoc Cicero 13. ad Atticum, Illum Vaticanum campum fieri, quasi Martium campum.

Quibus illi.

Concluditur ex superioribus causis futura superbia, & duplici maiorum collatione rursus amplificatur.

Inflati.

Sic tertia Tuscul. Sic igitur inflatus & tumens animus in vitio: sapientis autem animus semper vacat vitio, nunquam turgescit, nunquam tumet.

Singularis.

Singularis hîc proprium verbum est. Quomodo interdum Cicero loquitur, cum singulare opponit communi, vt 5. actione, Sunt quædam in te singularis, quæ à nullo alio neque dici, neque conue-

nire possunt: quædam illi cum multis communia: & in libro de Vniuersitate apertius, Singularem deus hunc mundum atque vnigenam procreauit.

Nedum.

Nedum Valla docet collationis particulam significare (non solum): at secus est plerunque. Potius enim per non solum non, vel tantum abest vt, explicanda est hæc particula: vt, Vir sapiens vix facile in magnis fortunis sese continet: nedum Rulli coloni, non statim sceleris aliquid sint conquisituri: per (non solum) si explicabis, contrarium quam Cicero velit, sensum facies. Si per non solum non, aut tantum abest vt, explices, sententiam Ciceronis exprimes. Sic in epistolis Cicero, Vix in ipsis tectis frigus vitatur, nedum in mari. Item, Nihil istorum me iuuenem mouit vnquam, nedum senem. Sic Sallustius in Catillinario bello, Quippe secunda res sapientum animos fatigant, nedum illi corruptis moribus victoriâ temperarent. Sic Horatius, -mortalia facta peribunt,

Nedum sermonum stet honos & gratia viuax.

Id est, tantum abest vt stet, &c. Considerabit diligens lector, nunquam exempla sint, quæ per (non solum) possint explicari. Nulla enim adhuc in Cicerone vidi, quæ non possint per Non solum non, aut Tantum abest vt, &c.

Imò verò.

Secunda collatio est eiusdem generis, vbi (Cermani) notabis pro veri & legitimi, velut ex eodem germine semineque nati. Metaphoricè autem sumitur germanus pro simili: vt in Oratore, Cermanos se putant esse Thucydidis: Et in Lucullo, alia syntaxi, Si pauca mutasses, germanissimus Stoicis.

Hi ex summa.

Redditio collationis secunda, in qua insolentia nomen sic accipitur vt in agraria prima, In eadem re isti vestri satellites modeste insolentiam suam continebunt?

² & ²³ Hæc tu P. Rulle, M. Bruti sceleris^c vestigia, quam monumenta maiorum^a sapientiæ^c sequi maluisti: Hæc tu cum istis tuis^c actoribus excogitasti, vt vetera vectigalia venderetis, &^c expleretis noua.^d Vrbi Capuam ad certamen dignitatis opponere vis: vt sub vestrum ius, iurisdictionem, potestatem, vrbes, nationes, prouincias, liberos populos, reges,^a &^d terrarum denique orbem subiungeretis:¹¹ vt cum omnem pecuniam ex ærario^c exhausissetis, ex vectigalibus rede-gissetis, ab omnibus regibus, gentibus, Imperatoribus nostris coëgissetis, tamen omnes vobis pecunias ad^c nutum vestrum^c penderent:¹¹ vt ijdem² partim^a inuidiosos agros à Sullanis possessoribus, partim desertos ac pestilentes à vestris necessarijs, à vobismetipsis emptos, quāti velletis pop. Ro. induceretis: vt omnia municipia coloniāsque Italiae nouis colonis occuparetis: vt quibuscūque in locis vobis³ videretur, ac quam

multis videretur, colonias collocaretis: ut omnē rēp. vestris militibus, vestris urbibus, vestris praesidijs cingeretis, atque oppressam teneretis: ut ipsum Cn. Pompeiū, cuius praesidio sapissimē Pop. Rom. contra acerrimos hostes, & cōtra improbiſsimos ciues victor est, proſcribere, atque horum conspectu priuare possetis: ut nihil auro & argēto violari, nihil numero et suffragijs declarari, nihil elata manu perfringi posset, quod non vos oppressum atque ereptum teneretis: ut volitaretis interea per gentes, per regna omnia, cū imperio summo, cum iudicio infinito, cum omni pecunia: ut veniretis in castra Cn. Pompeij, atque ipsa castra, si commodum vobis esset, videretis: ut interea magistratus reliquos legibus omnibus soluti, sine metu iudiciorum, sine periculo petere possetis: ut nemo ad populum Romanum vos adducere, nemo producere, non Senatus cogere, non Consul coercere, non Tribunus Plebis retinere possit.

Hæc tu.

Complexio est longissima dissimilitudinis de dissimilifaculo maiorum & Rulli, ubi peroratio incipit, primum confuso quodam aliquot capitum epilogo: deinde amplificatione tyrannorum contenta. Capita verò quæ confuse repetuntur, nulla sunt ex creatione Decemvirum, neque ex forma tyrannorum, sed omnia ex potestate, venditione, emptione, deductione. Primum itaque est de vendendis & imponendis vectigalibus, ubi actoris nomen villicum significat, & seruorum in magna familia principem, qui gubernanda villa praesit. Quomodo Columella loquitur lib. 1. cap. 7. Ita fit ut actor & familia peccent. Metaphoricōs, igitur agrarios diuifores actores dicit, tãquã villicos populi.

Urbi Capuam.

Secundum epilogi caput de Campana colonia, cui finis legis annectitur de potestate tyrannica.

Ut cū omnem.

Tertium hoc caput, primi sententiam complectitur, & venditionem paulò fufius repetit.

Ut ijdem.

Quartum caput de nouorum agrorum emptione, ubi notabis (inducere) verbum pro aſtimare accipi, ſicut antè notauimus. Hic ager omnis quoquo pretio cōemptus erit, tamen ingenti pecunia vobis inducetur.

Ut omnia.

Quintum caput de coloniarum deductione, ſecundi ſententiam continet, & latius exponit.

Ut ipſum Pompeium.

Sextum caput de Pompeio exazgeratum perſona adiunctis, de quibus antea.

Vt nihil.

Octauum caput de facultatibus tyrannica potestatis, quæ variarum rerum congerie amplificatur.

Volitaretis.

Metaphora hæc eadem antea fuit. Volitat ante oculos istorum.

Legibus soluti.

Solui legibus, vulgus nunc ait dispensari, quomodo Philipp. II, Qui ex adilitate consulatus petit, soluatur legibus, quanquam leges cum non tenent. Ergo tanquam leges vincula sint ciuitatis, ciues legibus solui dicuntur, quando contra leges aliquid eis condonatur.

¹¹ Hæc ego vos concupisse pro vestra stultitia atque intemperantia non ¹⁰ miror: sperasse me Cōsule^c assequi posse, demiror. Nam cū omnium Consulū^c grauis in Republica custodienda, cura ac diligentia debet esse: tum eorum maxime, qui non in^a cunabulis, sed in^d cāpo sunt Consules facti. Nulli Pop. Ro. pro me maiores mei^c spopōderunt:⁹ mihi creditum est: à me petere quod debeo, me ipsum appellare debetis. Quemadmodū cū petebam, nulli me vobis authores generis mei commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt^a imagines quæ me à vobis deprecentur. Quare, modò vt vita suppetat:²⁷ quanquam ego sum is qui eam possim ab istorū^a scelere^a insidiis^cque defendere: polliceor hoc vobis Quir. bona fide, ¹¹ Rempublicam vigilanti homini, nō timido: diligenti, non ignauo commisistis. ¹¹ Ego is Consul,² qui concionem metuam? qui Tribunos Pl.^c perhorrescam? qui sæpe et sine caussa tumultuer? qui timeam ne mihi in carcere habitandum sit, si Tribunus Pl. duci iussisset? Ego nondum vestris⁹ ¹⁰ armis armatus, insignibus^cque amplissimis^c ornatus, imperio, authoritate, non^c horrui in hunc locum progredi posse, vobis^cque authoribus^a improbitati hominis resistere: nunc verear ne^a Respublica tantis munita^a præsijs ab istis vinci aut^c opprimi possit? Si antea timuissem, tamen⁹ hac concione, hoc populo certè non vererer. Quis enim vnquam tam secunda concione legem Agrariam¹⁰ suāsit,

quàm ego⁹ dissuasi? si hoc dissuadere est, ac non^c disturbare ac peruertere.

Hæc ego vos.

Epilogus adhuc fuit: amplificatio sequitur: quanquam & antea amplificatio fuit, sed rhetores perorationis hanc alteram partem sic appellant. Amplificatio igitur sequitur partim ad terrorem tribuni, partim ad gratiam Consulis. Argumentum ferè de proœmio repetitur ex adiunctis. Syllogismus primus ita concluditur,

Consules virtutis commendatione facti remp. maximè tueri debent:

Cicero talis est:

Maximè itaque tueri debet.

Hæc ego.

Sic in eadem oratione, Patior non molestè tam stultos esse qui hac sperent, tam impudentes qui conentur: illud queror tã me ab ijs esse contemptũ, vt hac portenta me Consule potissimũ cogitarèt.

Nam cùm.

Propositio syllogismi dissimilibus illustrata, vbi metonymia, Cunabula & Campus claritatem generis & virtutis commendationem significant.

Nulli populo.

Assumptio suis item dissimilibus exornata, vbi allegoria est à prædibus rei pecuniaria, & altera ex similibus illustratio.

Quare modò.

Complexionis sententia, vbi item dissimilia sunt. Notabis autem hîc eandem libertatem, quæ in superioris orationis peroratione fuit. Omnes qui se incolumes volent, sequentur auctoritatem Consulis soluti à cupiditatibus, liberi à delictis, cauti in periculis, non timidi in contentionibus. De sua autem in rempub. diligentia duobus itidem locis in hac oratione fuit. Versantur in animo meo multa & graves cogitationes, quæ mihi nullam partem neque diurnæ neque nocturnæ quietis impertiant, &c. Item, Quanquam me vester honos vigilare dies atque noctes, & intentis oculis, omnes reip. partes intueri iubet.

Ego is Consul.

Complexionis exornatio per collationem minorum, quæ se minimè timidum ostendit. Propositio & redditio habent allegoriam à bello. Tale illud est philipp. 2, Defendi remp. adolescens, non deseram senex: contempsi Catilinæ gladios, non pertimescam tuos. Quinetiam corpus libenter obtulerim, si representari morte mea libertas cinitatis possit.

Hunc locum.

Significat suasionem legis Manilia, quam Prætor pro dignitate Pompeij aduersus paucorum potètiã & libidinem studio populi obtinuit, quod antea significatũ est apertius: Vos mihi Prætori.

Hominis.

Vide num mendum subsit, & (hominum) potius legendum sit.

Si antea.

Amplificat institutam animi significationem ex adiuncto præsentis concionis studio. Dissuasio autem ex acclamationibus superioribus potuit intelligi. Hîc quoniã video vos hominis dignitate et contumelia legis esse commotos. Habetis vnum venditionis genus, quod magnum videri vobis intelligo. Hîc mihi parumper mentes vestras, Quirites, commonere videor, & multa aliæ significationes populi fortassis extiterunt, quæ tamen in hac oratione indicatæ non sunt.

Ex quo intelligi Quirites potest, nihil esse tam⁹ popolare, quàm id quod ego vobis in hunc annum Cōsul popularis af-

fero, pacem, tranquillitatem, otium. Quae nobis designatis timebatis, ea ne accidere possent, cōsilio meo ac ratione^c prouisa sunt. Non modò vos eritis in otio, qui semper esse volueratis: verum etiā istos, quibus¹⁰ otiosi negotium fecissemus, otiosissimos reddam. Etenim illis honores, potestates, diuitiae, ex^c tumultu atque ex dissensionibus^d ciuium comparari solent. Vos quorum^a gratia in suffragijs consistit, ^alibertas in legibus, ^ahonor in iudicijs & equitate, ^amagistratus & res familiares in pace, omni ratione otium tenere debetis. Nam si & ij qui propter desidiam in otio viuūt, tamen in sua^a turpi inertia capiunt voluptatem: sub ipso otio, quo vos^a fortunam regitis, si hunc statum quem habetis, esse meliorem non ignoratis, non vt quæsitum, sed vita^c partum otium tenueritis.¹¹ Quòd ego & cōcordia, quam mihi constitui cum Collega, inuitissimis ijs hominibus, quos in consulatione inimicos esse & animis & corporis^c actibus prouidi omnibus, ^cprospexi sanè & reuocaui: idem Tribunis plebis denuntiaui quid^c turbulenti me Consule^c conflaret. Summum & firmissimum est illud communibus^a fortunis^c praesidium Quirites, vt quales vos hodierna die maxima concione mihi pro salute vestra^a praeuistis, tales reliquis^a temporibus Populo Romano praebeatis. Pro certo polliceor hoc vobis, atque confirmo, me esse perfecturum, vt iam tandem illi, qui^d honori inuiderunt meo, tamen vos vniuersos in^d Consule deligendo plurimum vidisse fateantur.

Ex quo.

Syllogismus alter amplificationis:

Qui pacem tuetur, popularis est:

Cicero. pacem tuetur:

Popularis igitur.

Sententia propositionis & assumptionis primo loco confunditur. Assumptio deinde factis Ciceronis approbatur, & maiorum collatione.

Etenim illis.

Adhortatio interposita ad otium per dissimilitudinem agrariorum & bonorum civium, utraque pars suis adiunctis exponitur.

Nam & si.

Collatio minorum ad eandem adhortationem.

Quòd ego.

Alia est assumptionis ratio item ex effectis, quòd collegam Antonium sibi pacauerit. Antonio autem Macedoniam concessit, ait Plutarchus, & Calliam simulatione Antonij petitam concessum dimisit. Notabis autem gradum Inuitissimis, & obseruabis an ut Inuite & Inuitius & Inuitissime à Cicerone dicitur, sic etiam Inuitior in nomine dicatur.

Summum.

Complexionis loco (Quare sum popularis) hæc adhortatio ad otium ex similibus adhibetur, & officij promissione peroratio clauditur, qualis primæ agrariæ exitus fuit.

✱ ANALYSEOS RHETORICAE ET LOGICÆ in Agrariam secundam summa.

Cum scire aliquid & intelligere volumus, via duplex est, ut iam ex Aristotele dictum est ὅτι καὶ διότι, quia & propter quid: ut illo verum esse cognoscamus, hoc etiam quamobrem verum: quod utrunque pro subiecti generis conditione licet sic assequamur. Quæris igitur an agrarios Cicero concione ista superarit? Plinius id & Plutarchus (ut antea iam patuit) affirmant: & secunda quatuor acclamationes persuasi populi indices, id abundè in hac ipsa oratione testificantur. Hic quoniam video vos hominis dignitate & contumelia legis esse commotos, &c. Item, Habetis unum venditionis genus, quod magnum videri vobis intelligo, &c. Item, Hic mihi parumper mentes vestras commouere videor, &c. Tandemque orator ipse perorando quasi victor exultauit. Si antea timuissim, ait, tamen hac concione, hoc populo certè non vererer. Quis enim unquam tam secunda concione legem agrariam suavit, quàm ego dissuasi, si hoc dissuadere est, ac non disturbare & peruertere? Vides quàm liberè, quàmque magnificè de concionis euentu propè gloriatur orator? Ergo contra Agrarios obtinuit, & ὅτι iam tenemus. Quæris si autem; persuasionis causas & Rhetoricas in elocutione (Ciceronis enim pronuntiationem, quæ princeps tamen fuerat, nullam in scriptis eius & monumentis habemus) & logicas in topica inuentione & analytica dispositione vniuersas retexere & resolue, quas singulares retexuisti & resoluisti, habebis si autem. De tropis metaphoræ plusquam trecentis locis adhibetur, metonymia vix metaphoræ, Synecdoche vix metonymia, Ironia ne vix quidem Synecdoches dimidium numerum complebit. Ita de tropis Metaphoram constat vsu frequentissimam esse. Sedenim considerato geminatos tropos simplicibus gratiores esse, & geminationem hanc imprimis esse Ciceronianam: ut, Ne fortè mea sedulitas aut insidiosa, aut impudens, &c. Nolo plebem obscura spe & ceca expectatione pendere, &c. Secundi modi Metonymiæ sunt. Tertij multò sunt frequentiores. Extrema tribus suffragiorum & illi vestri concursus, &c. Plurimo sanguine & sudore, &c. Sipontina siccitate & pestilentie finibus, &c. Ironia quoque geminatur: Homo non cupidus, nec appetens, &c. Metaphora verò hic allegoria dicitur, & multiplicata gratia perplacet. Eum locum quem nobilitas presidij firmatum, atque omni ratione obuallatum tenebat, me duce rescidistis, virtutique impofterum patere voluistis. Nequando recreata exurgere atque erigere se possent, funditus sustulerunt. Cum se regum sanguine implerint, incidant nervos pop. Rom. adhibeant manus vectigalibus vestris. Item, Nervis vrbis omnibus exectis, urbem ipsam solutam ac debilitatam reliquerunt. Synecdoche etià geminatur: ut Teletis & sedibus suis. Sed in eo genere gratia maior est. Cum haberet Respub. Lucinos, Calatinos, Acidinos. Item Magios, Blossios, mihi videbar videre & Inbellios. In figuris verborum in quibus nulla est, anaphora plus quàm centum locis adhibetur, epistrophe sex, Symploce duobus, epanodos

quinque, epianalepsis septem, anadiplosis & gradatio nullo, polypoton ferè par anaphora: adnominatio viginti, Numerus plurimis locis incundè resonat: in quo sit operæpretium considerare omnes verborum figuras & in repetitione & in commutatione quasdam numeri species esse, & sola numeri compositionisque gratia placere, ut numerus sit duplex, alter in eiusdem dictionis repetitione & commutatione, alter in soni tantum non etiam dictionis varietate. Etenim soni esse potest ἐπιτροπή. Vigilanti homini non timido, diligenti non ignauo, &c. Et, Soni anaphora atque epistrophe longè notabilior, ut superiore oratione. Solicitam mihi ciuitatem suspitione, suspensam metu, perturbatam vestris legibus & concionibus & seditionibus tradidistis: spem improbis ostendistis: timorem bonis iniicistis: fidem de foro, dignitatem de Rep. sustulistis. Solicitam, suspensam, perturbatam, soni anaphora est. Tradidistis, ostendistis, iniicistis, sustulistis, soni epistrophe est. Tale est in hac oratione, Ostentari pop. Rom. agros, eripi etiam libertatem: priuatorum pecunias augeri, publicas exhauriri. Soni symplece aliquando manifestior: ut, Quod minuit auctiorem Decemviralem, laudo: quod amico regi cauet, non reprehendo: quod non gratis fit, indico. Interdum epianodos soni miscetur epistrophe: ut, Vester honos ad mei tēporis diem petitus, non ad aliena petitionis occasionem impetratus esse videatur. Plenissimus autem numerus est ille, totoque orbe concinnitatis expletus cum primis mediisque & extremis locis soni similitudo sentitur, ut oratione superiore: Vtrum consilia siccorum, an vinolentorum somnia? Vtrum cogitata sapientum, an optata furiosorum? Atque in ceteris figuris licebit numeri voluptatem consimilem obseruare, & quod appellat Plato ἔκτοσις, κομωτική, καὶ ὁμοιοτική, quasi figurarum suarum fucis & condimentis oblectantem, id in his numerosis verborum figuris est præcipuè verū. E figuris sententiarum optatio vno loco est, deprecatio quatuor, addubitatio duobus, ut communicatio & permissio & concessio & exclamatio. Prolepsis octo ut apostrophe, Prosopopœia sex ut dialogismus, Preteritio tribus ut licetia, Digressio vno ut Reticetia, Suggestio nullo. Atque omnes hæ sententiary figura in hac oratione non admodum eminent. Ergo in elocutione est hæ Aristotelica ἐπὶ τὴν ἰσοπέδιον inductio & animaduersio. Eadem Aristotelis principia in logicis Topica inuentionis & analytica dispositionis partibus retexendis assumantur, longè maiorem fructum afferent. Finis decem locis est, imò totius orationis argumentum principale est. Forma vno, Efficiens sex, Materia nullo notatur. Facta Nulli, Ciceronis, Pompeij, maiorum quamplurima: Subiectum vno, adiuncta ferè perpetua. Contraria priuantia vno, repugnantia duobus: Paria tribus, maiora sex præcipuè: sed species illa maiorum (non modò, sed etiam) tredecim: ubi ipsum argumentum interdum exprimitur. Neque solum in hoc cōtumelia est, Plus spectat. Maiorum etiam forma per (Cum & Tum) tribus locis legitur. Minora decem locis, sed & specie illa (Non modò, sed ne) tribus: Similia breuiter indicata notis (quasi) & (tanquam) quatuor locis: plenius verò septem. Dissimilia omnium comparatorum sunt frequentissima: atque illa forma (non hoc, sed illud) viginti quinque locis. Quo in genere redditio (sed) locis præterea tredecim omittitur: negatioque modò præcedit, ut Non defuit consilium, fides defuit: modò sequitur, Vetustate possessionis se non iure, misericordia Senatus, non agri conditione defendunt. Collatio hæc notis (quanquam, tamen) quinque locis est. Aliquando (quanquam) omittitur. Quod per populum creari fas non erat, propter religionem sacrorum: in eo tamen propter amplitudinem sacerdotij voluerint populo supplicari. Aliquando nota dissimilitudinis indicatur: ut, Non eadem lege, Alio vultu. Vide quantum interuallum, &c. Quod nouem est locis. Aliquando nulla harum notarum ponitur. Coniugata sex locis. Diuisionis argumentum septemdecim. Ex causis primum: ut, Dux sunt cause obscuritatis, &c. Multa in mancipijs, pecore, &c. Ex genere, ut Cum omnes potestates, imperia, &c. Ex effectis, Partim magnopere fugerunt, partim non vehementer secuti sunt. Partim iniuri, partim iniusta, &c. Ex specie, Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis ac seminis, quàm natura loci. Carthaginienses fraudulentis, Ligures duri, Campani superbi. Item cum oppida Campana & Romana, cum bella, cum vestigia enumerantur. Ex subiectis, Primum infinita potestas, deinde orbis terrarum, &c. Ex adiunctis, Duo genera agrorum spectant, &c. De vestro commodò prius dicam, deinde, &c. Partim publicos, partim inuidia plenos. Partim libera, partim ignorata. Partem eorum, &c. Partem quibus, &c. Nonnulli digni maiorum loco, plerique, &c. Definitio sex locis est. Quin etiam definitionis tum qualitas, ut propria sit & perspicua tractatur. Cur eos non definis? &c.

Mar. Tul. Ciceronis de Lege
AGRARIA CONTRA P. SERVI-
lium Rullum Tribune ple. ad populum Ora-
tio tertia, Petri Rami prælectionibus illustrata.

ARGVMENTVM.

Cicero duabus primis Agrarijs duo Agrariæ legis ἀπαραιτήτως,
vt iam dictum est, addiderat. Ex illis igitur reliquijs hæc conciuncula
superest, quæ magis est in concionem prouocatio, quàm legitima con-
cio. Tota autem concionis summa est, Ciceronem Syllanæ tyranni-
dis fautorem non esse, vt accusatus erat à Rullo, sed ipsum Rullum, &
vno syllogismo continetur,

Si Tullius Syllanæ tyrannidis fautor esset, Rullus esset op-
pugnator:

Sed secundum falsum:

Primum igitur

Procemio autem leuius reprehenditur factum Rulli, quòd absentem
Ciceronem calumniatur:

Si Tribuni potius præsentem Ciceronem accusassent, com-
modius fecissent:

Absentem non præsentem accusarunt:

Non igitur commodè fecerunt.

Vbi Tribunorum nomine per Synecdochem Rullum intellige.

*Commodius fecissent^d Tribuni Plebis, Quiri-
tes, si quæ apud vos de me deferunt, ea coràm
potius me præsentem dixissent: nam & equita-
tem vestræ^a disceptationis, & consuetudinem
superiorem, & ius suæ potestatis retinuissent. Sed quoniam
adhuc præsens^c certamen^c contentionemque^c fugerunt,
nunc, si videtur eis, in meam concionem prodeant: &
quò¹⁰ prouocati à me venire noluerunt, reuocati saltem
reuertantur.*

Nam & æquitatem.

Ratio propositionis ex adiunctis, quòd hæc disceptatio æqua, vñitata, congrua fuisset.

Sed quoniam.

Sententia assumptionis hñc concluditur, (Sed presentem non accusarunt) & complexionis loco, (Quare commodè non egerunt) prouocatio ad concionem adhibetur, vbi dissimile est.

Certamen, contentionemque.

Allegoria est militaris quasi certaminis, quòd Rullum Cicero prouocat. Duo verò dicendi genera sunt, alterum perpetuum, alterum concisum, de quibus vñdecima primi ad Atticum: Clodiu præsentem fregi in senatu cum oratione perpetua plenissima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes. Nam cetera non possunt habere eandem neque vim, neque venustatem, remoto illo studio contentionis, quem & ῥῶνα vos appellatis. Hñc igitur Cicero videtur certamen & contentionem dicere altercationem, & ῥῶνα, vt videlicet Cicero Rullisq; de singulis capitibus interrogando & respondendo agerent.

Video quosdam Quirites, strepitu significare nescio quid: & non eosdem^a vultus, quos proxima mea⁹ concione præbuerunt, in hanc concionem mihi retulisse.¹³ Quare à vobis, qui nihil de me credidistis, vt eam voluntatem, quam semper habuistis erga me, retineatis, peto. A vobis autè quos leuiter immutatos esse sentio, paruam exigui temporis vsuram bonæ de me opinionis postulo:¹¹ vt eam, si quæ dixerò, vobis probabo, perpetuò retineatis: sin aliter, hoc ipso in loco^c depositam atque^c abiectam relinquatis.

Video quosdam.

Aduersa quedam acclamatio hñc accidit, cui resistitur partim confirmandis beneuolis, à quibus eadem voluntas postulatur: partim placandis maleuolis, quibus rei probatio promittitur. De acclamationibus aduersis sic Antonius oratorio secundo, Et cum sint populares multi, varique lapsus, vitanda est acclamatio aduersa populi, quæ aut orationis peccato aliquo excitatur, si asperè, si arroganter, si turpiter, si sordide, si quoquo animi vitio dictum esse aliquid videatur: aut hominum offensione, vel inuidia quæ aut iusta est, aut ex criminatione atque fama, aut res si displicet, aut si est in aliquo motu suæ cupiditatis, aut metus multitudo: hisque quatuor causis totidem medicine opponuntur, tum obiurgatio si est autoritas: tum admonitio, quasi leuior obiurgatio: tum promissio si audierint probaturos: tum deprecatio quod est infimum, sed nonnunquam vtile. Nullo autem loco plus facetiæ profunt & celeritas & breue aliquod dictum, nec sine dignitate & cum lepore. Nihil enim tam facile, quàm multitudo à tristitia & sæpe acerbitate commodè ac breuiter & acutè & hilarè dicto deduciur. Quatuor causæ sunt acclamationis aduersæ, oratio, orator, causa, auditor: quatuor remedia, obiurgatio qua vsus pro Rabirio, Nil me clamor iste commouet, &c. Admonitio, promissio, deprecatio. Deprecatione quadam hñc & promissione vñitur.

Strepitu.

Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, rudentum sibilus, ait in epistolis.

Vsura.

Vsura hñc idem est, quod vsus. Vsuram corporis eius cepit sibi, ait Plautus: & Vsuram gaudi, lucis, Cicero dicit.

Vt eam.

Dilemma est ex factis contradicentibus¹, qualis equitatis postulatio fuit illa secunda Agraria, Quae cum exposuero, si falsa, &c.

Completi sunt animi, auresque vestrae Quirites, me gratificatorem septem tyrannis, ceterisque Sullanarum^a assignationum possessoribus, Agrariae legi & commodis vestris obistere. Haec si qui⁹ crediderunt, illud prius crediderint necesse est, hac lege Agraria, quae promulgata sit, adimi Sullanos agros, vobisque diuidi: aut denique minui priuatorum possessiones, ut in eas vos deducamini.² Si ostendo, non modo non adimi cuiquam^d glebam de Sullanis⁹ agris, sed etiam genus id agrorum certo capite^d legis impudentissimè confirmari atque sanciri: si doceo agris his qui à Sulla sunt dati, sic diligenter Rullum sua⁹ lege consulere, ut facile appareat eam legem non à vestrorum commodorum patrono, sed à Valgij genero esse conscriptam: num quid est causae Quirites, quin illa criminatione qua in me absentem usus est, non solum meam, sed etiam vestram^a diligentiam prudentiamque^c despexerit?

Completi.

Quaestio est totius concionis, quod Cicero Syllana tyrannidi studeat, & populum oppugnet. In his autem tyrannis septem, vide nunquid Faustus, Crassus, Metellus intelligantur de proscriptione & tyrannide Syllana, ut 76000 millia civium Ro. necauerat, Spoletum, Interamnium, Praeneste, Fluentiam, Sulmonem proscripserat: antea dictum est, & quod Livius ait 89. lib. Hic ignorandum non est 47. legionibus agros à Sylla assignatos esse, tot videlicet expelli necesse fuit, ut hi inducerentur. De tanto igitur numero Syllanorum nunc agitur.

Haec si qui.

Sequitur quaestiones explicatio ex repugnantibus,

Si Tullius defensor est Syllanae tyrannidis, Rullus est oppugnator:

Secundum falsum:

Primum igitur.

Si ostendo.

Assumptio, suspensa tamen hypothesi ad populi conciliationem & attentionem.

Valgij.

Hic Valgius definitus est duabus superioribus orationibus. Prima: Quantum tibi agri (ut alios omittam) vendet socer tuus. Secunda, Habet socerum virum optimum, qui tantum agri in illis reip. tenebris occupavit, quantum concupiuit.

R .ii.

Nunquid.

Pro complexione (Quare Cicero non est defensor Syllanae tyrannidis) hac Rullo invidia ex eius facto creatur.

²⁶ & ²¹ Caput est legis XL, de quo ego consulto Quirites, neque apud vos antè feci mentionem, ne² aut² °refricare °obductam iam^a Reip.^c cicatricem viderer, aut aliquid alienissimo tempore nouæ diffensionis commouere: Neque verò nunc ideo disputabo, quòd hunc °statum^a Reip. non magno-
pere defendendum putem: præsertim qui otij & concordiae patronum me in hunc annum Reipublicæ confessus sim: sed vt doceam Rullum posthac in his saltem⁹ tacere rebus, in quibus de se & de suis factis taceri velit. Omnium⁹ legum iniquissimā, dissimillimāque legis esse arbitror eā, quam L. Flaccus interrex de Sulla tulit, vt omnia quaecunque ille fecisset, essent rata. Nam cūm cæteris in ciuitatibus⁹ Tyrannis institutis, °leges omnes °extinguantur atque tollantur: hic Reip. Tyrannum lege constituit. Est inuidiosa lex, sicut dixi: veruntamen habet excusationem. non enim videtur hominis lex esse, sed^a temporis. Quid si est hæc multò impudentior? Nam Valeria⁹ lege, Corneliisque legibus eripitur, cūm datur: coniungitur impudens gratificatio cum °acerba iniuria. sed tamē habet illis legibus spem nonnullam cui ademptus est, aliquem °scrupulum, cui datus est. Rulli cautio est hæc, QVAE POST C. MARIVM, CN. PAPYRIVM CONSULES.²⁵ Quàm pcul à suspicionē °fugit, quòd eos Cōsules qui aduersarij Sullæ maximè fuerunt, potissimū nominauit! Si enim Sullam Dictatorem nominasset, °perspicuū fore & inuidiosum arbitratus est.

Caput est.

Assumptionis confirmatio ex testimonio legis Seruiliæ. Testimonium ipsum longa sustentatione suspenditur. Primum excusatio præcedit ex adiunctis, quòd hac de re tacuerit, nequis civilis motus renouaretur: & prolepsis additur ex fine, quòd dicturus sit, vt Rullus erubescat.

Refricare.

Hac allegoria significat civilium bellorum calamitates utcumque iam subleuatas. Sic ad Atticū lib. 5. Appij vulnera non refrico, sed apparent, nec oculi possunt. Generis huius allegoriæ fuerunt oratione superiore, Implere sanguine, Nervos incidere.

Neque verò.

Dis simile est, cuius προτάσις repugnantibus affirmatur.

Omnium legum.

Collatio minorum est ad exaggerandam propositi capitis inuidiam. Lex Valeria est iniquissima, Servilia tamen iniquior. L. autem Valerius Flaccus Interrex creatus, ut in locum Carbonis & Marij interfectorum Coss. novi Coss. eligerentur, tulit ut Sylla perpetuus Dictator ad componendum reip. statum crearetur, cum post annos quadringentos hic magistratus Romæ non fuisset, ut ait Appianus. Huius autem legis meminit Cicero primo legum, iam verò (ait) stultissimum illud existimare omnia iusta esse, quæ scita sint in populorum institutis aut legibus. Etiamne si quæ leges sint tyrannorum, si triginta illi Athenis leges imponere voluissent, aut si omnes Athenienses delectarentur tyrannicis legibus, num idcirco hæ leges iustæ haberentur? nihilo credo magis illa, quam interrex noster tulit, ut Dictator quem vellet civium, indicta causa impune posset occidere.

Interrex.

Interrex dicitur qui demortui regis locum tenet, dum alius creetur, quales mortuo Romulo patres singuli per quinque dies fuere. Postea comitiorum causa Interrex interdum creabatur imperio quinque dierum (ut ait Asconius in Miloniana) ut nunc Carbone & Mario Coss. cæsis Valerius interrex factus ad novos Coss. creandum.

Nam cum.

προτάσις amplificatio ex dissimilibus.

Est inuidiosa.

Excusatur Valeria lex ex adiuncto temporis, ut acrius Servilia reprehendatur.

Quid si.

Απόδοσις collationis, cui προτάσις extenuatio rursus adiungitur ex varijs adiunctis. Ad verba autem (ademptus, datus) videtur verbum (ager, aut fundus) deesse.

Quæ post.

Principium propositi capitis, in quo ex circumstantia temporis reprehenditur Rullus, quod occultande fraudis causa hos Coss. adversarios Sylle nominet, qui vno dūtaxat anno Sylle dictaturæ præcedūt. πρόψις est Aristotelica, de qua iā in superiore oratione. μὴ προτινερ ὁ δὲ ἀνφθῆναι, ἐκ τούτου ἐπιταί ἐξ ἀνέγκης. Dialogism⁹ aut est Rulli et Ciceronis i hac tota legis disceptatione.

Sed quem vestrū tā^c tardo ingenio fore putavit, cui post eos Consules Sullā Dictatorem fuisse in^a mentē^c venire non posset? Quid ergo ait^b Marianus Trib. pl. quinos^b Sullanos in invidiā^c rapit? QVÆ POST MARIVM ET CARBONEM COSS. Agros, edificia, lac^o, stagna, loca, possessiones: cælum & mare prætermisit, cetera^c cōplexus est. PVBLICE DATA, ASSIGNATA, VENDITA, CONCESSA SVNT. A quo Rulle? POST MARIVM ET CARBONEM

COSS.² quis assignavit, quis dedit, quis cōcessit prāter Sullam? EA OMNIA EO IVRE SINT. quo iure? labefactat videlicet nescio quid.² Nimiū^c acer, nimium vehemens Tribunus Pl. Sullana^b rescindit. VT QVAE OPTIMO IVRE PRIVATA SINT.²⁰ Etiā^m ne^s meliore, quā^m paterna & auita? meliore. At hoc Valeria⁹ lex non dicit. Corneliae leges nō^o sanciant: Sulla ipse non postulat. Si isti agri partem² aliquam iuris, aliquam similitudinem propriae possessionis, aliquam spem diuturnitatis^c attingunt, nemo est tam impudens istorum, quin agi secū^c praeclarè arbitretur.²³ & ¹⁸ Tu verò Rulle quid quaeris? quod⁹ habent, vt habeant? quis vetat? Vt priuatum? sed ita latum est, vt melior tui soceri fundus^s Irpinus sit, siue ager¹⁰ Irpinus (totum enim possidet) quā^m meus paternus auitusque fū^dus Arpinas. id enim caues.⁹ optimo enim iure ea sunt profectō pradia, quae optima conditione sunt. Libera meliore iure sunt, quā^m serua. Capite hoc, omnia quae⁹ seruiebant, non seruiant. Soluta meliore in causa sunt quā^m obligata. eodē capite^c obligata omnia, si modō Sullana sunt, liberantur. Immunia commodiore conditione sunt, quā^m illa quae pensitant. Ego Tusculanis pro aqua Crebra vectigal⁹ pendam, quia à municipio fundum accepi: si à Sulla mihi datus esset, Rulli lege non penderem.

Sed quem.

Ad detegendā Rulli xpi. & iv, assumptio syllogismi additur, sicut antea factū est, et mox rursus fiet.

Quid ergo.

Attentionis causa locus ē dissentaneis interponitur. Verba autem legis videntur hic mendo aliquo vitata esse: vel (agros, aedificia) &c. ad verbum (complexus) referenda: quod tamen valde non placet, sed agros, aedificia, lacus, stagna, possessiones, potius Rulli verba fecerim.

Cælum.

Locus est velut ex imperfecta enumeratione, quia vulgō tres mundi partes nominantur, terra, aër, cælum: totam terram complectebatur Rullus, mare & cælum omittebat.

Publicè.

Verba legis confirmantur, & assumptione rursus addita repetitis Seruilia detegitur.

Ea omnia.

Sic oratione superiore Decemviri eodem iure sint, quo qui optima lege. Additur autem huic etiam diuise legis parti ex effectis ironica illusio.

Vt quæ.

Hic capitis sententia adhuc sustentatione suspensa concluditur, & duplici collatione exaggeratur minorum & dissimilium.

Si isti.

Renocatur comparatio legis Valeriæ. Multum est Syllanis, si lege Valeria Syllanæ assignationes iuste & priuata possessionis breue tempus aliquod habeant.

Tu verò.

Απόστοις per apostrophem & dialogismum, ubi repetitur collatio minorum paulò antè posita. Hirpini autem vel Irpini, populi sunt Italiae in Samnio sic dicti, quasi lupini: quòd more luporum rapto viuerent. Samnites enim Irpum lupum nominant, vt Seruius tradit vndecimo Æneidos.

Arpinas.

Arpinum, oppidum est Volscorum, patria Ciceronis, in cuius honorem hodie tres literas M.T.C. municipes pro signo publico conscribunt.

Optimo enim.

*Verbi definitio quedam est, ad institutam amplificationem. Forma minus aperta est: sic apertior erit,**Prædia optimo iure sunt libera, soluta, immunia:**Syllanæ assignationes sunt optimo iure:**Sunt igitur libera, soluta, immunes.**Propositio & complexio ad augendam rem partibus diuiduntur.*

Ego Tusculanis.

Dissimilitudine continuatur amplificatio. Crebram autem seu Crabram aquam, vt est apud Iulium Frontinū, omnes villæ Tusculanæ per vicem indies, modulòsque certos dispensatam accipiebāt.

Video vos Quirites, sicuti res ipsa cogat, commoueri vel^{d 2} legis vel^{d 2} orationis impudentia: Legis, quæ ius melius Sullanis prædijs constituat, quàm paternis: Orationis quæ eiusmodi caussa insimulare quenquam audeat, rationes Sullæ nimium vehementer defendere. At si illa solum sanciret, quæ à¹⁰ Sulla essent data, tacerem, modò ipse se Sullanum esse confiteretur: sed non modò illis cauet, verùm etiam aliud quoddam genus donationis inducit: & is qui à me Sullanas possessiones defendi criminatur, non eas solum sancit, verùm ipse nouas assignationes instituit, & re-pentinus^c Sulla nobis exoritur. Nam attendite quantas

concessionem agrorum, hic noster obiurgator vno verbo facere conetur.

Video.

Hic mutatis plebis animis secunda acclamatio contigit, & velut erroris & poenitentiae confessio expressa, ubi notabis impudentiae partitionem ex subiectis, & principis quaestionis conclusionem.

At si illa.

Comparatio maiorum, quod Rullus hoc capite plura sanciat, quam Sylla. Syllogismi propositio praecedit.

Sed non.

Assumptio, ubi maius assumitur, & prima quaestionis complexio.

Nam attendite.

Attentionis locus ad assumptionis superioris approbationem, ad quam repetuntur verba legis antecedentia, & eorum sententia breuiter exponitur, & ita concluditur,

Possessa post Marium & Carbonem Cos. optimo iure sunt:

Plurima praedia quae possessa sunt, vi, clam, precario possessa sunt à Syllanis post illos Consules:

Erunt igitur haec optimo iure.

Complexio malis adiunctis amplificatur.

QVAE DATA, DONATA, CONCESSA, VENDITA. Patior: audio. Quid deinde? POSSESSA. hoc Tribunus Pleb. promulgare ausus est, ut quod quisque post Marium & Carbonem Cos. possidet, id eo iure teneret, quo optimo priuatum? ² Etiamne si vi eiecit? etiamne si clam, si precario venit in possessionem? Ergo hac lege ius ciuile, causae possessionum, praetorum interdicta tollentur? Non mediocris res, neque paruum sub hoc verbo furtum Quirites, latet. Sunt autem multi agri lege Cornelia publicati, nec cuiquam assignati, neque venditi, qui à paucis hominibus impudentissimè possidentur. ³ His cauet, ² hos defendit, hos priuatos facit: hos inquam agros quos Sulla nemini dedit, Rullus non vobis assignare vult, sed eis condonare, qui possident. Causam quaero cur ea quae maiores vobis in Italia, Sicilia, duabus Hispanijs, Macedonia, Asia quaesuerunt, venire patiamini: cum ea quae vestra sunt, condonari possessoribus eadem lege videatis? Iam to-

tam^d legem intelligetis, cum ad paucorum dominationem scripta sit, ^aad Sullanæ assignationis rationes esse accommodatissimam. Nam socer huius, ^bvir multum¹⁰ bonus est: neque ego nunc de illius bonitate, sed de genere impudentiæ disputo. Ille enim quod habet, retinere vult, neque se Sullanum esse dissimulat. Hic ut ipse⁹ habeat quod non habet: quæ dubia sunt, per vos sancire vult: & cum plus appetat, quàm ipse Sulla, quibus ego rebus resisto, Sullanas res defendere criminor.¹⁹ ²Habet agros nonnullos, inquit, socer meus desertos atque longinquos: vendet eos mea lege quanti volet. Habet incertos, ac nullo iure possessos: confirmabuntur optimo iure. Habet publicos, reddā priuatos: denique eos fundos, quos in agro Cassinati optimos, fructuosissimos continuauit, cū vsque eò vicinos proscriberet, quoad^a oculos confirmando, ex multis prædijs vnā eandem regionem formāque perfecit, quos nunc cum aliquo metu tenet, sine vlla cura possidebit.

Vel vi.

Hic notabis tria genera nō propria possessionis, violenta, clandestina, precaria. Quæ tria Terentius occupauit in Eunuchō, Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas. Precario verò possidemus quod precibus petēti vtendum conceditur tandiu, quādiu is qui cōcessit, patitur, vt Vlpianus.

Interdicta.

Interdicta Prætorū esse ppria locus hic indicat, quomodo etiā pro Cecinna Cicero loquitur. Prætor interdixit, vt vnde deiectus esset, restitueretur. Generaliter aliquando de omni potestate dicitur.

Non mediocris.

Attentionis locus ex adiuncta fraudis magnitudine, quæ deinde exponitur.

Causam.

Digressiuncula est in totam legem, Hoc capite vestra vobis Rullus eripit, cetera igitur eripi vobis ne patiamini.

Hispanijs.

Vt Callia quondam, sic Hispania à Romanis in duas partes diuisa est, vltiorē & citeriorem. Alpes duas Callias, Iberus duas Hispanias diuidebat.

Iam totam.

Regreditur per collationem minorum, & assumit à Valgio plurima iniquè possessa. Valgij autem improbitatem veluti notam liget vixcos perstringit.

Vt ipse.

Videtur hic quippiam deesse, vt certum, firmum, aut simile aliquid.

S .i.

Syllam.

Mendum item hic est.

Habet.

Fingitur Rulli prosopopœia ad iniquitatem Valgij & Rulli fraudem manifestius explicandâ.

Denique.

Conclusio est prosopopœia, vbi crudelis & importuna harum possessionum rapina declaratur. Cassinum autem oppidum est in Samnio.

Proscriberet.

Sylla non tantum proscripsit quos voluit, sed satellitibus tyrannidis suæ idem ferè permisit, ut quos vellent, in tabulis proscriptorum referrent, ut Catilina de fratre.

Et quoniam⁹ qua de caussa, & quorum caussa ille hoc promulgauit, ostendi, doceat ipse, num ego quem possessore defendam, cū Agrariæ legi resisto?¹⁸ &¹¹ syluam Scantiam vendis.^a Respub. possidet: defendo: Campanum agrum diuidis: vos estis in possessione: non cedo. Deinde Italiæ, Siciliæ, cæterarumque prouinciarum possessiones venaleis ac proscriptas hac lege video:⁹ vestra sunt prædia, vestræ possessiones, resistam atque repugnabo, neque patiar à quouam Populum Romanum de suis possessionibus me Consule^c dimoueri: præsertim cū vobis nihil quærat: hoc enim vos in^c errore^c versari diutius non oportet.¹⁸ ²⁰ Nunquis vestrum ad vim, ad facinus, ad cædem accõmodatus est? Nemo. Atque ei generi hominum, mihi credite, Campanus ager, & præclara illa Capua seruatur. Exercitus cõtra vos,² contra^a libertatem vestram, contra Cn. Pompeium constituitur: contra hanc urbem Capua, contra vos manus hominum audacissimorum, contra Cn. Pompeium decem duces comparantur. Veniant coram, & quoniam me in vestram concionem vobis^c flagitantibus conuocauerunt, differant.

Et quoniam.

Confirmata adhuc princeps assumptio est, quod Rullus sua lege Syllanas assignationes defendat. Concluditur igitur deinceps prima questio (Quare Cicero non est Syllanæ tyrannidis particeps) & illustratur breui superioris concionis epilogus, vbi dialogismus & orbis concinnitatis est.

Præsertim.

Repetitur de superiore oratione ad finem legis hic syllogismus,

Romani non sunt facinorosi:

Capua facinorosis paratur:

Capua igitur non paratur Romanis.

Complexio præcedit. Propositionis sententia illa fuit in superiore oratione, Quinque hominum milibus ad vim, facinus, eademque delectis, &c.

Exercitus.

Illustratio assumptionis, ubi finis legis ad tyrannidem manifestius refertur, & Pompeij nomen ter antea repetitur, his etiam hic ad extremum repetitur.

Veniant.

Concluditur ad extremum prouocatio tribunorum initio proposita.

ANALYSEOS RHETORICAE ET LOGICÆ in Agrariam tertiam summa.

De duplici Aristotelicæ explicationis & demonstrationis genere superioribus orationibus satis est dictum. Quauis igitur brevis hæc sit oratio, spiritus tamen suos ostendit, & acclamatione duplici expromit. Acclamatio populi aduersa initio contigit, Video quosdam strepitu significare nescio quid, &c. Quæ tamen oratoris eloquentia non solum sedata est, sed conuersis plebis animis contraria est expressa. Video vos, Quirites, sicuti res ipsa cogat, commoueri vel legis, vel orationis impudentia. Denique militaris illa prouocatio (Veniant coram, & quoniam me in vestram concionem vobis efflagitantibus conuocauerunt, differant) quid aliud quam in causa superiore oratorem ostendit? Sed illud est ὅτι, quod persuasus sit populus: ἂν ὅτι verò & quamobrem persuasus sit, ex causis, ut antea cognosce. Rhetoricam elocutionem excute: Metonymiam & Metaphoram senis aut compluribus locis, Ironiam & Synecdochen paucioribus inuenies. E figuris verborum Anaphoram septem, Epanodon tribus, Polyphton duodecim, Paronomasiam vno, Numerum insigniorem quatuor, reliquas nusquam. Ita iam potes inductione trium Agrariarum concludere de figuris verborum, Anaphoram & Polyphton frequentissime adhiberi. E figuris sententiarum Prosopopœiā quandam quatuor, Digressionē vno, ut Apostrophē & Exclamationem & Sustentationem & Licentiā. Sed Sustentatio hic excellit, & ut rara est, sic spectabilis & suspicienda, & in octo consularibus vno tantum hoc loco adhibita. Retexere logicam, & Topice inuentionis exempla locis suis cōpara, finē duobus locis leges, facta & adiuncta & repugnantia minora ternis locis, maiora quinque, dissimilia vndecim, obseruabis formam illam (non hoc, sed illud) quinquies: obseruabis item (quod iam antea monui) (Quauquam) frequenter omitti, ut Est inuidiosa lex, veruntamen habet excusationem. Coniugata duobus locis. Partitionis vim quandam quinque: Definitionis duobus: Testimonium autem vno, cetera non reperiēs. Ut autem finis in secunda Agraria, sic testimonium in tertia principale argumentum est. Dispositio Analytica suam hic etiam laudem habet. Nam & syllogismus in prima figura primo modo ter concluditur, in secunde tertio semel, in connexis etiam modis aliquoties. Posterioris analyseos & methodi nil admodum hic esse potuit: questio tamen initio ponitur, & vno ferè summo argumento ex testimonio legis continuatur, quin & ipsius Aristotelicæ hic rursus in Rullo carpitur, Quam procul à suspitione fugit, &c. Quamobrem cum has rhetoricas & logicas persuasionis causas retexueris, intelliges ὅτι, quamobrem Cicero populum Rom. (quem irritatum & insensum inuenerat) placauerit, & in suas partes immutatum pertraxerit. Cumque Aristotelis his vestigijs ἰσχυρῶς, ἰσοπέρας, ἰμπερίας, tres Agrarias perlustraris, fructum illum duplicem capies, ut artium (quibus vsus est Cicero) virtutes vberius percipias: & promptius expeditiusque excerceas, hominumque eloquentie professorum miseram infertam miserabilem, logicam in oratoribus esse negantiū, cum topice inuentionis exempla in his orationibus non dico crebra, sed perpetua & continua, cum syllogismos plenos tam frequentes, quam in Platonis vel Aristotelis disputationibus agnosces.

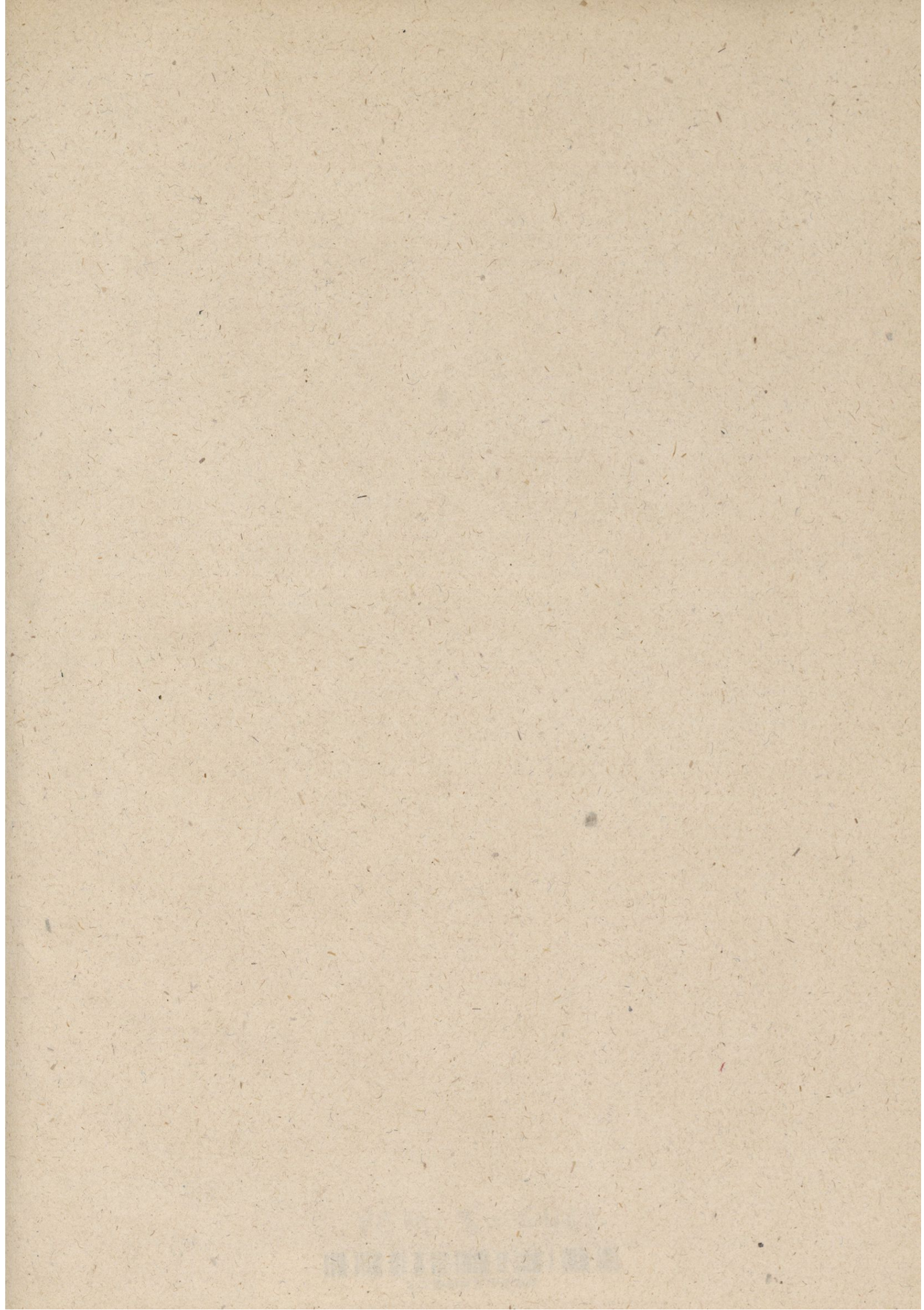
ERRATA SIC CORRIGITO.

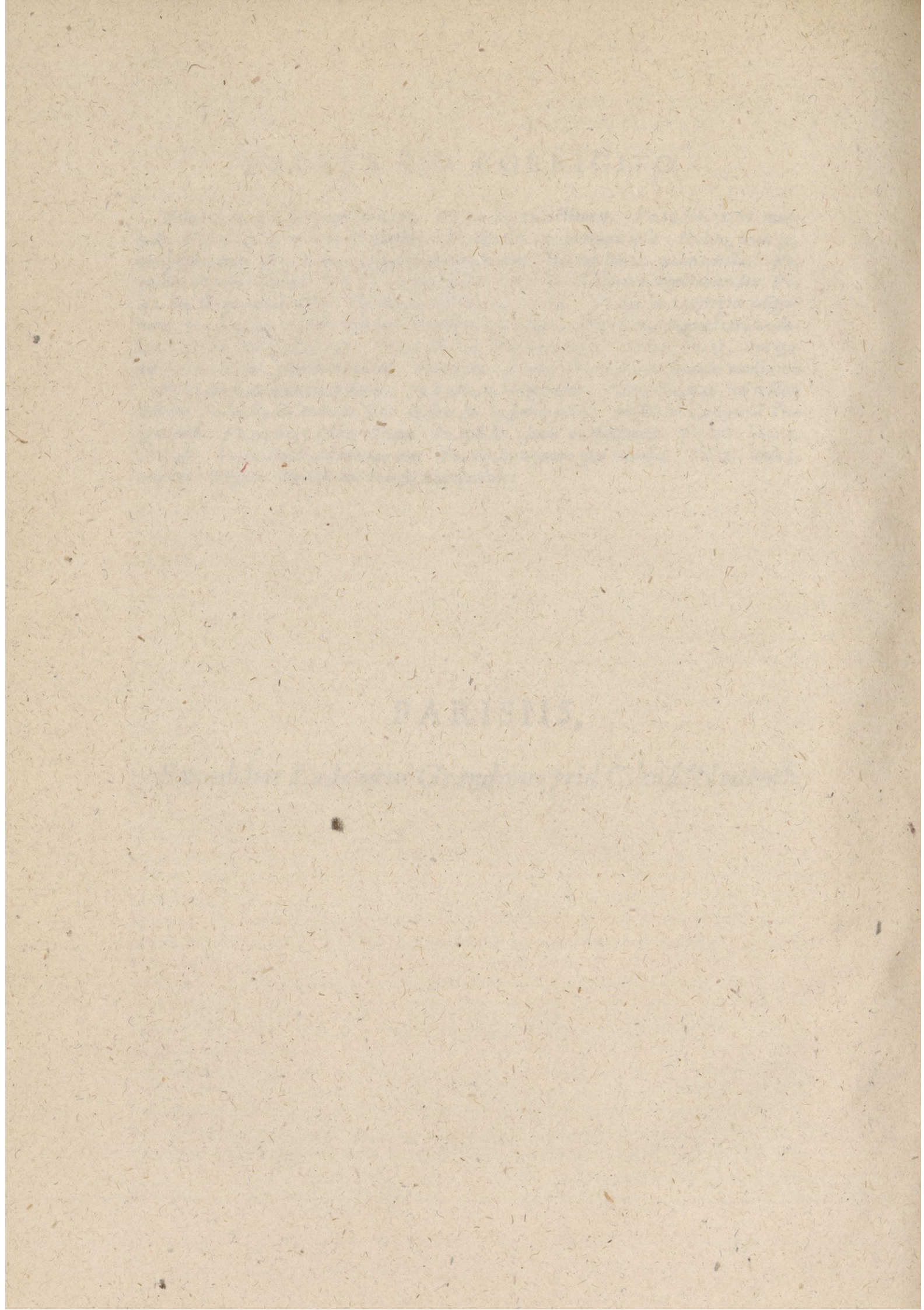
*Folio 12. linea 9, & peruestigabant. Fo. 14. lin. 23, actione 7. Fo. 16. lin. 31, ut Iuue-
nalis Fo. 17. lin. 5, vocatus est: Ibidem. Fo. 18. lin. 19, permittit ipsa Ibidem, linea 32,
non pertimescat. Fo. 19. lin. 32, profusi nepotes, tamen Fo. 29. lin. 14, quam tabella. Fo.
30. lin. 19, casu e lapsum Fo. 35. lin. 35, lex dicebatur, Fo. 38. lin. 27, expectabam, lex Fo.
42. lin. 18, per nouem tribus Ibidem, lin. 33, verò lege, Caius, Fo. 43. lin. 25, propter religio-
nem Fo. 49. lin. 12, Timebat enim, Pompeius ne si adesset, Fo. 52. lin. 16, quod raro incide-
bat, Fo. 54. lin. 33, Spectasse. Fo. 56. lin. 7, de Tribunatu leges, Ibidem, lin. 35, Sint igitur.
Fo. 58. lin. 25, quod imperauit, Fo. 59. lin. 2, à socijs, Fo. 65. lin. 10, secundo venditionis
Fo. 79. lin. 6, excipiendus, publicus Fo. 83. lin. 9, hoc popolare Fo. 84. linea 35, vel te sulco
Serrane Fo. 86. lin. 16, Italiam. satis Ibidem, lin. 23, fieri 9 potest: Fo. 87. lin. 2, ad portā Tri-
geminam Fo. 93. lin. 9, ydem vestram Fo. 108. lin. 3, hanc a cupiditatem Fo. 110. linea 5,
Huc isti Fo. 111. lin. 18, ad eamque rem Fo. 112. lin. 13, num quæ exempla Fo. 113. linea 3,
teneretis: ut ipsi sunt Fo. 126. lin. vltima, mare, celum:*

PARISIIS,

Excudebat Ludouicus Grandinus prid. Calend. Nouemb.

I 5 5 2.

VCM 8 = 6468

1156417208

